

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Problémy typologického třídění sídelních
objektů na pískovci na příkladu sídelní**

aglomerace Valečov

Karolína Laštůvková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Diplomová práce

**Problémy typologického třídění sídelních
objektů na pískovci na příkladu sídelní
aglomerace Valečov
Karolína Laštůvková**

Vedoucí práce:

PhDr. Zlata Gersdorfová

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Za odborné rady a pomoc děkuji vedoucí své práce PhDr. Zlatě Gersdorfové a doc. PhDr. Františku Gabrielovi, Ph.D. Dále za různé formy pomoci děkuji Mgr. Tomáši Maříkovi, Mgr. Jindřichu Plzákovi, Bc. Veronice Rohanové, Bc. Lindě Zitové a Mgr. Jakubu Doležalovi. A především děkuji za neutuchající podporu své rodině.

Obsah

1 ÚVOD	9
1.1 Struktura práce a rozvržení kapitol	9
1.2 Cíle práce	10
1.3 Metoda	11
1.4 Terminologie.....	11
2 DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ LOKALITY	13
2.1 Přírodní podmínky	13
2.1.1 Geologie	13
2.1.2 Hydrologické poměry	13
2.1.3 Biota	14
2.1.4 Klima.....	15
2.2 Pískovec.....	15
2.2.1 Způsoby opracování pískovce	16
2.3 Dějiny bádání.....	18
2.3.1 Archeologické nálezy.....	23
2.3.2 Plánová dokumentace	25
3 PODOBA LOKALITY	27
3.1 Hrad a jeho zázemí.....	27
3.1.1 Dějiny hradu.....	29
4 NEDESTRUKTIVNÍ PRŮZKUM.....	33

4.1 Vizualní průzkum.....	33
4.2 Formální analýza objektů	35
4.2.1 Vymezení terminologie	35
4.2.2 Možnosti typologického třídění	37
4.2.3 Otázka chronologického třídění objektů	39
4.2.4 Vlastní výzkum.....	40
4.3 Shrnutí výsledků	50
5 OTÁZKA PODOBY VALEČOVSKÉ SÍDELNÍ AGLOMERACE V DOBĚ SVÉHO FUNGOVÁNÍ	54
5.1 Opevnění plochy	54
5.2 Způsob hospodaření a života	55
5.2.1 Skladování potravin	55
5.2.2 Vodní zdroj	58
5.2.3 Ustájení dobytka	59
5.2.4 Vytápění interiéru světniček.....	60
5.2.5 Výroba a řemesla	60
5.2.6 Vybavení interiérů.....	63
5.3 Dispoziční řešení sídelních objektů	63
6 VZTAH HRADU VALEČOVA A VALEČOVSKÉ SÍDELNÍ AGLOMERACE	64
7 PRŮBĚH A OKOLNOSTI ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU Z ROKU 2014	67

8 POPIS KERAMICKÝCH NÁLEZŮ Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU VALEČOVSKÉ SÍDELNÍ AGLOMERACE V ROCE 2014.....	69
8.1 Sonda 1	70
8.2 Sonda 2	70
8.3 Sonda 3	70
8.4 Sonda 4	71
8.5 Sonda 5	72
8.6 Sonda 6	73
8.7 Sonda 7	75
8.8 Sonda 9	75
8.9 Sonda 11	76
8.10 Začišťování obydlí č. 15 v prostoru nad pecí.....	78
9 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DESTRUKTIVNÍHO ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU Z ROKU 2014.....	78
10 HUSITSKÉ LEŽENÍ	80
11 ZÁVĚR	90
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	93
13 RESUMÉ	99

14 PŘÍLOHY	100
-------------------------	------------

1 ÚVOD

Tato práce se zabývá sídelní aglomerací Valečov, přiléhající bezprostředně k hradu Valečovu, a typologizací objektů, které se zde nacházejí. Téma úzce souvisí s jejich funkcí, tedy způsobem využití a strukturou celé plochy s objekty. Mnoho objektů může zůstat nepoznáno z toho důvodu, že stopy chybí, ať už proto, že byly setřeny erozní či antropogenní činnostmi, nebo proto, že objekt byl řešen tak, že žádné trvalé stopy nezanechal. Je zřejmé, že obraz osídlení zůstane neúplný, a to i v případě, kdy se zde podaří identifikovat všechny do pískovcového skalního podloží zatesané objekty.

Dosud se nikdo nevěnoval této sídelní aglomeraci v komplexní rovině. Vzhledem k její velikosti a složitosti by to téměř ani nebylo možné. Je ovšem několik prací, které se ploše v některých jejích aspektech věnovaly (více v kap. 2.3 Dějiny bádání) a také několik prací, které umožňují nahlédnout do problematiky tzv. skalních sídel, typologie stop zaznamenaných v pískovci či problematice rozpoznávání a určování objektů vytvořených v pískovci. Je tedy mnoho dílčích zpracovaných témat, které se přímo či okrajově sídelní aglomerace Valečov dotýkají.

Tato práce se bude věnovat jak formálnímu třídění reliktních v pískovcích na příkladu lokality, jež přiléhá k hradu Valečovu, tak i studiu dalších aspektů této lokality (chronologicko – sídelních atd.). Tato práce si však neklade za cíl postihnout všechny aspekty této lokality.

1.1 Struktura práce a rozvržení kapitol

Tato práce bude obsahovat jak složku teoretickou, tak praktickou. Praktickou část bude reprezentovat povrchový terénní průzkum antropogenních tvarů reliéfu, jejich dokumentace a základní vyhodnocení objektů vyhloubených v pískovci a jejich vzájemných vztahů.

Do praktické složky práce se také dá částečně zahrnout i terénní destruktivní výzkum, jenž proběhl v srpnu roku 2014 na této lokalitě pod vedením katedry archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Nebude se jednat o kompletní zpracování výzkumu, ani si tato práce neklade za cíl tímto nahrazovat nálezovou zprávu, která již existuje. V příslušných kapitolách (viz. kap. 7, 8 a 9) bude prezentována jen ta část výzkumu a ta fakta, která se přímo dotýkají a jsou stěžejní pro potřeby této práce. V rámci toho bude provedena kresebná dokumentace převážně středověkých nálezů, které budou odpovídajícím způsobem následně vyhodnoceny.

Do teoretické části jsou zahrnuty zbývající části práce, jako snaha o postihnutí současného vnímání funkce této plochy, zamyšlení se nad její funkcí v širším kontextu a formulace hypotézy o způsobu a době fungování sídelní aglomerace Valečov.

1.2 Cíle práce

Hlavním cílem této práce je podrobná formální deskripce všech objektů (terminologie bude vymezena v kap. 4.2.1) a reliktnů v pískovci, které se nacházejí na ploše jihovýchodně od jádra hradu. Vedle samotné deskripce budou pozorované objekty a relikty lokalizovány do podkladového plánu s lokalitou. Bližší popis tohoto plánu bude v kapitole 4.2.4.

Dalším cílem je zjistit prostorové a funkční vlastnosti lokality a zároveň nastínit chronologický vývoj lokality.

U vybraných objektů dojde k podrobnější dokumentaci ve formě vytvoření jejich půdorysů.

1.3 Metoda

Při popisu reliktních v pískovci částečně vycházím z formalizované metody deskripce využívané K. Podroužkem¹ a vlastního způsobu dokumentace. Při popisu jsou v úvahu zahrnuty faktory archeologizace. Je zde zahrnuta i metoda formální analýzy, kde jsou vyhledávány stejné nebo podobné struktury na základě stejné nebo podobné formy (Podroužek, K. 2006, 15; Neustupný, E. 1986, 544).

1.4 Terminologie

Pro plochu, o níž pojednává tato práce, existuje více používaných označení. V rámci předkládané práce se o ní bude hovořit jako o „sídelní aglomeraci Valečov“ či jako o „Valečovské sídelní aglomeraci“. Tak je i v současné době nejčastěji nazývána, či jen jako „sídelní aglomerace“ (Hložek, J. 2014, Gabriel, F. 2015). Další používané termíny mohou úzce souviset s interpretací lokality, popřípadě se sledováním dílčích možností jejího využití. Mezi tato označení patří například „městečko“ (např. Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007) či „Valečovské světničky“. U některých badatelů je plocha označována za předhradí hradu Valečova (Chotěbor, P. 1986, 177) nebo jako „opevněné tábořiště“, jak je tato plocha uváděna například v Památkovém katalogu NPÚ (<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2154584&sequence=1&mode=parametric&isProtected=1&catalogNumber=145415&action=element&presenter=ElementsResults>; Chotěbor 1986) či ještě jako „zimoviště husitských vojsk“, „opevněné zimoviště“ nebo jen „zimoviště“ (Chotěbor 1986; Durdík, T. 2000, 2009). Dále je plocha nazývána „vojenským ležením“ či pouze „ležením“ (Fišera, Z. 2002, 94; Fišera, Z. 2004, 271). U R.

---

¹ Metoda, kterou využívá ve své práci Vesnické stavby v pískovcovém podloží (Podroužek, K. 2006, Ústí nad Labem).

Vojkovského je uváděna jako předpolí se skalními světničkami (2004, 39). Nejnověji je v literatuře uváděna jako „samostatná sídelní jednotka“ (Gabriel, F. 2015).

Prostory vytesané ve skále jsou také nazývány různými způsoby. Například skalní obydlí, sruby, komory, antropogenně vytvořené skalní dutiny, ve skalách tesané světničky, skalní byty či skalní místnosti aj. V rámci této práce se budu v obecné rovině držet označení objekt, s tím že bude-li to na základě dostupných indicií možné, bude k danému objektu přidáno označení jeho pravděpodobné původní funkce (viz kapitola 4.2). Obecně lze objekty vytesané do skalního podloží považovat za skalní architekturu, jak je charakterizuje F. Bahenský (2002, 239).

2 DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ LOKALITY

2.1 Přírodní podmínky

Zřícenina hradu Valečova s přílehlou plochou, již se práce zabývá, se nachází v obci Boseň zhruba 3,5 km od města Mnichovo Hradiště (<https://www.google.cz/maps/place/Valečov/@50.510569,15.026275,12z/data=!4m2!3m1!1s0x470952c57200a87f:0xa56826c175814032?hl=cs>) – obr. 1, 2, 3.

2.1.1 Geologie

Lokalita je součástí oblasti Vyskeřské vrchoviny, která se nachází v povodí řeky Žehrovky a horní Kněžmostky (Demek, J. – Mackovčín, P. a kol. 2006, 504–505). Pískovce v této oblasti se usazovaly ve svrchní křídě a na dno nehlubokého moře je sem přinášely horské řeky zhruba před 100 miliony lety. Na počátku třetihor po ustoupení moře byl pískovcový masiv rozlámán a prasklinami mezi krami na povrch pronikalo magma v podobě čedičových výlevů, jež vytvořily významné vrcholy oblasti, jako jsou Mužský, Vyskeř a Trosky (Friedl a kol. 1991, 45).

2.1.2 Hydrologické poměry

V oblasti Českého ráje vzniklo účinkem propustnosti pískovců velké množství pramenů a bažin. Při březích řeky Žehrovky vzniklo několik rybníků, které mají kromě vodohospodářského významu ještě podstatný krajínotvorný účel (Friedl a kol. 1991, 45).

2.1.3 Biota

Polovina území je pokryta lesy, u nichž došlo antropogenními vlivy ke značným změnám. Převažují zde tedy druhotné smrkové a borové monokultury. Charakteristickými v Českém ráji jsou především borové lesy s jednotvárným porostem borůvky, kapradiny a hasivky orličí, s vřesem, s metlicí křivolakou a brusinkou.

Pouze v extrémních polohách se dnes dají najít reliktní přirozené lesní porosty, tedy na skalních věžích a plošinách s porostem borovic, jeřábů a bříz. V místech, kde je půda bohatší, jsou ještě relikty dubohabrových hájů a bučin. Vrchní části pískovcových skal jsou typické pro své teplomilné a suchomilné rostlinstvo. V roklích a dolinách nalezneme bohatší vegetaci a vyskytují se tam i javorové lesy.

Z rostlin, které se zde vyskytují, můžeme jmenovat některé z horských a podhorských druhů, jako například devětsil bílý, plavuň jedlou, žebrovcí různolistou nebo měsíčnici vytrvalou. Poblíž rybníků v oblastech s rašelinnou půdou nalezneme vzácnější rostliny, například vstavače, d'áblíky bahenní, rosnatku okrouhlostou, vachtu trojlistou a další (Friedl a kol. 1991, 45).

V Českém ráji se vedle obvyklých lesních a polních zvířat vyskytuje mnoho druhů ptáků. Ve skalních městech lze najít poštolku obecnou, výra velkého, kavku obecnou a výjimečně i krkavce velkého. U vodních zdrojů a na mokřadech hnízdí četné kachny, lysky, potápky a rackové. A také ohrožené a vzácné druhy, například moudivláček lužní nebo ledňáček říční. V místech osídlení hnízdí i čáp bílý (Kos, J. – Maršáková, M. 1997, 37).

2.1.4 Klima

Klimaticky dle Quitta do této oblasti zasahují jednotky MT 10 a MT 11. Teplota je zde velice proměnlivá, a to jak přes den, tak přes rok (Mackovčín, P. – Sedláček, M. – Kuncová, J. 2002, 200–201).

2.2 Pískovec

Vzhledem k tomu, že právě jedinečný materiál, pískovec, dal vzniknout sídelní aglomeraci, kterou se tato práce zabývá, je zde nutné nastínit vlastnosti této horniny.

Pískovce patří na základě zrnitosti mezi zpevněné psamity (Chamra, S. – Schröfel, J. – Tylš, V. 2005, 113). Nejčastěji jsou složeny z křemenných zrn, jež jsou spojena různými tmely (křemitým, vápnitým, kaolinickým, železitým, jílovitým atd.). Právě povaha tmelu nejčastěji udává barvu pískovců. Bělavé zbarvení pískovců bývá způsobeno kaolinem (CaCO_3), načervenalá barva oxidem železitým (Fe_2O_3), do hněda nebo rezavě žluta barví hydroxid železa, zelenavou barvu zapříčiňuje přítomnost glaukonitu.

Pískovec se pro svou snadnou opracovatelnost používá ve stavebnictví, sochařství a při dekoracích. Jeho technologické vlastnosti jsou závislé na tmelu, z nichž ne všechny jsou pro zmíněná odvětví ideální. Například jílovité pískovce nejsou příliš odolné povětrnostním vlivům. Kdežto křemitý tmel u pískovců způsobuje jejich pevnost a odolnost vůči erozi.

V České republice jsou nejvíce zastoupeny pískovce druhohorního stáří v České křídové tabuli. A tvoří často skalní města (Chamra, S. – Schröfel, J. – Tylš, V. 2005, 60). Patří sem právě i oblast, v níž se nachází valečovská sídelní aglomerace.

2.2.1 Způsoby opracování pískovce

Pískovcová hornina byla využívána lidmi od nepaměti v různých odvětvích a oblastech architektury. V našem prostředí se používá již od románského období, kdy byla uplatňována především v podobě pravidelných kvádrů (Gabriel, F. 1989, 126).

Podoba nástrojů, používaných pro ruční opracování horniny se za staletí příliš neměnila. Nejobvyklejším nástrojem při práci s pískovci je jejich opracování špičákem. Tato práce se nazývá špicování, bosírování nebo trhání. Špičák má podobu hrotitého dláta a pracuje se způsobem, kdy jedna ruka drží špičák a druhá přitlouká (Syrový, B. a kol. 1984, 105)

Práce se špičákem může zanechat tři typy stop, přičemž každý typ poukazuje na jiný způsob práce se špičákem. Nejstarší typy stop jsou hluboké důlky a kratší hluboké rýhy, jež pokrývají plochu v řídkém rozložení. Způsob, který dává vzniknout těmto stopám, se nazývá trhání a pracuje se úderem vedeným čelně shora. Výsledek vyvolává dojem nedokončené práce.

Dalším způsobem práce je sekání, které je technicky dokonalejší. Zůstávají po něm rovnoběžné 10 – 15 cm delší rýhy, zvané šramy, které bývají na jedné straně mělké a širší a na druhé straně hlubší a užší.

Stopy jdou ve stejném směru v půlkruzích. Úder je vedený šikmo shora. Na opracovávané ploše se stopy překrývají a situace může působit dojmem nedokončené práce. Tento způsob označujeme za hrubé špicování.

Za nejmladší typ se dá považovat technologie zvaná jemné špicování. Zanechává podobné stopy jako hrubé špicování, jen jsou rýhy

kratší – mají kolem 5 cm, nejsou tak hluboké a také pokrývají plochu hustěji (Podroužek, K. 2006, 23).

Pro jemnější kamenickou práci se užívaly zrnačky, ryhovačky, zubáky, lemovačky a přirozeně i mlátek a želízko. Lemovačka bývá 15 až 40 mm široká a zůstávají po ní pravidelně a hustě rozmístěné ploché záseky o délce břitu. Podobně funguje k oprávnění nerovností ryhovačka.

Mlátek je kladivo využívané kameníky k lamačské práci při zatloukání klínů do horniny. Mlátek je často užíván k úderům na dláta, především v kamenictví. Může mít podobu pucky, která je silnější a užívá se k zjemňování ploch prýskáním. Speciálním druhem pucky je pemrlice, což je čtyřboké kladivo, opatřené soustavou jehlancovitě zahrocených zubů. Upravuje plochu pomocí pemrlování, které zanechává stopy mělkých hranatých důlků a často se pemrlice používala k urovnání plochy po špicování. Ryhovačka či také šalírka má podobu dláta s širším ostřím.

Za pravděpodobně nejstarší typ dláta se dá považovat špičák, okrajově nazývaný také oškrt či oškrlík. Mívá podobu osmibokého nebo kulatého želízka, jehož kalená hlava má tvar zahrocené špice. Zanechává stopy v podobě 2 – 3 cm rýh, které jdou sice stejným směrem, avšak ne rovnoběžně. Nejjemnější opracování tímto nástrojem se nazývá jemné špicování, které nejčastěji zanechává krátké a hustě přes sebe kladené stopy.

Pro pečlivější opracování plochy se užívá hřeben, zvaný také zrnačka, zrnovák nebo pískovačka. A v případě měkčích pískovců se použije pospěch, který je složen až z 12 zahrocených kalených želízek, ostřených na jednu stranu. Tento nástroj po sobě zanechává systém úzkých rýh jdoucích rovnoběžně a v jednom směru.

Pro nejjemnější práci s pískovcem se dá použít kamenický brus, který je určen k hlazení a nazývá se i kartáč. Má podobu desky ze dřeva, v jejíž spodní části se nacházejí rovnoběžné zářezy, v nichž jsou osazeny kovové pásy přibližně 2 cm vysoké. Pracují pomocí pohybu hran s rovnoběžně uloženými železnými pásy, které brousí plochu kamene. Tento postup zanechává do roviny obroušenou plochu (Syrový, B. 1956, 188; Syrový, B a kol. 1984, 107; Podroužek, K. 2006, 24).

Přitesávání a upravování pískovcové skály je obvykle dobře rozpoznatelné od přírodního vzhledu pískovce. Stopy po technologickém opracování jsou tedy základním indikátorem osídlení, jelikož poukazují na konstrukci staveb, zařízení a případně také na kotvení dalších konstrukcí, vytvářejících systém reliktů tesaných do podloží. V množství případů je taková situace nepřehledná, jelikož často nelze určit návaznost a prostorovou souvislost jednotlivých zásahů, což znemožňuje bližší interpretaci. Přesto se tyto zásahy dají využít pro modelování struktur a typů reliktů, které se dají nalézat v terénu (Gabriel, F. 1989, 127).

2.3 Dějiny bádání

Doposud se v odborné literatuře setkáváme s názorem, že plocha nacházející se JV od jádra hradu Valečova k tomuto hradu přináležela. Zda a do jaké míry tomu tak bylo, bude řešeno níže (viz kapitola 6). Pokud je v literatuře věnována pozornost této ploše, tak povětšinou v rámci širšího pojednání o hradu Valečovu. Samotnému hradu byla věnována velká pozornost. S romantickým zájmem o zříceninu hradu Valečova se můžeme setkat už v 1. polovině 18. století, kdy byl hrad namalován na plátně, jež pokrývalo jednu stěnu výklenku tzv. dámského salonku v zámku v Mnichově Hradišti. Autor, nejspíš J. Hisler, spolu s Valečovem namaloval ještě další dvě památky hradištského panství Valdštejnů, a to zříceninu zámku Zásadka a zámek v Klášteře nad

Jizerou. Vyobrazení není zcela spolehlivé, zděný palác hradu byl zachycen poměrně věrně, ale stejná pečlivost nebyla věnována skalnímu bloku (Chotěbor, P. 1986, 185). V období romantismu vzniklo množství kreseb a maleb samotného hradu Valečova². Jelikož většina z nich nezachycuje nic kromě samotné stavby hradu, nebudou zde uváděny až na dvě výjimky. Na obou (obr. 10 a 11) jsou zachyceny kromě jádra ještě skalní bloky, které tvarují hranu sídelní aglomerace Valečov. Kromě skalních bloků a proluk mezi nimi však není vidět nic detailnějšího.

Badatel F. A. Heber se Valečovem nijak blíže nezabýval. V jeho pozůstalosti byla pouze zachována kresba zříceniny Valečova, která je datována do roku 1845 a je pohledová od západu (Heber, F. A. 2012, 455).

Zmínky o světničkách, ač neodborného rázu, měl také V. Tille v novinové příloze (Tille, V. 1920). Píše, že se na táhlém hřbetu se světničkami vyskytovaly ulice, náměstí, a „druhé hradní vězení“. Za současného stavu bádání³ se tento objekt považuje za obilnou zásobnici. Což však nejspíše nevylučuje možné využití pro zajmutí osob. V. Tille informuje, že několik občanů z Mnichova hradiště vyvezlo suť z této devět metrů hluboké jámy a na dně byla objevena kolem dokola kamenná lavice s otvory po kovové mříži. Dále, že po obvodu ve výšce dospělého člověka se nacházely vyryté kresby, u nichž se domnívá, že je nepochybně stvořili vězni, přebývající v tomto „vězení“. Z rytin na stěnách zmiňuje postavy žen a mužů, zbrojnoše, různé iniciály jmen, iniciály šlechtické, porůzné znaky, kříže, ženu s dítětem a ženu se vztaženými rukama. Dále píše, že

---

² Některé z nich jsou shromážděny a publikovány v Kalašová, M. – Pospíšil, A. 2014: Ikonografie hradu Valečova v 19. století. Z Českého ráje a Podkrkonoší 27. Semily – Turnov – Jičín.

³ Gabriel, F. – Knop, K. 1990: K interpretaci džbánovitých objektů na pískovci. *Archaeologia historica* 15, 261 – 274.

se dole nachází výklenek, který sloužil jako gotická kaplička. Autorovým dalším zajímavým svědectvím jsou zmínky o vypravování tehdejších pamětníků, kteří vypravovali, jak mladí chlapci chodili do skalní vsi (tedy areálu se skalními objekty) k ševci a krejčímu. Ukazovali, kde bydlíval „starosta“ skalní vsi nebo kde se usídlil pomatený malíř. V. Tille se domnívá, že vzhledem k tomu, že Valečov byl pevným zázemím orebitů v první polovině 15. století, je velmi pravděpodobné, že areál se světničkami byl zalidněn husitským vojskem (Tille, V. 1920, nestránkováno).

První odborný zájem hradu věnoval August Sedláček. Věnoval se mu poměrně podrobně a podal přehled o historii tohoto hradu. Pro tuto práci je důležité zmínit, že se A. Sedláček zmiňuje krátce i o skalním obydlí v ploše jihovýchodně od jádra hradu, u nějž byl svědkem, že tam bydlí jedna rodina. A. Sedláček píše, že jejich místnost je prostorná a prosvětlená. Také dodává, že vedle je ve skále otvor, jenž představoval okno uzavíratelné dřevěnou okenicí. Nijak se ovšem nezabývá problematikou interpretace plochy nebo jejího celkového popisu (první vydání 1895, citováno z třetího vydání Sedláček, A. 1997, 116).

Podobnou pozornost věnoval světničkám i J. L. Píč (1888, 335–336), který informuje, že v době vydání jeho článku jsou skalní sruby stále obydleny. Uvádí, že jsou buď cele vysekány do skály a jejich součástí jsou dveře a okna, nebo že tu jsou světničky částečně tvořené skálou a částečně dodatečnou dřevěnou konstrukcí. K tomu autor připojuje v článku obrázek světničky (obr. 23), který se nepodařilo zcela ztotožnit s konkrétním objektem, avšak mohlo by se jednat o místo, kde se nacházejí objekty č. 016 a 116. Stejný obrázek se světničkou je otisknut také v Soupisu památek historických a uměleckých v okrese Mnichovohradištském z roku 1930, sestavený J. V. Šimákem, který se intenzivně věnoval archeologii Pojizeří a Českého ráje (Prostředník, J. 1996, 37). V tomto soupisu je přiložena další fotografie světničky, která

v této práci má číslo 016 (obr. 24) a dokládá, že již v roce 1930 byl její strop částečně zřícen či odlomen. V soupisu je také uvedeno to, co v další literatuře, zmiňují se zde tedy stopy po dřevěných staveních, světničky, chodby, schody a také do skály vytesaná okrouhlá cisterna (Šimák, J. V. 1930, 595–596).

Na začátku 20. století o Valečovu napsal Otto Piper ve svém rozsáhlém díle *Burgenkunde*. Zařadil hrad mezi skalní hrady, okrajově se zabývá jeho dispozicí, avšak blíže se k hradu ani ploše se skalními objekty nevyjadřuje. K textu však připojuje obrázek, kde je zachycen hradní palác (Piper, O. 1994, 560, 561, 567). Podrobného zpracování se Valečovu dostalo v díle D. Menclové. Oproti A. Sedláčkovi u ní nenajdeme tak podrobný popis historie a osob užívajících hrad Valečov. Hrad řadí do skupiny husitských hrádků, jelikož Bartoš a Menhart, synové Zdeňka Zábrdovce, jsou na jaře roku 1423 připomínáni jako straníci a přátelé Žižky. D. Menclová se zmiňuje i o přítomnosti světniček, náležejících k hradu, ale blíže se jimi nezabývá. Zmiňuje se však o existenci poplužního dvora (obr. 6) a krčmy zvané Tábor, takto zvané kvůli husitské minulosti, nacházející se pod jihozápadním předhradím (1972, 339–341).

V. Weber, který také psal o Valečovu, přišel s tvrzením, že hrad vznikl na místě středohradištního opevnění. Touto teorií se dosud nikdo podrobněji nezabýval (Chotěbor, P. 1986, 186).

Z. Fišera ve svých publikacích o skalních hradech a o hradech a tvrzích na Mladoboleslavsku také píše o Valečovu. O ploše situované jihovýchodně od jádra hradu se tu vyjadřuje jako o vojenském ležení. Z. Fišera uvádí, že plocha dokázala pojmout mnoho osob, a také případně i koně a dobytek. Dále uvádí, že části opevnění tohoto samostatného obranného celku byly pravděpodobně nejen dřevěné, ale i kamenné (2002, 94; 2004, 271).

T. Durdík ve své Ilustrované encyklopedii českých hradů podává stručný přehled o historii hradu Valečova a více se věnuje popisu hradu. Stručně se věnuje i popisu plochy. Popisuje ji jako rozsáhlou a členitou, která se nachází na jihovýchodě od hradu a obsahuje spoustu světniček. Píše, že s jádrem hradu pravděpodobně nebyla spojena hlavní přístupovou komunikací, nepovažuje tedy plochu za předhradí.

Z jižní strany je obvod hradu vymezen skalním žebrem, do kterého bylo zasekáno několik objektů. Jedním z nich je patrně zásobní zahluobený objekt lahvovitého tvaru, dále se k němu připojovaly pravděpodobně hospodářské a provozní stavby. Na východní straně je hrad uzavřen hranou skal, do kterých je zasekán příkop a vymezuje tak barbakánovitý útvar. Autor uvádí, že touto cestou se nejspíše vcházelo do sídelní aglomerace Valečov. Celá plocha by měla výškově převyšovat jak obě předhradí hradu Valečova, tak i samotný hrad. Při nepřízni počasí mohla být využívána jako refugium pro větší množství lidí. T. Durdík se domnívá, že s velkou pravděpodobností byla plocha využita jako zimoviště husitských vojsk. Jako příklad rozlehlého opevněného zimoviště ji uvádí jako obvyklý důsledek husitských válek a nejlépe dochovanou ukázkou svého druhu v Čechách (2009, 581).

U P. Chotěbora je plocha z dispozičního hlediska nazývána předhradím (1986, 177), avšak na straně 184 (1986) s velkou pravděpodobností tuto funkci vylučuje. Předpokládá pro plochu spíše funkci sídliště lidí, „kteří přímo nesouviseli s provozem hradu a kterých byl poměrně velký počet“ (1986, 184). Také plochu označuje jako opevněné tábořiště (1986, 178) už s určitou mírou interpretace. A zároveň připouští i možnost funkce zimoviště orebitského vojska (1986, 184).

P. Chotěbor je jedním z mála badatelů, kteří se věnovali podrobnějšímu popisu plochy. V rámci komplexního povrchového průzkumu hradu Valečova (1986) také provedl úplně první typologizaci

objektů, kdy je dělí na obytné a hospodářské a vyznačuje jejich umístění v půdorysu areálu (obr. 13).

Samostatně se této ploše také věnovali F. Gabriel a K. Podroužek. Spolu provedli typizaci objektů valečovské sídelní aglomerace v článku Typy objektů valečovského „městečka“ (2007, 211–224).

Poslední badatelskou akcí, vztahující se k sídelní aglomeraci Valečov, byl destruktivní archeologický výzkum provedený v roce 2014, pod vedením Katedry archeologie ZČU. Tomuto výzkumu se budou věnovat kapitoly 7, 8 a 9.

2.3.1 Archeologické nálezy

Z plochy se světličkami bylo do roku 2014 dostupných pouze několik archeologických nálezů, avšak nemnoho. Je to 70 keramických střepů, dvě hrudky vypálené mazanice a blíže neurčený železný zlomek. Z těch 70 keramických fragmentů jsou rozeznatelné 2 ovalené okraje hrnců, 2 okraje poklic, 5 okrajů pohárů a 1 zlomek mladšího zřejmě až recentního kachle. Zbytek fragmentů je z těl nádob a jen ve výjimečných případech jsou zdobeny (u třech střepů červenou malovanou výzdobou). Převažuje mezi nimi oxidačně vypalovaná keramika z 15. století a velký počet z nich představuje červeně malovanou keramiku a fragmenty se světlým střepem, který je charakteristický právě pro červeně malovanou výzdobu. U tří střepů je možnost, že náležejí do 14. století (Chotěbor, P. 1986, 191).

Z významnějších nálezů ze samotného hradu Valečova je třeba zmínit fragment palné zbraně, který byl nalezen v roce 2012 kastelánem hradu Z. Steklým. Palná zbraň představovala píšťalu nebo hákovnici a byla vyrobena ze slitiny barevných kovů (Chmielowiec, S. – Kašpar, S. – Waldhauser, J. 2013, 745). Dále je z jádra hradu známa zlomková střešní

krytina. Jedná se o prejz, tzv. hřebenáč, na kterém se nachází vystupující svislé žebro na čele kvadratického výběžku (Waldhauser, J. – Sosnovec, P. 2004, 384–385).

Z hradu Valečova a jeho okolí jsou i pravěké nálezy. Že pravěk není něčím naprosto neobvyklým v této oblasti, dokládá například plochý kamenný klínek se souměrným ostřím z jádra hradu, který je 74 mm dlouhý. Je uložený v muzeu v Mladé Boleslavi a jeho inventární číslo je 972. Pochází z pozdní doby kamenné (Filip, J. 1947, 153).

Dále pochází z Bosně (obec, v níž se nachází hrad Valečov) plochá kopytovitá sekerká 11 cm dlouhá z mladší doby kamenné. Je uložena v muzeu v Mnichově Hradišti a má inventární číslo H50.

Okolí obce Boseň bylo osídleno minimálně od období neolitu a eneolitu, jak dokládají nálezy pravěkých broušených a vrtaných kamenných nástrojů (Filip, J. 1947, 95).

Hrad a přilehlá plocha pojednávána v této práci nebyla opomenuta v nově vydaném Archeologickém atlase Čech (Kuna, M. a kol. 2014). Je tam stručně shrnuta historie hradu a také to co již víme o husitské historii lokality. V této stati je i shrnuto vše, co dosud víme a co se můžeme domnívat o zaniklém skalním městečku s valečovskou sídelní aglomerací. O počátcích plochy se autor domnívá, že spadají do středověku, kdy plocha byla vybudována v uceleném plánu jako součást hospodářského zázemí hradu Valečova. V této počáteční fázi byly povětšinou sídelní objekty vytvářeny po obvodu plochy, tak aby přiléhaly k opevnění. Toto stanovisko již formuloval i K. Podroužek a F. Gabriel⁴ (Hložek, J. 2014, 56–60).

---

⁴ V Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007: Typy objektů valečovského „městečka“. *Archaeologia historica* 32, 211–224. Str. 213.

2.3.2 Plánová dokumentace

K dispozici jsou 1. a 2. vojenské mapování (obr. 4 a 5), kde je hrad Valečov zaznamenán, nic bližšího však než pouhou lokalizaci hradu nenapovídají.

Samotný hrad je zaznamenán na četných vyobrazeních. Ve většině případů není zaznamenáno kromě samotného paláce nic jiného, ani okolí, kde by byl zachycen nějaký objekt ze sídelní aglomerace. Z toho důvodu není účelné dávat do příloh všechny dostupné pohlednice a další materiály, kde je zobrazen pouze samotný hrad, jelikož není samotným předmětem bádání v této práci. Ze zobrazení byly vybrány pouze ty, které otiskl ve svém vydání A. Sedláček (obr. 7, 8, 9).

V současné době jsou k dispozici čtyři půdorysy hradního areálu (obr. 12, 14, 15, 16).

Do nedávné doby byl nejvýstižnější půdorys od P. Chotěbora (obr. 12), který představuje terénní náčrt (dle Chotěbor, P. 1986). Z roku 1980 od stejného autora ještě pochází skica celkové situace hradu (obr. 18b), kde jsou přehledně zachyceny hrany skalních bloků, tvořících jádro i okraj sídelní aglomerace Valečov. Z hlediska studie objektů však nemá bližší vypovídací hodnotu, jelikož situace uvnitř plochy, ležící jihovýchodně od hradu, není příliš podrobně vykreslena.

Další půdorys (obr. 14) pochází od R. Vojkovského (2010), který si je až na drobné změny podobný s půdorysem od P. Chotěbora. Je například obohacen o zaznamenání polohy obydlí jednotlivých rodin. S podobným vyznačením se můžeme setkat na dřevěných sloupech s obrázky a legendou v sídelní aglomeraci Valečov, kde je stručný popis jak se ve světničkách žilo a přiblížení zřejmě posledních obyvatel světniček. Lze se domnívat, že R. Vojkovský i sloupce se opírají o stejný zdroj a to ústní svědectví místních obyvatel. Na zmíněných sloupech je

však vyznačení poloh rodin obývajících světničky značně schematické, a pokud lze soudit, tak se umístění zcela neztotožňuje s umístěním na půdoryse R. Vojkovského. Ten je však přesnější, a proto je možné, že na vyznačení na dřevěných sloupech dochází ke zkreslení situace.

Půdorys od A. Sedláčka (obr. 15) zachycuje pouze vlastní jádro hradu Valečova s nejbližším okolím, tudíž na něm není zaznamenána plocha s objekty, zatesanými do skalního podloží.

Plán s vyznačeným hradem Valečov a s přilehlou plochou s objekty (obr. 17) byl otisknut také v Archeologickém atlasu Čech (Kuna, M. a kol. 2014).

Nejnověji byl otisknut plán lokality publikovaný v článku od F. Gabriela (2015), jehož zaměření provedli P. Chotěbor, F. Gabriel, L. Kursová a I. Peřina. Tento plán zachycuje celkovou situaci hradního areálu (obr. 16). Z dosud publikovaných plánů je zřejmě nejpřehlednější.

Blíže pracováno v rámci této práce jako s podkladem pro vyznačení přesných poloh objektů, které byly v rámci této práce dokumentovány, však bude pracováno s jiným plánem lokality vytvořeným F. Gabrielem. O tom blíže v kap. 4.2.

Některé ze samotných objektů byly také dokumentovány a to P. Chotěborem (1986, 194). Jedná se o šest půdorysů, které dohromady zaznamenávají dvanáct objektů (obr. 18a). Jelikož jsou v databázi všechny objekty zařazeny s číselným označením, lze s nimi tyto půdorysy od P. Chotěbora ztotožnit. První půdorys představuje objekt č. 006. Druhý půdorys zaznamenává objekt 010. Třetí půdorys zachycuje obj. 007. Čtvrtý půdorys je obj. 023. Pátý půdorys představuje objekty 001 a 002, které jsou pomocí vstupní šíje propojeny. Na šestém půdorysu se nachází komplex objektů 015, 016, 017, 020, 115 a 116. Objekty, které půdorysy představují, P. Chotěbor přehledně zanesl do plánu lokality (1986, 178).

Dva z těchto půdorysů byly publikovány autorem již v roce 1980 (256–257), jsou k nim zde však ještě navíc připojeny řezy (obr. 18b). Jedná se o půdorys objektu 023 a dále propojené objekty 001 a 002. K nim je dále připojen půdorys a také řez objektu 032, který obsahuje vstupní šíji, která má směrem do objektu klesavou tendenci.

Karel Podroužek také zhotovil půdorysy některých tesaných prostor. První půdorys (obr. 19) se v databázi, která je přiložena k této práci, dá ztotožnit s objektem č. 021. Druhý půdorys (obr. 20) je objekt č. 006. Třetí půdorys (obr. 21) představuje objekt č. 133. A čtvrtý půdorys (obr. 22) představuje soustavu objektů č. 015, 016, 020, 115 a 116.

3 PODOBA LOKALITY

3.1 Hrad a jeho zázemí

Hrad Valečov je největším skalním hradem u nás. Po dispoziční stránce jej můžeme rozdělit na přední hrad a zadní hrad. Přední hrad na severozápadní straně sestává z původního jádra s okružním parkánem a dvou předhradí na jihu a na západě. Zadní hrad se nachází na jižní a jihovýchodní straně a je tvořen sídelní aglomerací, na kterou bude v této práci zaměřena pozornost. Ze stavebního hlediska se dá považovat za rozsáhlé předhradí.

Jádro předního hradu bylo založeno na jazykovitě tvarovaném skalním výběžku v místě, kde se nejvýše tyčily 4 skalní bloky, rozdělené třemi puklinami. Před započítím stavby musel být terén upraven a srovnán. Obytné jádro, které zde vzniklo, bylo podélné dispozice, které se vytvářelo v několika stavebních etapách. V první etapě bylo zřejmě užito pouze dřevěné zástavby, teprve v druhé etapě nejspíše bylo přistoupeno také k zděné nástavbě. Na prvním a druhém skalním bloku (bráno od

západní strany) byl vystavěn nejstarší původně dřevěný palác, který byl nahrazen zděnou západní palácovou budovou. Třetí blok obsahoval vnitřní nádvoří. Skála na severní straně vytesaná do hradby nastavuje obranný ochoz, který sloužil k propojení nádvořního výklenku s palácem. Do samostatné západní části paláce v jádru hradu vedl mladší vstup, pocházející ze 16. století, a procházel nitrem třetího bloku a skrze puklinu (Fišera, Z. 2004, 269; Vojkovský, R. 2010, 13). Východní čtvrtý skalní blok dal vzniknout podélnému paláci, jenž je v půdorysu vlivem tvaru skály mírně zaoblený. Ohořelé zdivo dokládá, že palác musel být zděnou budovou už před rokem 1439. Tato podoba v své druhé stavební etapě by dokládala charakteristický hrad z lucemburské doby, kdy byla dvojice obytných paláců situována naproti sobě.

Po požáru byl hrad v první polovině 15. století obnoven, do té doby bylo téměř vše na hradě ze dřeva. Zděný palác, tzv. nový palác, na skále pochází až z počátku 16. století a zřejmě až v této době vznikla také pod palácem vysekaná chodba vedoucí k palácovému sklepu. V horním patře byl založen krb a dvojice prevétů a novější přestavby poté interiér příliš nepozměnily. Na jižní stěně paláce jsou patrná dvě napřímení v místech, kde se palác v patrech zalomuje, což je způsobeno přizpůsobením stavby tvaru skály. Vnitřní jádro je v současnosti přístupné vstupem, který je původní, a který vede z přízemí ze skalní haly po vytesaném schodišti do skály nahoru na plošinu. Pozůstatky druhé budovy a spojovacích obranných zdí jsou dochované pouze ve fragmentech oproti zdivu hradního paláce, které je dobře zachováno.

Obytná část skalního jádra byla po obvodu obklopena parkánem. Do vnějšího opevnění patřilo i několik skalních bloků menší velikosti, které doplňovaly dřevěné nástavby či skalní komory. Plocha mezi nimi byla tvořena hradební zdí s ochozem. V tomto areálu jádra hradu se nacházela konírna, dům, kde bydlíval vrátný, vězení Beneška a sklepy

(Sedláček, A. 1897, 113, 114, citováno z vydání z roku 1997; Fišera, Z. 2004, 270; Durdík, T. 2009, 580; Vojkovský, R. 2010, 13).

Hospodářskou část hradu představovalo jižní předhradí, kde se v prostoru dolního nádvoří nachází dutina, jež bývá považována za hladomornu. Nejspíše však sloužila jako obilnice. Druhé předhradí se nachází na západní straně a je tvořeno rovinatou plošinou, kde se částečně nacházejí ovocné stromy a amfiteátr. Náhodné archeologické výzkumy dokládají, že toto předhradí bylo rovněž obklopenou obvodovou hradbou v době, kdy fungoval hrad.

Za možné třetí předhradí se dá považovat i plocha, již se tato práce podrobněji zabývá. Stavebně se jedná o zadní hrad oddělený od jádra hradu příkopem. A druhý příkop tuto plochu odděluje od skalního hřebene, který pokračuje dále na jižní straně. Se značnou pravděpodobností byla tato plocha průchozí z obou stran pomocí bran (Fišera, Z. 2004, 270, 271).

3.1.1 Dějiny hradu

Samotná plocha, na níž hrad se světničkami stojí, zřejmě byla osídlena již dříve, než tu samotný hrad byl postaven. Soudí se, že se zde původně nalézalo hradiště. Měl by tomu nasvědčovat zdvojený val na západní straně a jednoduchý okružní val, obíhající dnešní plochu se zříceninou hradu a plochy se světničkami. Dále by předhistorickému původu měly napovídat zádlaby ve skalách po palisádách a také střepy slovanských nádob (Herold, J. A. 1928, 62–63). Ačkoli valy a zádlaby po palisádách do skály se dají přičíst středověkému osídlení, je ovšem možné, že stavitelé hradu Valečova využili starší opevněnou plochu pro své účely. Stejně neutrálně se vyjadřuje i J. Filip, který tvrdí, že jelikož zde ani v blízkém okolí dosud nebyl proveden rozsáhlejší výzkum, který by se na toto zaměřil, nelze Heroldovu hypotézu potvrdit (Filip, J. 1947, 153).

Hrad Valečov získal své pojmenování podle staré osady, která se nacházela v místech dnešního dvora. Poprvé se Valečov připomíná k roku 1323 (srov. Vojkovský, R. 2010), kdy zde sídlili vladykové z Valečova.

Od roku 1362 je psán Valečov jako majetek bratrů Herše a Ctibora, kteří se také vedou v písemných pramenech roku 1366 jako spolupatronové boseňského kostela. Hereš navíc spolu s vladykami z Bosně založil v roce 1393 kaplanství při kostele v Bosni. Heršovi synové byli Bartoš a Bernart z Valečova, kteří jsou uváděni v letech 1411 – 1414 jako patronové boseňského kostela a kaplanství. Oba byli přívrženci husitského učení, přestože měli kvůli tomu potíže se sousedícími katolickými pány. Bartoš a jeho bratr se přidali k bratrstvu Orebitů, k tzv. menšímu Táboru. Bernart byl v bratrstvu jedním z hejtmanů. Dokonce si roku 1426 sám Žižka vyžádal některého z bratrů na poradu do Vilémovského ležení. Ve stejném roce oba bratři poskytli podporu Janu Žižkovi při jeho výpravě do severních Čech. V té době se z pramenů vytrácí jejich jména a píše se pouze o jednom pánu Valečovském, ačkoli není jasné, který z bratrů je tím myšlen. Tento pán pomohl roku 1424 Žižkovi při bojích s Pražany a panstvem a účastnil se bitvy u Malešova. Pán z Valečova také neznámým způsobem nabyl Valdštejna, který měl osazený jako husitský hejtman. Tato zpráva se váže k roku 1427. K roku 1431 existuje zpráva, že Valečovští byli stále na straně husitů a drželi se Siroťčím vojskem. Po jednom z bratrů zůstala vdova Machna s dvěma syny, která roku 1439 hrad Valečov ztratila. Jindřich Děčínský tehdy zajal Machnu se syny, zapálil Valečov a na nich jej vymohl. Poté kolem roku 1443 byl hrad odevzdán zpátky původním majitelům. Po nějakou dobu byl Valečov v držení tří bratrů Jan čili Ješice z Valečova, Vaněk a Břeněk.

Po společné držbě Valečova tří bratrů, hrad přešel do rukou potomků Vaňka. Vaněk měl pouze jediného syna, který zemřel, jehož poručník Samuel z Hrádku převzal v držení hrad. Samuelův syn Jiřík

později prodal hrad Bedřichovi z Donína, ten hrad dále prodal Jiříkovi ze Šelumberka, který ho dále ponechal Jiříkovi z Dubé. Jeho syn Aleš prodal Valečov spolu s poplužním dvorem, městečkem Kněžmost a vsí Boseň Mikuláši Vančurovi z Řehnic. Tento Mikuláš býval svého času hejtmánem Boleslavského kraje, kde vlastnil i mnoho pozemků. Měl sedm synů, z nichž Valečov zdědili Petr s Burjanem. Když se Burjan chystal na boje proti Turkům, přenechal předtím ještě hrad Valečov bratru Petrovi. Petr, který měl Valečov v držení, zemřel roku 1539 a odkázal jej své manželce Mandaléně Berčince z Dubé. Po nějaké době Mandaléna svůj hrad Valečov postoupila bratrovi svého bývalého manžela Jiříkovi Vančurovi z Řehnic.

Valečov se po smrti Jiříka rozdělil mezi dva syny, Hynka a Zikmunda. Hynek získal přední polovinu hradu s předhradím, světničku v psinci, pekárnu, menší dům nad vraty, kde byla kuchyně, spižírna, sklepy, dále věž, dolní dvůr, půlku horního dvora, městečko Kněžmost, krčmu Tábor, půlku Bosně a vsi Zápudov, Zásadku a Zájezd. Bratr Zikmund dostal zadní půlku hradu, polovinu horního dvora, dvory Litkovský a Lhotický, polovinu Bosně a několik dalších vsí.

Po smrti těchto bratrů byl Valečov rozdělen v rukou několika majitelů, až se nakonec zase spojil v rukou Markéty, která byla dcerou Zikmunda, a jejího manžela Albrechta Zdeňka Kaplíře. Když Albrecht zemřel, přešel hrad do rukou jeho bratra Václava Vojtěcha Kaplíře ze Sulevic. Ten roku 1602 hrad a dvůr Valečov prodal několika majitelům, nakonec se Valečov nacházel v držení vnuků jednoho z dřívějších majitelů a synů druhého z dřívějších majitelů, jmenovitě tedy Valečov náležel Jindřichu Janovi, Kryštofovi po Janovi, Václavovi a Albrechtu Píramovi, a Kryštofovi a Karlovi. Poté byl Valečov dělen ještě 4. července 1617, kdy hrad připadl pouze Jindřichovi a Kryštofovi. Po nějaké době Jindřich svou část Kryštofovi prodal, a tudíž pak hrad Valečov měl jen jednoho majitele. Jemu byl Valečov zabrán a našel majitele roku 1623

v Albrechtovi z Valdštejna. Poté nějakou dobu přecházel z ruky do ruky a dá se předpokládat, že do konce 17. století byl stále způsobený k bydlení (Sedláček, A. 1897, 116–122, citováno z vydání z roku 1997).

4 NEDESTRUKTIVNÍ PRŮZKUM

4.1 Vizuální průzkum

Na pojednávanou plochu se dá vstupovat z dvou protilehlých stran, ze severozápadu od hradu, či z jihovýchodu směrem od Kněžmostu a cesty na Drábské světničky. Při vstupu od hradu se cesta vine z místa, kde se nachází objekt nazývaný hladomorna Beneška a přitesání poblíž dávají tušit, že tu stály další dřevěné stavby opřené do skalních bloků. Tato cesta obchází oblouk skalních bloků, prochází nedolámaným šíjovým příkopem a vstupuje do sídelní aglomerace Valečov. Na plochu se však z podobného směru dá také přijít po JZ linii šíjového příkopu ze směru většího předhradí Valečova. Ve středověku by spíše tato cesta plnila přístupovou funkci. Z opačné strany z jihu je přístupová komunikace vedena přes příkop. V místě vstupu u příkopu se zde uplatňuje několik skalních bloků. Na jednom z nich se nachází objekt 120, který mohl být součástí stavby přemostující příkop nebo se například uplatňoval jako kotvící část dřevěné věže střežící zde vstup. Tyto varianty jsou pouze hypotetické a blíže situaci nelze interpretovat než jako skalní objekt, který se uplatňoval v obranném systému plochy. Takto o těchto kamenných mostních pilířích uvažuje i R. Vojkovský, který upozorňuje, že z této strany směrem z cesty na Mužský byl hrad nejzranitelnější a předpokládá tu dřevěnou lávku (Vojkovský, R. 2010, 31).

Samotná sídelní aglomerace Valečov se nachází v terénu, který má v ploše podobnou výšku, která je mírně navýšena především ve své prostřední části, kde je částečně znehledněna hliněnou vrstvou. Vegetace se na lokalitě uplatňuje hojně především v podobě porostu náletových dřevin (trnovník akát, jírovec maďal), ne však příliš dramaticky, aby zcela znehledňovala archeologické situace, místy však znesnadňuje interpretaci některých objektů. Plocha je členitá, a to

především v okrajových částech. Celkově je tvořena jak vizuálně, tak funkčně čtyřmi většími celky, které mají návaznost na obvod plochy. V těchto celcích, které byly pracovním pojmenovány sektory, se koncentrují objekty, které mezi sebou disponují více či méně prostorovými vztahy.

Plochu vymezuje strategický terén téměř ze všech stran. Obrana je z velké části zajištěna strmými skalními bloky, v puklinách mezi nimi byly zasazeny trámy a roubení. Pozůstatky žádné z těchto uzávěr se do dnešních dnů nedochovaly, jsou po nich však patrné četné kapsy a dráže ve stěnách proluk mezi skalami. Umístění těchto uzávěr bylo vyznačeno v plánu⁵, kam byly zaznamenány relikty (podrobnější popis v kap. 4.2.4). Do tohoto plánu (obr. 40) bylo zakresleno vedle míst, kde jsou patrné pozůstatky po opevnění, ještě průběhy cest, vytesaná skalní schodiště, místa s pouhým přitesáním a místa, kde byly pozorovány dráže a kapsy, avšak nesouvisely přímo s konkrétním objektem. V plánu tedy nejsou ty relikty, které s objekty přímo souvisí, jelikož ty jsou zaznamenány na stejné podkladové mapě, avšak pro přehlednost jsou zaznamenány do plánu se samotnými objekty (obr. 41).

Je zde nutno zmínit, že severovýchodně od jádra hradu a sídelní aglomerace Valečova se nachází vzdálených zhruba 150 m dvě skupiny skalních pískovcových skalních bloků, které leží nadohled přes údolí a cestu. Jedna skupina je blíže hradu a (obr. 36) má pracovní označení Y.1. Tento útvar je v podobné výšce jako sídelní aglomerace Valečov a vzhledem ke své značné blízkosti mohl teoreticky plnit funkci předsunutého opevnění jak hradu Valečova, tak i sídelní aglomerace Valečov v době, kdy možná plnila funkci vojenského ležení. Tohoto skalního útvaru si povšiml již Z. Fišera (2002, 94), který jej ztotožňuje s předsunutým opevněním hradu Valečova a na jeho místě zmiňuje relikty

---

⁵ Plán, který je ze všech dosud vytvořených plánů nejpřesnější a který vytvořil doc. PhDr. F. Gabriel, Ph.D., který jej poskytl pro potřeby této práce, za což autor této práce děkuje.

po stavební činnosti. Pozoroval zde krátké mělké schody na vrcholcích skalních bloků, vytesaný výklenek do skalní průrvy, pravděpodobné podvalí, žlábek a kapsy. Autor této diplomové práce navštívil obě skupiny pracovně pojmenované Y.1 a Y.2. Druhá skupina Y.2 se oproti Y.1 nachází dále od jádra hradu a blíže k sídelní aglomeraci Valečov, které čelí z východní strany. Skalní bloky u obou skupin byly silně postiženy erozí a na žádném nebyly pozorovány jasně čitelné relikty antropogenní činnosti. Některé útvary zde působily jako kapsy, při bližším ohledání však bylo nutno konstatovat, že mohly být vytvořeno erozní činností a nejsou zde jasně pozorovatelné stopy otesání. Z toho důvodu si autor klade v budoucnu za cíl propátrat tyto úseky podrobněji.

4.2 Formální analýza objektů

Tato podkapitola se bude zabývat stěžejní částí této diplomové práce. Obsah této podkapitoly je úzce provázán s databází, která je na příloženém CD. Tato databáze je výsledkem detailní dokumentace jednotlivých objektů, avšak vzhledem k velkému množství dat budou v textu práce uvedeny pouze základní údaje a souhrnné poznatky z této dokumentace.

4.2.1 Vymezení terminologie

Na řešené lokalitě se nachází velké množství reliktních a prostorů vytesaných ve skále. V samotné databázi i předkládané práci se často pracuje s pojmem objekt. Objekty na této ploše mají podobu prostor vytesaných ve skále. Kromě samotných objektů tu lze sledovat i jiné relikty lidské činnosti (například úprava skály kvůli snadnému projetí vozů, přitesání skalních stěn pro oporu dřevěných konstrukcí – např. schodů, zarovnání povrchu skály k vytvoření rovného podkladu pro vytvoření komunikační plochy apod.). Pojmy objekt a reliktní tu jsou tedy oddělovány,

ačkoli oba jsou výsledkem minulé lidské činnosti. Ve smyslu v jakém jsou zde užívány, představují pojmy mrtvé lidské kultury. Je totiž možné, že relikt, který se dnes jeví pouhým přitesáním, mohl být v minulosti součástí přilehlé části skalního bloku, která je dnes již oderodovaná, a spolu tak mohly vytvářet prostor, který by s přidanými dřevěnými konstrukcemi vytvářel místnost. Je zde tedy třeba vzít v úvahu, že tyto pojmy neodrážejí skutečný stav živé lidské kultury.

V této práci budou prostory ve skále nazývány jednotně objekty. Těchto objektů je na ploše velké množství a jsou rozmanité. Jejich přesný součet záleží na kritériích, která si badatel zvolí pro určování objektů. Tato kritéria budou blíže rozebrána v kapitole 4.3.

Všechny objekty jsou součástí skalních bloků, z nichž některé obsahují více objektů. V takových případech je v databázi zmíněna tato informace. Zmiňováno je to v databázi nejen pro přesnější představu o umístění objektu, ale také proto, že tato skutečnost někdy poukazuje na přímé prostorové souvislosti. Skalní blok je útvar, který spolu s věžemi a stěnami tvoří obvykle v pískovcových oblastech skalní město. V těchto městech se dále můžeme setkat se skalními útvary typu štíty, jehly a skalní kulisy (Rubín, J. – Balatka, B. a kol. 1986, 78). Zmiňované skalní stěny v podobě výrazných věží či kulis se nacházejí na pojednávané lokalitě zejména v západní části.

Je také třeba zmínit, že vzhledem k velké tvárnosti pískovců je někdy problematické rozlišit antropogenní a erozní znaky na pískovcích. Je několik typů erozí na pískovcích, jedním z nich jsou škrapy. Škrapy mohou být žlábkové, meandrovité, svislé stěnové, jamkové, šlápotovité, hrotovité nebo mohou mít podobu skalních mís či skalních hřibů (Vítek, J.

1982, 43–48).⁶ Nejčastěji pozorovaným typem eroze na lokalitě je voštinové zvětrávání a odlomy.

Tam, kde se s jistotou dá rozlišit antropogenní záměr, se nejčastěji setkáváme se stopami typu kapsy, dráže, žlábků a římsy. Kapsa je útvar, který může mít čtvercový, obdélný či okrouhlý tvar a sloužila pro ukotvení prvku, který byl vkládán svou menší plochou.

Dráže představuje lůžko, do kterého je vkládán prvek vkládán naopak svou delší plochou. Dráže může jít ve svislém, vodorovném či šikmém směru.

Žlábkem se rozumí podélný zahluobený útvar, který je však subtilnější než dráže, neslouží tedy k ukotvení konstrukcí hlavních obvodových stěn či dalších hlavních prvků.

Římsa představuje horizontální vystupující prvek.

4.2.2 Možnosti typologického třídění

Variant třídění typů může být větší množství, záleží na kritériích, která si každý badatel stanoví. Z toho důvodu se také liší počty objektů na lokalitě, uváděné v literatuře.

V této práci bylo nejprve rozhodnuto, že v základním typovém členění se budou objekty rozlišovat na zastropené a nezastropené. Zastropenými objekty jsou rozuměny takové prostory, jejichž horní stěna (strop) je tvořena skálou. V rámci tohoto pojetí tedy z této skupiny vypadávají četné objekty, u kterých je značně pravděpodobné, že byly

---

⁶ Vzhledem k velké rozmanitosti škrápů jsou typově rozděleny různě v různých publikacích. Například v Atlase skalních, zemních a půdních tvarů se dělí na škrapy obecné, žlábkové, puklinové, hrotovité, škvárovité, voštinové, studňovité a další. Rubín, J. – Balatka, B. 1986: Atlas skalních, zemních a půdních tvarů. Praha.)

rovněž zastropeny, avšak pomocí některé ze stavebních technik (poval, klenba atp.). Rozčlenění objektů na kategorie zastropených a nezastropených představuje rozlišení nejelementárnějšího rozdílu mezi dvěma skupinami popisovaných objektů, který lze v rámci jejich současného stavu dochování pozorovat. Tyto kategorie jsou dále rozváděny. Pro toto základní rozčlenění byl vytvořen formulář (obr. 26). Tento formulář má několik kategorií, s tím, že ty hlavní jsou dvě. A to zastropené objekty, které se dále dělí na ty s čelní stěnou a na ty bez čelní stěny. Zastropené objekty s čelní skalní stěnou mají obvykle čtyři stěny, strop a podlahu a jsou tím, co obvykle rozumíme pojmem světnička či skalní obydlí. U těchto objektů se bez výjimky dá vzhledem k jejich vybavení i velikosti předpokládat obytná funkce.

Pak kategorie nezastropených objektů, které se dále nijak nedělí, avšak mohou disponovat různým počtem bočních stěn (ať už čtyřmi nebo například pouze jednou). Vyskytují se zde i objekty okrouhlého půdorysu. Počet stěn může sloužit pro demonstraci míry využití dalších dřevěných konstrukcí, doplňujících často představitele této kategorie objektů.

Třetí kategorií ve zmíněném formuláři jsou hypotetické objekty, o kterých bude blíže pojednáno v další kapitole 4.2.3. Čtvrtou kategorií jsou objekty, nalézající se za předpokládaným opevněním či na jeho předpokládané hraně. Vzhledem ke svému umístění je možné předpokládat, že souběžně s ostatními objekty ve vnitřku opevněné plochy nefungovaly, a že s nimi ani nesouvisely, ale nelze to zcela vyloučit a pro ucelenou představu o ploše byly zahrnuty do klasifikace objektů na této ploše.

Další kategorie, která se ve formuláři objevuje, jsou záklenky a výklenky. Je to typ objektu, který může a nemusí být zastropen, bez výjimky jsou však bez čelní skalní stěny a vzhledem ke své malé velikosti nemohly sloužit k obytným účelům.

4.2.3 Otázka chronologického třídění objektů

Vedle samotného typologického třídění by se ještě dalo uvažovat o chronologickém členění, avšak na této lokalitě se příliš využít nedá.

Existuje zde možnost, že tu osídlení bylo kontinuální od husitských válek po první dvě desetiletí 20. století. Vystává zde tedy otázka, jak by šlo rozpoznat a oddělit od sebe formální znaky jednotlivých období. Plocha byla využita nejméně ve třech fázích. První skupinou, která se zde měla usadit, mohlo být husitské polní vojsko. Ve druhé fázi (17. století) se mělo jednat o skupinu českých bratří, jelikož tato komunita byla pronásledována a z měst vyháněna a usazovala se na dosud neznámých lokalitách. Třetí etapa měla patřit v 18. a 19. století místnímu chudému obyvatelstvu (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007, 213).

Jak určovat relikty, které zde najdeme, je z chronologického hlediska velmi obtížná otázka. S naprostou jistotou zde nemůžeme zařadit žádné prvky určitému časovému horizontu. U nemnoha prvků můžeme s největší pravděpodobností určit orientační časové zařazení. U většiny relikтів však nic takového nelze.

Můžeme zde sledovat více technik otesání povrchu skály. Stopy opracování se různí podle intenzity, tvaru a směru. A skutečně by se dala místy vyzorovat určitá specifika. Ovšem ta klidně mohou být způsobena momentálním záměrem pracovníka a také místními vlastnostmi horniny. Možnost chronologizace pracovních stop však můžeme zavrhnout z toho důvodu, že nástroje ani techniky otesávání se v průběhu času nijak nemění.

Další možností by mohlo být sledování otopných zařízení. V tomto ohledu již provedli výzkum F. Gabriel a K. Podroužek (2007, Typy objektů

valečovského „městečka“, 211–224), kteří si vyčlenili typy otopných zařízení, které se v objektech nacházejí, a podle nich se pokusili nalézt určité skupiny objektů s podobnými znaky, které by mohly indikovat současnost jejich vzniku. Toto však lze sledovat pouze u objektů kategorie zastropených objektů, které obsahují otopné zařízení.

Nabízela by se přirozená možnost sledovat chronologii lokality pomocí movitých artefaktů, především keramických zlomků. Ale pomocí nich je zde možné datovat pouze lokalitu jako celek, ne jednotlivé objekty. Všechny totiž byly několikrát vyklizeny a vyčištěny prakticky až na úroveň geologického podloží.

4.2.4 Vlastní výzkum

4.2.4.1.1 Postup

Nedestruktivní výzkum, provedený za účely této diplomové práce, sestával především z deskripce objektů na lokalitě sídelní aglomerace Valečov. Výsledkem deskriptivního procesu je databáze (viz příloha na CD) se sledovanými údaji u objektů. Z prostorových a technických důvodů se tato databáze nenalézá v přílohách níže, ale na přiloženém kompaktním disku. Každému objektu bylo přiřazeno vlastní číselné označení. To je trojího druhu a částečně odráží výše naznačené typologické vymezení. Objektům zastropeným byly dávány čísla v řadě 0, počínaje 001 pokračující postupně do 040 a nenávazně je tu ještě obj. 090. Nezastropené objekty jsou v řadě 1, začínají tedy od 101 a pokračují do 150. Vedle toho je ještě vyčleněná skupina hypotetických objektů, které nesou číselné označení počínaje číslem 2. V této řadě se jich nachází patnáct (č. 201 – 215). Jejich existenci by naznačovaly drobné úpravy hřbetů skalních bloků či vhodnost pozice. V některých případech se jedná o vyšší patra některých objektů. Jelikož však tato patra či další

hypotetické objekty nemůžeme doložit s absolutní jistotou, nelze než je ponechat v této třetí teoretické kategorii.

Představu o konstrukcích na lokalitě si můžeme udělat pouze na základě negativů ve skále a podobných situací na lokalitách podobných kvalit. Z toho důvodu se dá předpokládat existence vyššího počtu sídelních i hospodářských objektů, které však ve většině případů ani s pomocí archeologického výzkumu nebudeme schopni odhalit.

Při přiřazování číselných označení u objektů bylo postupováno směrem ze severu k jihu po východní straně lokality, a dále od jihu k severu po západní straně lokality. V některých případech však byly objekty například doplňovány, což vedlo k tomu, že rozmístění čísel je místy nenávazné.

Do samotné deskripce v databázi byly zahrnuty všechny objekty, avšak jen u těch složitějších se daly sledovat všechny kategorie, jako stopy opracování, orientace vstupu, počet otvorů (vstupní, okenní, otvory s nejasnou funkcí), otopné zařízení, propojení s dalším tesaným objektem či jejich vzájemné vztahy, obytné a technologické doplňky (vtesané lavice, kapsy, dráže a žlábký, niky, římsy, práh), stopy nezáměrných formálních změn v pískovci (stopy provozu, stopy eroze), výška objektu, rozměry v půdorysu či další poznámky. Jednotlivé kategorie jsou více či méně problematické. Především z důvodů překrývání stop či jejich naprosté absence kvůli setření erozí. Dalším problémem je podobnost stop – zde zvláště bylo v některých případech těžké rozlišit kapsy, dráže, žlábký a římsy. Z toho důvodu jsem se pokusila blíže vymezit tyto pojmy v terminologii (viz kap. 4.2.1). V případech, kde přesto nebylo možné přesně určit, o jaký typ stopy se jedná, byla stopa zařazena do kategorie, která byla nejpravděpodobnější na základě podobnosti s ostatními stopami, u kterých kategorie určit šla poměrně jednoznačně. Takový postup samozřejmě nevyklučuje chyby, snaží se je však minimalizovat.

Databáze neobsahuje naprostý soupis všech reliktních a stop, které se dají okulárními observacemi v objektech zaznamenat, zvláště u rozsáhlých a členitých objektů, kde například bylo napočítáno více jak 20 kapes, nebyla každá kapsa jednotlivě popisována. Zaznamenat vše pouhým popisem by z časových důvodů nebylo možné, a nejspíše ani žádoucí. Pro přesnou představu o objektu se lépe hodí dokumentace půdorysná, fotografická, fotogrametrická, a další (např. zaměření totální stanicí, 3D fotomodelace). V optimálním případě by došlo k propojení všech těchto druhů dokumentací, o což se databáze snažila v těch případech, kde to bylo možné a různé druhy dokumentace dostupné. V databázi u žádného z objektů nechybí základní údaje jako orientace, rozměry v půdorysu a výška. U těch objektů, kde bylo možno pozorovat výše zmíněné kategorie, byly zaznamenány podrobnější údaje. Dále je ke každému objektu přiložena fotografie s výjimkou několika málo hypotetických objektů a těch, které byly špatně přístupné. Jejich umístění je však patrné z jednotného plánu lokality, do kterého byly zaznamenány všechny zastropené, nezastropené a hypotetické objekty.

Pro půdorysnou dokumentaci byly vybrány tři objekty (č. 008, 021 a 035). Byly zacíleny, jelikož představují složitější jednotky a všechny spadají do kategorie zastropěných objektů s čelní kamennou stěnou, které nejvíce odpovídají představě termínu světnice či světničky (o tom blíže dále). Při vyhotovování půdorysů bylo použito trigonometrického měření délek, jelikož objekty na této lokalitě až na několik málo výjimek nemají pravouhlé kouty a nemohou být měřeny statickým způsobem jako v případě běžných přehlednějších staveb. Při měření byl kladen důraz na přesné vyměření interiéru, méně byl kladen důraz na dokonalé zachycení exteriéru skalních bloků. Objekt 008 (obr. 37) představuje dvouprostorovou jednotku, která je v současnosti průchozí z obou stran. V době svého fungování musely být oba vstupy uzavřeny. Využívány mohly být oba současně, či každý v jiné etapě. V objektu jsou dva

podlahové stupně, v půdorysu jsou odděleny běžnou plnou čarou, kterou jsou zaznamenány i dva sokly. Přerušovanou čarou je vyznačen spojovací otvor s objektem č. 009, který je v levé části půdorysu také zaznamenán. Čerchovanou čarou je zaznamenán výklenek nepravidelného tvaru, nalézající se v severozápadní části objektu. Jižní část objektu se vyznačuje mírně zvýšenou podlahou, do níž je vytesán obdélný prostor, představující zásobní díru, lednici (o ní více v kap. 5.2.1), která by zde existenci dvou podlahových úrovní odůvodňovala a zřejmě byla zamýšlenou součástí již při zakládání objektu. Další půdorys byl vyhotoven k objektu 021 (obr. 38). Je na něm zaznamenán skalní blok, který obsahuje jak samotnou prostoru tohoto objektu, tak objekty 121, 122 a 124, které spadají do kategorie výklenky/záklenky. Přerušovanou čarou jsou tu vyznačeny dvě niky v severní stěně prostory, dva výklenky v jižní části skalního bloku, představující objekty 122 a 124, a také spojovací otvor, který vede do nezastropeného objektu 121. Třetí půdorys zachycuje objekt č. 035 (obr. 39), jehož prostora je obloukovitě zakřiveného nepravidelného tvaru. Přerušovanou čarou jsou zaznamenány dva okenní otvory. Vnější exteriér skalního bloku je zde také zakreslen, ačkoli ten je na rozdíl od interiéru, který byl přesně změřen, pouze načrtnut.

Pokud se vrátíme zpátky k jednotlivým kategoriím v deskripci, pak u kategorie stopy opracování bylo sledováno, jak dobře jsou dnes patrné. Druhá kategorie orientace byla nejjednoznačnější, jelikož orientace byla určována v pohledu z interiéru na vstupní část (případně části u objektů, které obsahovaly ne jeden, ale dva vstupy). U těch objektů, které jsou tvořeny například jen jednou či více stěnami, a neobsahující žádný znatelný vstupní otvor, se určovala orientace směru, na který se stěna či stěny otevírají. Třetí kategorie uvádí počet otvorů, jdoucích skrze skalní stěnu, a jejich popis, a kde to bylo možno i interpretaci. V kategorii otopné zařízení, tam, kde to stopy dovozovaly, bylo zaznamenáno jeho předpokládané umístění a další s ním související relikty. Vedle kapes

objekty obsahovaly často různé jamky, skuliny či štěrby. V jejich případě se při popisu postupovalo selektivně a zaznamenávány byly ty výraznější, prokazatelně či s velkou pravděpodobností antropogenně vytvořené otvory či ty, které byly shledány jako důležité pro popis a zachycení celkového výrazu objektu vytesaného v pískovci.

Jak bylo uvedeno, tak z kategorie propojení s dalším tesaným objektem se dají vyčíst souvislosti mezi objekty. V rámci toho bylo pozorováno několik prostorových komplexů, kde se nacházelo více obytných, hospodářských a provozních objektů na jednom místě, a u nichž je pravděpodobná vlastnická souvislost. Často tyto komplexy navazují na vnější okraj skalních bloků, vymezujících hranu sídelní aglomerace.

V databázi jsou objekty seřazeny podle toho, v jakém sektoru se nacházejí. Pro potřeby databáze byly určeny čtyři sektory: severní, východní, jižní a západní. Toto rozdělení odpovídá prostorovému vymezení objektů na mapě. Každý objekt je označen trojčíslím a je zaznamenán do plánu (obr. 41), vytvořený F. Gabrielem. Tento plán je ze všech dosud publikovaných a dostupných plánů lokality nejpodrobnější, nikdy však nebyl publikován. Jako jediný zachycuje blíže i tvarování skalních bloků, je tedy vhodným podkladem pro přesnou lokalizaci jednotlivých tesaných prostor. Tento plán se zaznamenanými objekty je vložen i do databáze. V plánu jsou červeně vyznačeny objekty zastropené, modře nezastropené a žlutě hypotetické.

4.2.4.1.2 Popis objektů a reliktů

Pro snadnější orientaci byly objekty zaneseny do formuláře (obr. 26), kde jsou zařazeny jak do sektorů, tak také do kvalitativně vymezených tříd. Tyto třídy zastupují zastropené objekty (které se dále dělí na ty s čelní skalní stěnou a bez čelní skalní stěny), nezastropené

objekty a hypotetické objekty. Objekty zařazené v těchto třídách se zároveň mohou objevit ve třídě výklenky/záklenky či objekty mimo opevnění či na jeho předpokládané hraně.

Do severního sektoru spadá 18 objektů (10 zastropených: 001, 002, 003, 004, 005, 013, 014, 022, 025, 036; 5 nezastropených: 101, 102, 105, 106, 150; 3 hypotetické: 201, 213, 215). Z toho 6 objektů je zároveň řazeno do třídy výklenků/záklenků: 005, 013, 014, 022, 025, 036 a jeden objekt: 150 do třídy objektů na hraně opevnění. Vyčlenit by se v tomto sektoru daly tři prostorové komplexy. Jeden by tvořily objekty 001, 002, které jsou propojené, a dalo by se předpokládat, že první z nich by v usedlosti tvořil obytnou a druhý skladovací prostor. K nim přisedají objekty 105, 106 a 201. Druhý z nich byl provozní, jelikož souvisel s otopným zařízením. Obj. 105 se blíže interpretovat nedá, ale nejspíše do něj dosedala roubená konstrukce. Vzhledem k tomu, že tyto objekty mezi sebou s protilehlými skalními bloky svírají dvůr o přibližných rozměrech 4 x 5 m, lze tento komplex považovat za jednotnou a v minulosti zřejmě daleko více rozlehlou usedlost. Tuto představu podpořil archeologický výzkum provedený na lokalitě v roce 2014. Další prostorový komplex by tvořily objekty 022, 102 a 004, který má obytnou funkci, kterou tu dokládají stavební úpravy a existence dvou okenních a jednoho vstupního otvoru. Naproti němu leží č. 022, který mohl sloužit jako chlév či ke skladování potravin. Mezi nimi se nachází nezastropený prostor 102, u něž se dá předpokládat dřevěná střecha. S těmito třemi objekty jistě ještě souvisel tesaný prostor č. 005, u něž vertikální drážky ve stěně naznačuje předělení místnosti, a mohlo se jednat buď o chlév či skladovací prostor.

V severním sektoru jsou dva zastropené objekty (013 a 014), které však vzhledem k jejich velikosti obytnou funkcí disponovat nemohly a jejich funkce je nejasná. Nacházejí se oba na stejné straně v průchodu mezi skalními bloky, které tu vytvářejí skalní kuloár. Vzhledem k tomu, že jsou oba objekty protilehlé skalním průrvám, můžeme zde uvažovat o

jejich využití při uzavěru kuloáru, jehož pochozí úroveň má stoupavou tendenci směrem k jihovýchodu. Další možností by byla jejich skladovací funkce. V takovém případě by nedošlo k uzavření kuloáru. Relikty v jeho místech nenaznačují nic bližšího o jeho úpravě, avšak bylo by možno si tu teoreticky představit dřevěné stupně.

Do východního sektoru spadá 22 objektů (6 zastropených: 006, 007, 008, 009, 010, 011; 13 nezastropených: 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 118, 119, 147; 3 hypotetické: 205, 206, 214). Z toho 3 objekty jsou zároveň zařazeny do třídy výklenků/záklenků: 009, 011, 114. V tomto sektoru nejvýrazněji vystupuje komplex jedenácti objektů, které se všechny až na jeden nacházejí po obvodu dvoru, jehož středová část se dá vymezit rozměry 650 x 700 cm. Nacházejí se zde čtyři větší prokazatelně obytné objekty (006, 007, 008 a 010). K nim přiléhají hospodářské objekty. Zejména u objektů č. 104 a 107 presence žlabů dokládá funkci chlěva.

Do jižního sektoru spadá 29 objektů (10 zastropených: 015, 016, 017, 018, 019, 020, 021, 026, 027, 090; 16 nezastropených: 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 145, 146, 149; 3 hypotetické: 202, 203, 209). Z toho 7 objektů je zároveň řazeno do výklenků/záklenků: 018, 020, 027, 121, 122, 123, 124. Tři jsou řazeny do třídy objektů na hraně opevnění či za jeho předpokládanou hranou: 120, 149, 090. V tomto sektoru se nalézají 3 prostorové komplexy. Jeden zahrnuje objekty 127, 129, 145, 146 a 026. Obytná funkce by byla pravděpodobná u 129 a 145, u kterého jsou v horní části patrné kapsy po trámech, naznačující tu existenci střechy, a vyloučené tu není ani patro. Zbylé objekty 127 a 146 mají zejména komunikační funkci a obj. 026, u kterého jsou patrné stopy po otopném zařízení, mohl být výrobním objektem.

Další prostorovou jednotku zde tvoří objekty 015, 016, 115, 116, 117, 020 a 202. Dva z nich představují výrobní objekty (015 a 115), což je dále popsáno v kap. 5.2.5. A pouze v teoretické rovině by se u tohoto komplexu dalo uvažovat o existenci technických, či lze říci provozních, objektů jako je sušárna nebo kovárna. U objektu 020 je zřejmé, že se jednalo o chlév, jelikož má v jedné stěně zatesaný žlab. Celý tento komplex nejspíše tvořil usedlost, ovládanou jedním vlastníkem.

V posledním prostorovém komplexu se nalézají obytné prostory 019 a 021 a zbylé provozně hospodářské prostory 121, 122, 123, 124, 126, 128, 130, 027 a hypotetické patro 209. Z nich pro ustájení domácích zvířat mohly být využívány 027, 123, 126 a 128.

Do západního sektoru spadá 37 objektů (15 zastropených: 012, 023, 024, 028, 029, 030, 031, 032, 033, 034, 035, 037, 038, 039, 040; 16 nezastropených: 125, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 148; 6 hypotetických: 204, 207, 208, 210, 211, 212). Z toho 5 objektů je zároveň zařazeno do výklenků/záklenků: 028, 029, 031, 034, 143. Dále se zároveň 5 objektů (024, 037, 038, 039, 040) řadí do kategorie objektů, nalézajících se mimo opevnění či na jeho předpokládané hraně. Těchto 5 objektů je vytesáno do stěn dlouhých vysokých skalních bloků v západní části sídelní aglomerace a nacházejí se na odvrácené straně od areálu s ostatními objekty.

V tomto posledním sektoru jsou častěji objekty zachovány ve fragmentárním stavu a také zde méně tvoří logické souvislé celky. Výjimkou je řada sedmi vysokých skalních bloků, z nichž prvních pět zleva od jihovýchodu nese známky opracování. Horní povrch těchto bloků by pro přesnější pozorování vyžadoval začištění. Pouze vrchní část druhého bloku nese patrný objekt (133), dá se však předpokládat i na vrcholku třetího a čtvrtého zleva (210), případně i na těch ostatních. Vzhledem k exponované poloze těchto skalních bloků je nutno brát v úvahu i roli

eroze, která tu působí nejvíce právě v horní části. Pukliny mezi těmito bloky jsou otesány. Jedna dokonce tak, že tu jsou naznačeny úrovně podlah jednotlivých pater objektu 135. S objektem 133 souvisel obj. 134, nacházející se mezi prvním a druhým skalním blokem. Jsou propojeny pomocí tesaných schodů. Vnitřní strana těchto bloků, otevírající se směrem dovnitř sídelní aglomerace obsahuje kapsy po trámech ve shodné výškové úrovni. Mohly být vytvořeny pro položení podlahy, kvůli vyrovnaní terénu v těchto místech. Také se do nich mohly opírat složitější dřevěné konstrukce, vytvářející zde obytné jednotky. Bylo by zde také možno si představit ochoz.

Dalo by se zde navrhnout několik méně výrazných sídelních jednotek, například objekty 030, 035 a 144, které k sobě těsně přiléhají. Další jednotku by představovaly obj. 033, 131 a 132. Nakonec je třeba zmínit blízké objekty 137, 138, 139 a 029, z nichž však ani jeden nedisponuje obytnými kvalitami. Tyto konkrétní objekty jsou velice fragmentární a nelze si o jejich funkci udělat bližší představu.

Do výše zmíněného podkladového plánu lokality byly vedle objektů zaznamenány ještě relikty, avšak pro přehlednost jsou tyto dvě dokumentace odděleny. Do plánu s relikty (obr. 40) byly zaznamenány kapsy a dráže (značené oranžově), přitesání a pravděpodobná přitesání skalních bloků (zeleně), předpokládaný průběh komunikací modře, jiné poznámky byly označeny modrým kroužkem s číslem. Zde bude vysvětleno, co jednotlivé poznámky znamenají. Kroužek s jedničkou značí místo pravděpodobně nedolámaného šíjového příkopu, druhý poukazuje na protilehlá dráže (o kterých se podrobněji zmiňuje kap. 2.5), vytesaná ve dvou skalních blocích a mezi kterými se s velkou pravděpodobností nacházela brána. Skrze ni procházela komunikace, po které se i dnes vstupuje do sídelní aglomerace. Třetí kroužek označuje protilehlá dráže, tvořící uzávěru mezi skalami. Čtvrtý odkazuje na objekt č. 149, který by vzhledem k umístění mohl souviset s opevněním. Na místě pátého

kroužku lze v terénu spatřit 2 protilehlá dráže, tvořící uzávěru mezi skalními bloky, v jejichž stěnách se dá napočítat celkem 9 kapes. V případě většího počtu kapes jako v tomto případě byly v plánu kvůli přehlednosti zakresleny pouze dvě v řadě, naznačující jejich větší množství. Tam, kde jsou na jednom místě znaky jak pro přitesání, tak pro kapsy a dráže, se dají předpokládat další uzávěry a často tato místa kopírují hranici předpokládaného opevnění.

Na místě šestého kroužku leží konkávní útvar zhruba kruhového tvaru. Jeho průměr činí 615–700 cm a jeho hloubka sahá do 90 cm. Sedmý kroužek značí místo uzávěry, kde se nacházejí dráže na protilehlých skalních blocích. Osmý a devátý kroužek označuje místa hypotetických pater. Desátý kroužek poukazuje na plochu, která je se svým okolím silně znepřehledněna zeminou a pomohl by zde archeologický odkryv.

Tmavě modrou byly naznačeny komunikace, jejichž průběh se dá rekonstruovat téměř s jistotou. Světle modrou byl naznačen možný alternativní souběžný průběh komunikace. Linie komunikace (tmavě modrá) prochází tak, že v některých místech se táhne přes skalní podloží, které pro její potřebu mohlo v minulosti být nejprve zarovnáno, a mezi skalními útvary, z nichž na některých jsou patrné stopy přitesání, či by se mohlo jednat o oškrtý po nábojích kol vozů, které bývají rekognoskovány zejména na skalních hradech (Gabriel, F. 1998, 193).

Dohromady v kategorii zastropených objektů s čelní kamennou stěnou se nalézají 15 objektů, v kategorii zastropených bez čelní kamenné stěny je 26 objektů. Kategorii nezastropených objektů zastupuje 50 objektů. Celkem je to tedy 91 objektů. Dále bylo 15 objektů navrženo jako hypotetických.

Je potřeba ještě zmínit, že plán s relikty již neobsahuje vyznačení antropogenní činnosti v těch místech, kde jsou již lokalizovány vytesané

objekty v pískovcovém podloží v plánu s objekty. Tyto dvě dokumentace jsou odděleny z důvodu lepší přehlednosti a také oddělení dvou kvalitativně odlišných kategorií, reliktních a objektů.

4.3 Shrnutí výsledků

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, u objektů bylo sledováno více kvalit. Některé jsou pro vytváření typů či tříd signifikantní více, jiné méně. Typologizace spočívá v tvorbě tříd na základě vytyčených znaků. Samotné znaky mohou být rozlišovány na ukazatele obytných či provozně hospodářských kvalit.

U objektů byla posuzována především jejich obytnost. Jejimi znaky jsou otopné zařízení, vstupní a okenní otvory, a dále doplňky jako niky či vtesané lavice. Zde rozepíši znaky obytnosti:

1) otopné zařízení – jedná se o hlavní známku obytnosti a tudíž je i jejím přímým dokladem. Otopné zařízení může mít různé formy. Stopy po jeho přítomnosti mohou být přímé či nepřímé. K přímým patří samotné dochování zařízení, kouřovody či podezdívky. Na této lokalitě samozřejmě nejsou dochována otopná zařízení, avšak kouřovody tu na několika místech lze spatřit (např. objekty 002 a 007). Podezdívky nejsou v žádném z objektů, avšak jejich funkci by v několika málo případech mohly tvořit sokly či zvýšené úrovně podlahy (např. severní část objektu 016). Četnější jsou zde nepřímé stopy po otopném zařízení, jako například očazení na povrchu stěn. U těchto stop však hrozí největší riziko dezinterpretace, jelikož v množství objektů jsou pozůstatky recentních ohnišť. Samotné očazení se tedy nedá považovat za spolehlivý znak. Dalšími nepřímými stopami jsou zlomky nalezených kachlů, které jsou z lokality dostupné (viz kap. 8).

2) přítomnost oken – okna jsou ve většině případů spojována s obytnými prostory, avšak tento faktor by se spíše dal považovat za nepřímý doklad obytnosti. Ovšem k jejich přítomnosti může být přihlédnuto v případě, kdy je prostor zastropen a chybí pouze doklad otopného zařízení, které nemuselo zanechat stopy. Zároveň je však třeba mít na paměti, že okenní otvory mohou naznačovat i technické prostory jako například dílny.

3) obytné doplňky (niky, lavice) – toto jsou nepřímé doklady obytnosti.

Některé objekty byly součástí většího, nedochovaného celku. O těch však můžeme pouze uvažovat, nelze s nimi však pracovat v rámci typologického řazení. Na základě vyhodnocení podrobné deskripce v databázi a presence či absence definovaných funkčních znaků bylo přistoupeno k vytvoření jednotlivých tříd objektů, které se projevují ve větší či menší míře upraveným skalním podložím a jeho výchozy.

Třída 01 – zastropené objekty s čelní skalní stěnou a otopným zařízením: objekty, jejichž plocha je z většinové části zastropena, a které disponují ve své přední části celistvou skalní stěnou, která je perforována vstupem a případně jedním či více okenními otvory. Tyto objekty splňují předpoklady obytnosti. Spadá sem 10 objektů (001, 002, 003, 004, 006, 007, 016, 017, 019, 021).

Třída 02 – zastropené objekty s čelní skalní stěnou: tato třída se od třídy 01 liší pouze absencí dokladů otopného zařízení. Není tedy možné tyto objekty zcela jednoznačně označit za obytné, neboť přítomnost otopného zařízení je jedním z hlavních kritérií pro přiřazení objektu do této funkční kategorie. Samozřejmě je třeba mít na paměti, že otopné zařízení nemuselo vždy zanechat stopy, nebo se stopy po něm nemusely dochovat. Z tohoto důvodu nelze u některých objektů této třídy obytnou

funkci vyloučit, zvláště pokud jsou tyto prostory vybaveny oknem či okny. Spadá sem 6 objektů (008, 010, 012, 030, 032, 035).

Třída 03 – zastropené objekty bez čelní kamenné stěny definuje objekty, jejichž plocha je z většinové části zastropena, a které v pohledově přední části nedisponují skalní stěnou. U těchto objektů lze obytnou funkci vyloučit. Jejich tvar a další formální vlastnosti napovídají provozní, hospodářskou či technickou funkci. V extrémním případě by se dala připustit obytná funkce u těchto objektů, například při presenci stop po otopném zařízení či alespoň oken, nebo v případě návaznosti nedochovaného celku. Nic takového však nebylo pozorováno. Snad pouze u jednoho z těchto objektů (033) by se čistě hypoteticky dala připustit obytná funkce, pokud by u něj byly shledány nějaké známky obytnosti. Do této třídy spadá 21 objektů (005, 009, 011, 013, 014, 015, 018, 020, 022, 023, 024, 025, 026, 027, 028, 029, 031, 033, 034, 036, 090).

Třída 04 – nezastropené objekty: objekty, které z většinové části nejsou zastropené (míněno zastropení ve formě skalního celku). Některé tyto objekty existují ve fragmentárním stavu a mohou představovat pouze součást většího celku, jehož ostatní části byly pravděpodobně zhotoveny z lehčí konstrukce (nejčastěji zřejmě dřevo), a proto se nedochovaly. Tyto objekty mohou disponovat pouze jednou stěnou. Objekty této třídy obecně postrádají obytné kvality a sloužily patrně jako pomocné, provozní či skladovací prostory. Pochopitelně nelze vyloučit, že původní nedochovaný celek, jehož mohly být součástí, byl obytného charakteru, ale to za současného stavu poznání nelze prokázat. Spadá sem 50 objektů.

Třída 05 – výklenky/záklenky: jedná se o podkategorii, jelikož každý objekt, který je sem zařazen, se zároveň nachází buď ve třídě 01, 02, 03 nebo 04. Tyto objekty jsou definovány menší rozlohou. Výměra u těchto

objektů ve většině případů nepřesahuje 1,5 m², v několika extrémnějších případech sahá až do 5 m². Spadá sem 22 objektů.

Na této lokalitě se s definicí skalních obydlí, uvedenou v Encyklopedii lidové architektury, převážně pracovat nedá. Tato lokalita je zcela jedinečná díky přirozené konfiguraci terénu, která umožnila vytvořit ve své kategorii a kvalitě ojedinělý organismus s obytnými, hospodářskými a provozními objekty.

Podle encyklopedie bývají skalní obydlí vytvářena na konci 18. a hlavně v 19. století, avšak na této lokalitě se nejstarší časový horizont předpokládá již v 15. století. V půdoryse mají obvykle být dvoudílné s kuchyní a světnicí. Další části jako chlév či komora byly vyhloubeny zvláště (Vařeka, J. – Frolec, V. 2007, 254–256). Tomuto uspořádání odpovídá velká část objektů, naznačení prostorových vztahů je v kap. 4.1.

Na této turisticky hojně navštěvované lokalitě je nutno počítat i s recentními zásahy, jako jsou opálení, popisy a rytiny, novodobé „otesání“, odlomy (ty čerstvé jsou místy na lokalitě dobře vidět, projevují se světlým odstínem horniny v místě odlomení), či antropogenně vytvořené zahloubeniny a kapsy atd.

Ve velké části objektů je patrná silná eroze. Té napomáhají i návštěvníci lokality. Nevratné škody způsobují zejména recentní ohniště, která mají za následek opalování povrchu skály, odpadávání skalní kůry (tedy svrchní vrstvy pískovce) a následně takto odhalená skála dále eroduje a je náchylná k solné korozi (Jenč, P. – Peša, V. 2006, 43). Tato solná koroze je častá právě u hornin s velkou pórovitostí a vyznačuje se granulární desintegrací, která vede k mechanickému narušování horniny (Demek, J. – Quitt, E. – Raušer, J. 1975, 120).

Problematika typologizace objektů na ploše přiléhající k hradu Valečovu úzce souvisí s velkou rozmanitostí reliktních, které zde mohou být pozorovány.

5 OTÁZKA PODOBY VALEČOVSKÉ SÍDELNÍ AGLOMERACE V DOBĚ SVÉHO FUNGOVÁNÍ

5.1 Opevnění plochy

Pokud se přijme hypotéza, že plocha byla založena jako ležení husitských vojsk, vyvstala tedy již v první fázi osídlení této plochy potřeba opevnění. Plocha je založena na zadní části ostrožny, přední nejužší část zaujímá jádro hradu. Obvod plochy vymezují skály, jejichž okraje tvoří velké pískovcové stěny a bloky. Severovýchodní a jihovýchodní strana sídelní aglomerace Valečov je dobře chráněna přirozeně strmými skalami. Ze severní a severozápadní strany je plocha od hradu oddělena nedokončeným šíjovým příkopem. Na opačné straně z jihovýchodu se v obraně uplatňuje několik skalních bloků a valy.

Opevněním plochy se blíže zabývali již F. Gabriel, I. Peřina a K. Podroužek. Uvažují, že plocha se sídelní aglomerací byla obehnaná obvodovým liniovým opevněním, v němž se uplatňovalo více konstrukcí. Zejména zde figurovaly vrchní okraje skalních stěn. Není jisté, zda toto přirozené opevnění bylo doplněno dalšími konstrukcemi, avšak mezi všemi úzkými puklinami mezi skalními bloky jsou stopy po hrazeních. Hrazení tvořily rámové konstrukce, které mohly mít podobu vertikální či horizontální výplně. V případě té vertikální se rám vkládal mezi práh a uzavírku, což zanechává vodorovně orientované kapsy. Pokud se rám nacházel v horizontální poloze, ukotvoval se do stojin, které zanechávají stopy vertikálních dráží. Také mohlo docházet k osazení horizontální výplně do vertikálních žlábků vytesaných do stěn skály. Není jisté, zda

rámové konstrukce stály samostatně nebo zda se uplatnily v lících dřevohliněné hradby, takové opevnění by pak mělo sílu dvou až tří metrů. Místa, kde v linii předpokládaného opevnění neležely skalní bloky, nebo vrcholky skalních stěn mohla být doplněna zděnou hradbou, což by však prokázal jedině archeologický výzkum. Hlavní linie opevnění je na severovýchodní straně doplněna parkánem, který se projevuje srovnáním terénu pod dolní hranou skal ostrožny. Vnější obvod terénu je lemován valem, který vyplňuje široké distance mezi skalními bloky. Severní stranu nelze přesně vymežit, avšak na východě konfigurace terénu naznačuje jeho konec s eskarpou příkopu. Z opačné jihozápadní strany je opevnění doplněno druhým, kratším parkánem, který je však méně čitelný. Vybíhá na severozápadě a pokračuje k oblému jižnímu nároží sídelní aglomerace, kde je zakončen výpadní brankou. Branka uchycená v puklině uzavírala vstup na parkán v jeho severozápadní části. Na západní straně nelze s absolutní přesností vymežit hranici sídelní aglomerace, je totiž otázka, zda rybník, jehož relikty se dají nalézt pod opevněním na západě, považovat za součást opevnění (F. Gabriel, I. Peřina a K. Podroužek, v tisku).

5.2 Způsob hospodaření a života

5.2.1 Skladování potravin

V kapitole 4.1 byl zmíněn zahloubený hluboký objekt. V databázi vytvořené pro potřeby této práce má číslo 142. Přes objekt je dnes položena kovová mříž, z toho důvodu tento objekt jako jediný nebyl podrobněji dokumentován autorem práce. Dle profilu kresleného B. Knížetovou (obr. 25) lze poznat, že objekt je lahvovitého či džbánovitého tvaru. Má hloubku 814 cm. Podél vnitřních stran objektu probíhají pukliny

v horizontálním směru. Dno je kruhového tvaru a 60 – 70 cm nad ním se nachází lavice o šířce 46 cm, obíhající celý obvod, která tak zužuje tento zahloubený objekt. Podlaha je mírně konkávní. U ústí objektu se nachází relikt, naznačující zde dřívější existenci poklopu s panty a petlicí.

Těmto džbánovitým objektům bývá často přisuzována funkce cisterny, vězení, zásobnice na obilí či lednice. Předpokládá se, že tyto objekty sestávaly nejen z vlastní zahloubené části, ale také horní části, kde stálo zakrytí ústí objektu nebo zastřešující konstrukce.

S největší pravděpodobností se jedná o zásobnici na potraviny, zejména na obilí (Gabriel, F. – Knop, K. 1990, 266–271). Už Slované využívali jámy obdobného tvaru s užším hrdlem a s dolní rozšiřující se částí. Podle nálezů obilných zrn v jejich vnitřku se dalo určit, že tyto jámy sloužily právě pro skladování obilí či obilných zrn. Tyto slovanské zásobnice měly dolů rozšiřující se tvar především z důvodu menšího přívodu vzduchu, aby byla zachována kvalita uskladněného obilí (Kudrnáč, J. 1958, 235, 240). Navíc tyto zásobnice vysekané do skály obvykle byly dole opatřeny dřevěnou podlahou, která zamezila kontaktu stékající vody a uložených zásob. Někdy pro stékající vodu býval do skály vyhlouben důlek, v případě této konkrétní džbánovité jámy mohlo podobně posloužit konkávní tvarování dna (Gabriel, F. – Knop, K. 1990, 271).

Nad tímto objektem mohla stát stavba, nebo samotná střecha, nebo v horní části mohl být opatřen pouze dřevěným poklopem. První dvě varianty samozřejmě počítají zároveň s poklopem. Relikty kromě poklopu naznačují i existenci další konstrukce, jejíž podobu nelze blíže rekonstruovat.

Ke skladování potravin mohl být také využit objekt č. 032. Jedná se o prostor přístupnou vstupní šíjí se schody dlouhou 460 cm ze shora. Ze všech objektů na ploše má nejdelší vstupní šíjí a je zde jednou

z nemnoha místností, které jsou přístupny vstupní šíjí seshora dolů. Tato prostora má rozměry v půdoryse 370 x 200 cm. Nedá se vyloučit její obytná funkce. Avšak vzhledem k tomu, že byla vytesána šikmo dolů do podstatné hloubky skalního bloku (podlaha interiéru objektu je níže o 190 cm oproti úrovni podlahy v místě vstupu do objektu), dá se předpokládat, že při svém založení byl tento objekt předpokládán spíše jako skladovací objekt.

Dva z objektů (č. 019; 008) mají do své podlahy vytesánu obdélnou jámu, která musela sloužit právě pro skladování potravin. V objektu č. 019 je skladovací jáma hluboká 80 cm. Má rozměry 94 x 150 cm. Horní okraj této jámy lemuje na jedné straně 6 kapes a na protilehlé straně v podlaze jsou 2 drážky. To celé muselo sloužit pro uchycení dřevěné desky užitá jako poklop. Tato skladovací díra má téměř kolmé stěny a je možné, že díra byla po stranách ještě obložena dřevěným obkladem/bedněním. V objektu č. 008 se lednice nachází v JZ části, má rozměry 116 x 86 cm a hloubku 62 cm k dnešnímu povrchu. Jelikož je lednice zanesena hrabankou a listím, hloubka bude poněkud větší. Tato lednice má na jedné straně zasekány 3 drážky, které sloužily pro osazení jejího poklopu.

Dále u objektů s jasně vymezenými více místnostmi, můžeme předpokládat, že část objektu byla využita pro skladovací účely. Takových objektů je na lokalitě více. Jedná se o objekty č. 006, 007, 017. Pak jsou zde objekty, které sice vnitřní prostor nemají vizuálně zřetelně rozdělený na více místností, avšak předělení pomocí dodatečných dřevěných konstrukcí se tu dá vzhledem k velikosti předpokládat nebo je vzhledem k velikosti možno o něm zde uvažovat. To se týká objektů č. 001, 002, 003, 010, 012, 016, 021, 035.

Dále je tu skupina objektů, které samy o sobě kvůli své velikosti nemohly sloužit k obyvacím účelům, a tudíž je jim přiřazována funkce provozní a hospodářská. Jednou z možností jejich využití je tedy

skladování potravin. Jedná se o objekty č. 005, 009, 011, 018, 020, 022, 025, 026, 027, 028, 031, 034. Z nezastropených se o této funkci dá uvažovat v objektech č. 101, 104, 107, 112, 119, 122, 123, 126, 128. A u hypotetických 208. Z této velké skupiny by se však měly vyloučit ty objekty, které obsahují žlab či niku na způsob žlabu, nevylučuje to sice druhotné využití objektu ke skladovacím účelům, avšak jejich primární funkce byla jiná. Hovoříme zde o objektech č. 020, 104, 107, 123, 128.

5.2.2 Vodní zdroj

Zdroj pitné vody je jeden ze zásadních předpokladů pro sídlení. Zajištění tohoto předpokladu nebylo na hradech, potažmo v jejich bezprostředním okolí, ničím snadným. Na hradě Valečově se nacházela studna, jak dokládá A. Sedláček (1897, 122, citováno z vydání z roku 1997). Ta se měla nacházet ve skále u parkánu, a jak upřesňuje kastelán hradu Z. Steklý (2016, ústní sdělení) studna se nalézala v místech, kde dnes stojí srub, kde se platí vstupné na hrad. Nová literatura upozorňuje na další vodní zdroj v blízkosti hradu. Jedná se o rybník, který ležel západně pod valečovskou sídelní aglomerací (Gabriel, F. 2015, 144). Na základě lidarového snímku, který zaznamenává zmíněným západním směrem dva konkávní útvary, se po komparaci s terénní situací lze domnívat, že by se jeho relikty mohly nalézat v ose pod nejzápadnějším skalním blokem, přínáležející sídelní aglomeraci Valečov (obr. 36).

Ve středověku se obvykle voda nerozlišovala na pitnou a užitkovou. Zdroji užívané vody mohla být pramenná voda, spodní voda, povrchová voda a dešťová voda. Pro shromažďování vody mohly na hradě a v jejím okolí sloužit studny, cisterny, jezírka či jiné povrchové nádrže, a primární jímání (Plaček, M. 1984, 198–201). Nejpřístupnější zdroj vody představovaly řeky a potoky (Široký, R. 2000, 346).

Bylo diskutováno, zda by lahvovitý objekt na lokalitě mohl představovat úložnu vody, cisternu (Gabriel, F. – Knop, K. 1990), avšak vzhledem k velké propustnosti pískovce a tvarově podobným analogiím se dá spíše usuzovat u tohoto objektu na zásobnici potravin. Propustnost by se dala jistě řešit několika způsoby, například izolací omazáním vnitřních stěn jílem⁷. Avšak v takovém případě by měla na dně zůstat vrstva jílu, která by užití objektu jako cisterny dokládala (Gabriel, F. – Knop, K. 1990, 270).

Je třeba vzít v úvahu, že cisterny s lahvovitým tvarem jsou známy, a to z hradů Buchlov, Hukvaldy a Beckov (Plaček, M. 1984, 204–205).

Zcela vyloučit zřejmě nemůžeme užití tohoto objektu jako cisterny v některém období svého fungování (i když je nejčastěji považován za skladovací), avšak stále by zůstával otázkou zdroj vody na lokalitě. Zmíněný rybník totiž nemusel fungovat po celou dobu osídlení lokality.

5.2.3 Ustájení dobytka

Chov dobytka v skalních městech se nedá vyloučit a je dokonce těžké si představit, že při dlouhodobějším osídlení valečovského městečka, by obyvatelé nedisponovali vlastním dobytkem. Představa pobývání dobytka v blízkosti skal je všeobecně dobře přijímána (viz Knop, K. – Peřina, I. 2010: K otázce ukrývání dobytka v pískovcových skalách), ale dosud není nikde podrobněji rozebrána například logistika zvířat v těchto hůře přístupných terénech. V databázi se hospodářské objekty, u nichž by přicházelo v úvahu jejich využití pro ustájení dobytka, projevují ve většině případů jako nezastropené objekty a v jednom případě se jedná o objekt zastropený. U těch s přepážkou v podobě koryta/žlabu a

---

⁷ K tomu více v Podroužek, K. 2007: Cisterny na vodu v pískovci. Experiment na hradě Helfenburku u Úštěka. Krásná Lípa.

velikosti odpovídající velikosti dospělého prasete se dá s velkou pravděpodobností uvažovat o prasečím chlívku. Čísla objektů, které s velkou pravděpodobností sloužily tomuto účelu: 020, 104, 107, 123, 128. Jako nejvíce pravděpodobný se jeví chov prasat, koz či drůbeže.

5.2.4 Vytápění interiéru světniček

V tomto ohledu se lokalitě blíže věnovali K. Podroužek a F. Gabriel. Na lokalitě vyzozorovali čtyři druhy otopných zařízení. Prvním je dřevohlinitá pec, která představovala topeniště s přímým vytápěním. Druhým jsou kamna, která představovala topeniště s nepřímým vytápěním, kde dým byl odváděn dymníkovým sopouchem, který se opíral o zeď nad příkládacím otvorem. Třetím jsou barokní a klasicistní kamna, jejichž relikty byly vysledovány pouze u jednoho objektu a představovaly topeniště s nepřímým vytápěním, kde dým je odváděn skrze komínový sopouch, který byl opřen o zeď nad příkládacím otvorem. Čtvrtým topeništěm je sporák, který představoval topeniště s přímým vytápěním, u něhož byl dým odváděn komínem, který byl spojen s tahovým sopouchem. Tento sopouch mohl být veden po líci zdi a dále po dveřní či okenní špaletě nebo skrze strop (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007, 212).

5.2.5 Výroba a řemesla

5.2.5.1.1 Komplex objektů 015, 115, 116

Nejsignifikantnějším objektem z hlediska usuzování na řemeslo je objekt č. 115 spolu s objektem č. 015 a zřejmě i částí podlahy obj. č. 116. Komplex je na obrázku představující 3D model s jednotlivými objekty (obr. 28). Na obrázku modrý bod označuje obj. č. 115, zelený bod označuje obj. č. 015 a červený bod označuje obj. č. 116.

Objekt 015 je zastropený objekt, který obsahuje předpecní jámu, která souvisela s pecí, která stála v obj. č. 115. Tento objekt obsahuje několik reliktnů, které se dají spojovat s výrobní činností. Především je to vertikální dráže, které představuje kouřovod o rozměrech 100 x 20 cm a o hloubce 20 cm. Dále tu jsou dvě protilehlá horizontální dráže ve výšce 130 cm. Jedno z nich jde po celé délce stěny, má 164 cm. Druhé má 110 cm na délku a obě jsou široká 17 cm a hluboká 8 cm. Tento komplex by mohl připomínat dehtářskou pec⁸. Ovšem umístění objektu by dehtářské peci příliš nenapovídalo. Tyto objekty obvykle byly umístěny do svahu, což zde příliš neodpovídá situaci. Objekt č. 115, kde měla pec stát, je v rovině. Dehtářská pec také potřebovala zdroj dřeva a blízký zdroj vody (Lissek, P. 2004, 90–91), což by za předpokladu fungování rybníku ve stejné době jako dehtářská pec zmíněného v kapitole 5.2.2 nemuselo představovat problém.

Nezastropený objekt 116, blízce sousedící s objekty 015 a 115, má ve své podlaze četné relikty v podobě jamek (obr. 27). Těch je minimálně 14 dobře zřetelných, pak jich tu je ještě 9 méně zřetelných. Jsou pravidelně rozmístěné, jdou v liniích. Celá situace dává tušit dřevěnou konstrukci, již mohla tvořit bidla. Bylo by zde možno uvažovat o možnosti, že se jednalo o sušárnu ovoce. Jejich provoz byl na obydlených lokalitách s pískovcovým podložím častý, dokonce historický Boleslavský kraj byl jedním z těch, které dominovaly ve zpracování ovoce. Fakta, která by zde hovořila pro existenci sušárny, jsou dvě. Prvním je blízkost topeniště, které se nachází v objektu 115, a je základní podmínkou pro provoz sušárny. Druhým faktem je umístění komplexu v okrajové části sídliště poblíž svahu. Ovšem ještě je nutná blízká produkce ovoce, o které tu nic nevíme, ale vyloučit se nedá. Možností by také bylo donášení ovoce

---

⁸ Za tuto hypotézu děkuji Michaele Mákové.

z jednoho ze dvou předhradí hradu Valečova. Na jednom z předhradí dnes stojí ovocný sad, který by mohl mít delší tradici.

Podle typu topeniště se dají rozlišit tři druhy sušáren, a to bezdýmné, polodýmné a dýmné. Sušárny na ovoce se skládaly z několika prostor. Obvykle to byly sušící komora, manipulační prostor a vytápěcí prostor. Jelikož komplex tří objektů (015, 115, 116), o kterých je zde hovořeno, je pouze hypoteticky sušárnou, nelze tu konkrétně hovořit, která část k čemu sloužila. Teoreticky by bylo možno si tu představit polodýmný provoz, kde je sušící komora vyhřívána teplým vzduchem ohřátým od stěn otopného zařízení a částečně do ní proniká teplý dým sopouchy. Objekt 115, by se vzhledem k reliktním naznačujících otopné zařízení, spolu s objektem 015, kde je předpecní jáma, dal ztotožnit s vytápěcím prostorem. V tomto prostoru bylo přikládáno do pece. A také tam bývala skladována zásoba dřeva. Pro menší zásobu dřeva by bylo místo v objektu 015 při jeho severovýchodní stěně, avšak příhodnější místo pro uskladnění by se zdála severozápadní část objektu 116. Dispozičně se k vytápěcímu prostoru váže sušící komora (Podroužek, K. 2013, 81 – 83; Trejbal, J. 1989, 87). Tu by hypoteticky mohl představovat objekt 116 (zejména jeho jihovýchodní část). Jedná se pouze o hypotézu a je třeba vzít v úvahu i její nedostatky. Například sevřenost objektů 015 a 115, které mají v půdorysu jen 127 x 200 cm a 200 x 214 cm. Nebo relikty v podobě důlků, které obvykle byly umístěny na líci skalní stěny, zde se nacházejí v podlaze skalního podloží. Lze si však představit alternativní řešení, kdy celá konstrukce byla řešena například pomocí dřevěné stěny přiložené ke skalní stěně, doplněnou o bidla, která se opírala do důlků.

Ačkoli s jistotou nelze určit, o jaký konkrétní technický objekt se jednalo, situace napovídá výrobní činnost, kde ústřední roli hrála pec.

5.2.5.1.2 Objekt 026

Tento objekt nespĺňuje podmínky obytnosti, ale vzhledem k tomu, že obsahuje stopy po otopném zařízení a jeho rozměry jsou 160 x 267 cm v půdorysu, nabízí se možnost, že se mohlo jednat o technický, lze také říci provozní, objekt.

5.2.6 Vybavení interiérů

O využití kamen na této lokalitě se nedá pochybovat jak na základě reliktů vytesaných ve skále, tak i díky archeologickým nálezům.

O podobě podlahy toho příliš nevíme. Dobová svědectví, vztahující se k poslední fázi osídlení, uvádějí, že podlaha byla pokryta dřevěnými deskami. Také se zde mohly uplatnit dlaždice a sláma.

Některé objekty mají vtesané niky, obsahující ve svých stěnách vodorovné drážky pro osazení polic (obj. 007, 016, 017, 019, 021). Tyto niky jsou ve většině případů segmentově sklenuté. Dále se v interiérech vyskytují niky bez drážky pro police (obj. 004, 006, 008, 009, 012, 032, 035, 136).

Vtesané lavice byly pozorovány pouze u jednoho objektu (010), který obsahuje tři tyto prvky. Teoreticky by se ještě o nich dalo uvažovat v objektu 004, kde však situace zůstává nejasná kvůli silnému ohlazení horniny.

5.3 Dispoziční řešení sídelních objektů

Na lokalitě se dají spatřit objekty jednoprostorové i víceprostorové. Víceprostorové jednotky obsahují dvě (např. obj. 001+002) či tři místnosti (např. obj. 017). Některé jednotky nedovolují vyzradit počet svých

místností, dá se u nich pouze vzhledem k jejich rozloze a některým reliktnům předpokládat vnitřní rozdělení a složitější členění.

U skalních objektů se v nejjednodušší podobě setkáváme s jednoprostorovým obydlím. To bývá světnice (Bahenský, F. 2002, 246). Světnici, tedy obytnou místnost (nebo objekt o více místnostech, z nichž alespoň jedna sloužila jako světnice), na lokalitě se sídelní aglomerací Valečov nejlépe charakterizují objekty zastropené s čelní kamennou stěnou. Jak bylo naznačeno výše, tyto objekty obvykle splňují podmínky obytnosti a pokud u nich chybí jeden z jejích znaků, např. otopné zařízení, lze se na základě ostatních atributů objektu domnívat, že zde vytápění zajištěné bylo, nicméně nezanechalo stopy. Složitějším a častým půdorysným uspořádáním bylo dvouprostorové obydlí, složené ze síně a světnice. Nejméně časté bylo obydlí o třech prostorách. Typologicky skalní obytné prostory vycházejí z trojdílného domu komorového typu (Bahenský, F. 2002, 246, 249). Tyto formy jsou však různě modifikovány podle tvaru a charakteru skalního podloží.

V sídelní aglomeraci Valečov se nachází pouze jeden objekt, který svým půdorysným uspořádáním dělí vnitřní prostor na tři části. Jedná se o zmíněný obj. 017. Jeho první část 017/1 představuje prostor za vstupem, kde se nalézalo otopné zařízení. Tento prostor mohl sloužit jako kuchyně. Část 017/2 disponuje okenním otvorem a zřejmě se i zde nalézalo otopné zařízení. Část 017/3 má nižší strop, je tmavá a pravděpodobně se jednalo o skladovací prostor, nelze zde však vyloučit prostor pro lůžka.

6 VZTAH HRADU VALEČOVA A VALEČOVSKÉ SÍDELNÍ AGLOMERACE

Vztahu hradu a Valečovské sídelní aglomerace již v literatuře byla věnována poměrně hojná pozornost (Chotěbor, P. 1986; Vojkovský, R. 2010; Hložek, J. 2014; Gabriel, F. 2015).

Plocha se světničkami a s pomocnými provozními či hospodářskými objekty byla pravděpodobně nějakým způsobem využita již v počátcích fungování hradu Valečova. Jelikož se nacházela na valečovském panství a v bezprostřední blízkosti hradu, lze téměř s jistotou tvrdit, že fungování této plochy bylo umožněno se souhlasem pánů z Valečova. Není jisté, zda samotní páni z Valečova přímo využívali tuto plochu, ať už jako sociální nebo ekonomické zázemí. Hypoteticky to je samozřejmě možné, je však nutno zdůraznit, že hrad Valečov měl dvě předhradí, která pravděpodobně pokryla veškeré hospodářské potřeby.

V době následující po tom, když hrad Valečov přestal plnit svou rezidenční a obrannou funkci, již plocha mohla být svévolně využita kýmkoliv, nejpravděpodobněji místní chudinou. Je možné až pravděpodobné, že již od opuštění hradu Valečova (v průběhu 17. století), byla zřejmě sídelní aglomerace Valečov až prakticky do počátku 20. století průběžně využívána lidmi z nejnižšího sociálního prostředí. Soudí se, že plocha byla využita nejpravděpodobněji ve třech chronologických fázích (jak již bylo naznačeno výše) na základě zde pozorovaných reliktních. Nelze však vyloučit, že fází, kdy plocha s tesanými objekty byla využita, bylo i více. Pokud ano, tak pouze na základě reliktních v pískovci to zde nejsme schopni posoudit. V tom by pomohly písemné prameny, které zde ale máme pouze pro poslední fázi ze zmíněných tří předpokládaných.

První fázi by mohl představovat tzv. menší Tábor, který se pojí s orebitským vojskem bratrů Bernarda a Bartoše z Valečova. Pomocí historických zpráv jej lze datovat do let 1423 – 1439. S koncem této fáze by se dala spojovat zpráva o „spálení srubů valečovských“, které se mělo stát za dobývání hradu Valečova Jindřichem z Vartemberka (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007, 213). Je to však pouze teoretická možnost.

Třetí fáze patří do 19. století a je spojována se zdejší nepojmenovanou osadou skaláků. Dle Kroniky obce Boseň byla úředně

vyklizena dne 5. 10. 1892 (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007, 213–215; Kronika).

Poslední fáze s hradem už neměla nic společného, jelikož nejpozději v polovině 17. století byl definitivně opuštěn (Fišera, Z. 2004, 269). Po opuštění hradu Valečova zřejmě došlo k nastěhování místní chudiny, skaláků. K poslední fázi osídlení sídelní aglomerace Valečov se váží svědectví pamětníka Františka Lance, okresního konzervátora, a MUDr. Alfréda Hořice ze září 1892. Uvádí, že zde žily povětšinou chudé rodiny, které náležely do obce Boseň, a nejčastěji docházely za prací k valečovskému dvoru a někteří si částečně vydělávali i jiným způsobem. Téměř všechny rodiny měly chovná zvířata, kozu, či drůbež nebo prase, které byly večer zavírány do chlívků. Děti z rodin skaláků chodily do školy v Bosni, ale nenavštěvovaly ji příliš pravidelně. V osadě žila paní Kateřina Halounová, která fungovala jako jediná porodní bába v blízkém okolí, ačkoli neměla přílišné odborné znalosti. Celá osada skaláků příliš nevyhovovala hygienickým požadavkům a okresní hejtmanství nařídilo v roce 1892 okresnímu starostovi Václavu Šámalovi, aby dal osadu vystěhovat a zajistil jejím obyvatelům patřičnější ubytování. Jelikož obyvatelé osady s tímto usnesením nesouhlasili, bylo třeba dozoru četnictva a valdštejnského stavebního ředitele. Při této akci, která se udála 5. 10. 1892, byly světničky poničeny, aby již dále nemohly sloužit k bydlení (<http://www.bosen-obec.cz/ostatni/>, citováno 31. března 2016; Waldhauser, J. 2006, 140). Toto násilné vystěhování toho moc nevyřešilo, jelikož poté byly skalní místnosti využité dalšími, možná ještě chudšími lidmi. Další zprávy opírající se o svědectví pamětníků předkládají další obyvatelé a zmiňují se letmo o doplňcích bydlení. Na místě, kde se nachází soubor objektů na okraji jižního sektoru, měla žít rodina Koudelkových, kterou tvořili Josef, který se živil dřevákem, a František, který byl obuvníkem a žil zde se svou ženou a dcerou. Za sousedy měli rodinu Halounovu, kterou tvořili rodiče a čtyři děti. Josef Haloun byl

truhlářem a jeho manželka byla výše zmíněnou porodní bábou. Vývěsky a vlastivědné tabule na lokalitě zmiňují ještě šestičlennou rodinu Františka Vojtíška, topiče v mnichovohradištském cukrovaru a nožíře, která zde měla žít v roce 1892. Tato rodina žila v místech, kde jsou objekty 001 a 002. Dále se tu hovoří o panu Kolocovi, jehož obydlí později přešlo na pětičlennou rodinu Františka Černého. Další usedlost měla patřit rodině Antonína Lhotáka, štěpaře ovocných stromů, a rodině jeho bratra Josefa, jenž byl zemědělským dělníkem (Vojkovský, R. 2010, 36–37).

7 PRŮBĚH A OKOLNOSTI ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU Z ROKU 2014

Doposud jediný systematický archeologický výzkum byl v zaniklém městečku uskutečněn roku 2014. Výzkum probíhal od 18. srpna do 5. září roku 2014 a byl realizován v rámci studentského projektu SGS-2014-041 FF ZČU v Plzni a také v rámci praxe na katedře archeologie Západočeské univerzity. Vedoucím výzkumu byl doc. PhDr. František Gabriel, Ph.D., který se dosud lokalitě věnoval v předchozím bádání.

Projekt se soustřeďoval na dokumentaci a interpretaci lokality na podkladě archeologického výzkumu, historické rešerše a některých současně využívaných dokumentačních metod. Hlavními vytyčenými cíli projektu bylo vytváření typů sídel a jejich definice a tvorba modelu formální struktury. Archeologického výzkumu se kromě samotného vedoucího výzkumu účastnilo několik zaměstnanců katedry archeologie ZČU a dále studenti KAR. Někteří z nich byli dále zapojeni do zpracování materiálu. Archeologické nálezy byly nakresleny Mgr. Tomášem Maříkem. Jejich další zpracování bylo provedeno v kapitole 7. Součástí projektu je částečně i vznik této diplomové práce.

Výzkum probíhal v termínu od 18. srpna do 5. září 2014. Tři týdny jsou standardní doba univerzitních výzkumů v průběhu praxe, v rámci

toho musel být badatelský zájem zaměřen pouze na dílčí problém z množství otázek, které se dají řešit na této lokalitě. Tento výzkum se zaměřil na poznání uzávěrů v místech vstupů, komunikačních tras a skalních objektů. V rámci toho bylo na ploše položeno 12 sond (obr. 30). Některé sondy byly vytyčovány s ohledem na předpokládaný průběh komunikací na základě vhodných terénních dispozic. Ve dvou případech se sondy zaměřily na začištění a ověření objektů. To se týkalo sondy 5. Došlo zde k začištění skalního bloku. V těchto místech se dá na základě reliktních předpokládat pozice mostu přes příkop na východní straně při vstupu do areálu (obr. 31 a 32). Dále se to týkalo sondy 12. Na jejím místě byl stanoven hypotetický objekt a po odkrytí jeho části na opracovanou úroveň skalního bloku byl potvrzen, jelikož jeho stěny byly opracovány do rovných ploch. Snímek (obr. 33) zachycuje dvě stěny svírající roh a vertikální mírně se rozevírající strany.

Zbylých deset sond se nesoustředilo na objekty vytesané do skály, ale na místa, kde se daly předpokládat cesty, a na získání archeologického materiálu. Sonda 1 byla položena v severní části plochy v místech, kudy zřejmě vedla cesta procházející z hradu přes příkop, který odděluje sídelní aglomeraci Valečov od hradu. Sonda ležela mezi dvěma skalními bloky, které jsou od sebe vzdáleny 308-350 cm, rozpětí do vnitřku záseků pak je 434 cm. Jelikož oba skalní bloky obsahují horizontální záseky, lze se domnívat, že se zde nacházela uzávěra komunikace, pravděpodobně brána. Zásek na východním skalním bloku měl 20 cm na šířku, 420 cm na výšku a 14-16 cm hloubku. Zásek na opačné straně v západním skalním bloku měl 20 cm na šířku, 130 cm na výšku a 14-16 cm hloubku.

Sonda 2 ležela v severní části plochy, zhruba 25 metrů jižněji od sondy 1, a odkryla pouze neopracované pískovcové podloží.

Sonda 3 byla stejně jako sonda 1 položena mezi dva skalní bloky. Bylo na nich odhaleno několik záseků. Sondy 4, 9 a 10 ležely v JV části plochy a u všech došlo k odkrytí na geologické podloží. Zbylé sondy 6, 7, 8 a 11 se nesoustředily na odkrytí objektů. Význačnější z nich je sonda 6, u níž byly odkryty v profilu větší kameny v jedné linii, které by mohly být některou z pochozích úrovní objektu, který bezprostředně na tuto sondu navazuje, z doby fungování sídelní aglomerace Valečov. Dále se v této sondě našly pravděpodobně erodované druhotně přemístěné části skalního převisu.

V rámci výzkumu byly začištěny dvě třetiny podlahy objektu 016 (obr. 34). Podlaha neukazuje žádné struktury ani příliš nenaznačuje způsob využití objektu. Je však patrné, že v místě vstupu je podlaha více sešlapaná. Celkově podlahu tvoří několik ostrůvků, je tedy značně nerovná. Dále byla začištěna podlaha objektu č. 021. Ani zde nebyly odhaleny žádné výrazné relikt, bylo však možno vytvořit snímek digitální rekonstrukce objektu bez spadaneho listí a nánosů zeminy (obr. 35).

(Menšík, P. – Gersdorfová, Z. – Plzák, J. – Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva).

8 POPIS KERAMICKÝCH NÁLEZŮ Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU VALEČOVSKÉ SÍDELNÍ AGLOMERACE V ROCE 2014

O okolnostech výzkumu je pojednáno v kapitolách 2.6 – 2.8. V této kapitole již bude tedy pouze blíže popsán soubor nálezů z této lokality. Blíže popisovány budou pouze některé typické zlomky keramiky či interpretačně důležité zlomky atypické.

8.1 Sonda 1

Z první vrstvy pochází artefakty z období pozdního středověku až časného novověku. Do 15. století je možné datovat dva drobné zlomky výdutí nádob, jeden zdobený radélkovým dekorem (obr. 43: 5), druhý pak se zbytky červeného malování (obr. 43: 6). Do období NOV1 lze datovat 3 zlomky zdobené vývalkovou šroubovicí s vnitřní glazurou (obr. 43: 1-2, 7) a dva zlomky oboustranně glazovaných ovalených okrajů (obr. 43: 3-4).

Z druhé vrstvy pochází dvě dna s vnitřní glazurou, datovaná obecně do období NOV1 (obr. 43: 8-9).

Také ze třetí vrstvy pochází dno nádoby z vnější strany zbytek žluté glazury, datované do období NOV1, pravděpodobně do jeho mladší fáze (obr. 43: 10).

8.2 Sonda 2

Z druhé vrstvy pochází dva zlomky výdutí nádob, z nichž je jeden zdoben červeně malovanou linií (obr. 44: 3) a druhý stupňovitou šroubovicí (obr. 44: 4). Oba zlomky pocházejí z průběhu 15. století. Do stejného období lze datovat i zlomek ovaleného okraje s vnitřním prožlabením a se zbytkem červeného malování na vnější části okraje (obr. 44: 2). Z průběhu druhé poloviny 16. až 17. století pochází zlomek výduti nádoby s vnitřní glazurou a stékající žlutou glazurou na vnější stěně (obr. 44: 1).

8.3 Sonda 3

Druhá vrstva obsahovala pouze tři zlomky, které lze datovat do 15. století. Jedná se o zlomek ovaleného okraje s vnitřním prožlabením (obr.

45: 1), zlomek dna (obr. 45: 2) a zlomek výduti nádoby zdobený vývalkovou šroubovicí (obr. 45: 3).

Ze třetí vrstvy pocházejí převážně zlomky datované do 15. století, mezi kterými vynikají dva vodorovně vyložené okraje, na horní ploše zdobené červeným malováním (obr. 45: 13, 15), zlomek výduti zdobený kombinací červeně malované linie a vývalkové šroubovice (obr. 45: 5), dále dva zlomky ovalených okrajů (obr. 45: 9, 16), zlomek vodorovně vyloženého okraje mísy (obr. 45: 6), zlomek drobného okružní (obr. 45: 18) či zlomek okraje zvonovité poklice (obr. 45: 17). Ze stejného období pochází i několik zlomků výdutí nádob zdobených vývalkovou šroubovicí a několik den. Do časného novověku lze datovat fragment keramického držadla kuthanu (obr. 45: 19), zlomek vnitřně glazovaného dna (obr. 45: 26) a zlomek glazovaného okraje kachle (obr. 45: 27).

Čtvrtá vrstva obsahovala pouze zlomek ovaleného okraje a části těla nádoby, zdobené vývalkovou šroubovicí. Zlomek je vnitřně glazován s částečným přesahem na vnější část okraje a spadá do období NOV1.

8.4 Sonda 4

Z druhé vrstvy pochází zlomek výduti zdobený kombinací ryté linie a červeně malovaného pruhu, datovaný do 15. století (obr. 46: 1).

Třetí vrstva obsahovala v rámci typických zlomků pouze artefakty, pocházející výhradně z 15. století, avšak ve stejné vrstvě se nacházely mimo jiné i dva zlomky recentního skla. V rámci výzdoby zde převažují různé formy červeného malování (obr. 47: 1, 2, 4, 8, 10, 12, 13, 17, 18, 19, 20) a dále také vývalková šroubovice (obr. 47: 4, 7, 9, 11, 15). Z okrajů vyniká především vyhnutý zesílený jednoduše profilovaný okraj se zahrocenou hranou, na hrdle zdobený červeným malováním (obr. 47: 18). Z této vrstvy také pochází zlomek ovaleného okraje (obr. 47: 5) a

zvonovité poklice (obr. 47: 6). Ze souboru pochází i několik den a zlomek páskového ucha se zesílenými okraji (obr. 47: 21).

Čtvrtá vrstva obsahuje také převážně artefakty z pozdního středověku, vyskytují se zde však i mladší keramické zlomky a jeden zlomek je vrcholně středověký. Z typů výzdoby se v rámci 15. století setkáváme především s vývalkovou šroubovicí (obr. 46: 4, 10, 11, 34, 48, 51) či s rytou šroubovicí (obr. 46: 9, 36, 37, 38, 42). V menší míře je zastoupeno červené malování (obr. 46: 2, 3, 14, 34, 39, 50, 52) či radélková výzdoba v podobě pásů vtlačených obdélníčků (obr. 46: 35, 49, 53). V rámci okrajů se pro 15. století setkáváme s různými jednoduše profilovanými okraji (obr. 46: 24 – 26, 29 – 30, 33, 40) a s ovalenými okraji (obr. 46: 28, 44 – 45, 47). Z 15. století také pochází tři zlomky okrajů zvonovitých poklic (obr. 46: 6, 31, 32) a několik den nádob. Obecně do rozmezí období VS2 – NOV1 lze datovat fragment nožky kuthanu (obr. 46: 54). Zcela ojedinělý je nález zlomku vyhnutého vzhůru vytaženého okraje datovatelného do 2. poloviny 13. – počátku 14. století (obr. 46: 5). Do období časného novověku lze datovat zlomek ovaleného okraje, jehož vnitřní stěna je s mírným přesahem na vnější část okraje glazována (obr. 46: 46) a zlomek jednoduše profilovaného oboustranně glazovaného okraje (obr. 46: 41). Pravděpodobně ze 17. století může pocházet z vnějšku hnědě glazovaný kameninový zlomek nádoby, zdobený svislým pásem vtlačených na koso postavených čtverečků (obr. 46: 43).

8.5 Sonda 5

Z druhé vrstvy pochází nevelký soubor typické keramiky datované do 15. století. Jedná se o zlomek ovaleného okraje (obr. 48: 1), zlomek výduti nádoby zdobené jemnou rytou linií (obr. 48: 2) a o zlomek výduti nádoby zdobené vývalkovou šroubovicí (obr. 48: 3).

8.6 Sonda 6

Z druhé vrstvy pochází nevelký soubor typické keramiky datované do období od VS2 do NOV2. Z průběhu 15. století pochází zlomek výduti nádoby zdobený rytou vodorovnou linií (obr. 49: 2). Z období NOV1 je zlomek výduti nádoby zdobený vývalkovou šroubovicí a s po vnější stěně stékající glazurou (obr. 49: 1) a nejspíš také zlomek ovaleného okraje oboustranně pokrytého tmavě hnědou glazurou (obr. 49: 4). Období NOV2 (spíše však jeho mladší fázi) odpovídá zlomek mírně vyhnutého jednoduše profilovaného okraje s vodorovně seříznutou hranou a vnitřním prožlabením, který je oboustranně pokryt hnědou lesklou glazurou (obr. 49: 3), zlomek oboustranně hnědě glazovaného okraje charakteru okružít, z vnější strany členěného třemi žlábků (obr. 49: 5) a zlomek oboustranně glazované výduti nádoby zdobené nevýraznou širokou stupňovitou šroubovicí (obr. 49: 6).

Třetí vrstva obsahuje velký počet keramických zlomků v rozmezí VS2 – recentní období. V rámci nálezů z 15. století je třeba zmínit především tři zlomky cedníku opatřeného z vnější strany vertikálními leštěnými pruhy (obr. 50: 1 – 3). Dále pak dvě torza kresebně zrekonstruovaných soudkovitých hrnců s ovalenými okraji a výzdobou na podhrdlí pomocí svazku ryté šroubovice. Okraj jednoho z hrnců je opatřen leštěním. Oba hrnce se svojí morfologií blíží již 16. století a stojí tak na hranici mezi 15. a 16. stoletím (obr. 50: 9, 12). Pozdnímu středověku náleží ještě například jednoduše profilovaný zesílený okraj se zaoblenou hranou, opatřený leštěním (obr. 51: 5) či zlomek výduti zdobený červeným malováním (obr. 51: 10). Nejvyšší podíl mezi nálezy má novověká keramika. V období NOV1 se často setkáváme se zlomky výduti zdobených vývalkovou či stupňovitou šroubovicí a opatřených z vnitřní strany glazurou (např. obr. 52: 1, 9 – 16, obr. 51: 8 - 9), někdy navíc v kombinaci se stékající glazurou po vnější stěně nádoby (např. obr. 52: 2). Setkáváme se i s nezdobenou vnější stěnou pokrytou pouze stékající

glazurou (obr. 52: 8). V rámci profilace okrajů se v tomto období setkáváme s jednoduše profilovanými okraji (např. obr. 51: 7, obr. 52: 5, 7) a s ovalenými okraji hrnců (např. obr. 51: 6) či misek (obr. 50: 7). Rámcově do období VS2 – NOV1 je možno datovat zlomek okraje čelní vyhřívací stěny komorového kachle (obr. 51: 11). Snad ještě do období NOV1, spíše však do jeho závěru, spadají zlomky glazovaných čelních stěn kachlů členěných vypouklou římsou (např. obr. 50: 4, 11, obr. 52: 24, 26) či opatřených plastickými rostlinnými motivy (obr. 51: 4). Do období NOV2 pak kromě několika zlomků keramiky spadají fragmenty kachlů. Jedná se o zlomek komorového kachle s krátkou komorou, jehož čelní stěna je pokryta tmavě hnědou glazurou (obr. 50: 13), dále například o zlomek čelní vyhřívací stěny komorového kachle, kde je patrný reliéfní motiv zobrazující pravděpodobně postavu držící v ruce tyčovitý předmět, snad kopí či prapor. Na hlavě lze vidět pokrývku zakončenou rovnoramenným křížkem, snad se jedná o variantu panovnické pokrývky hlavy, mohlo by se pouze hypoteticky jednat o knížete Václava třímajícího svatováclavské kopí. Celá čelní stěna je pokryta tmavě hnědou glazurou (obr. 51: 13).

Z dutého prostoru ve skále pod vchodem do světnice pochází především torzo kresebně zrekonstruované mísy s ovaleným okrajem a vnitřní zelenou glazurou s mírným přesahem na vnější část okraje a podhrdlí. Mísu lze datovat do 16. století (obr. 51: 3). Dále je zde zlomek zesíleného vně vyhnutého jednoduše profilovaného okraje se zaoblenou hranou, který je zevnitř pokryt žlutou glazurou s mírným přesahem na vnější část okraje (obr. 51: 2) a zlomek výduti zdobený vývalkovou šroubovicí a s vnitřní glazurou (obr. 51: 1). Oba tyto zlomky spadají do období NOV1.

Ze strženého profilu u skály pochází zlomek okraje a hrdla patrně džbánu (obr. 52: 30). Okraj je zesílený, jednoduše profilovaný s vnějším prožlabením a má charakter okružít. Hrdlo je zdobeno kombinací ryté linie

a vleštěné krokvice. Zlomek spadá do 15. století. Z období NOV1 pocházejí tři zlomky zdobené vývalkovou šroubovicí a opatřené vnitřní glazurou (obr. 52: 29, 31 – 32) a zlomek s vnitřní a částečnou vnější glazurou, zdobený rytou šroubovicí (obr. 52: 28).

8.7 Sonda 7

Z druhé vrstvy pochází nevelký soubor pozdně středověké a časně novověké keramiky. Patnáctému století náleží dva zlomky výdutí nádob zdobených vývalkovou šroubovicí (obr. 53: 2 – 3) a zlomek odsazeného dna nádoby (obr. 53: 5). Do období NOV1 lze datovat zlomek páskového ucha se zbytkem zelené glazury (obr. 53: 1) a zlomek výduti nádoby zdobený vývalkovou šroubovicí a s vnitřní glazurou (obr. 53: 4).

Z úrovně začišťování podlahy pochází zejména v úplnosti dochovaná nízká miska se zesíleným vodorovně seříznutým okrajem, s vnitřní žlutohnědou skvrnitou glazurou s částečným přesahem na vnější část okraje a těla (obr. 53: 6). Misku lze datovat snad do závěru období NOV1, spíše však až do NOV2. Dále zlomek jednoduše profilovaného vyhnutého okraje s oboustrannou hnědou glazurou datovaný do rozmezí NOV1 – NOV2 (obr. 53: 7) a zlomek čelní stěny komorového kachle s blíže neidentifikovatelným reliéfním motivem, který pochází snad z barokního období, tedy ze 17. – 18. století (obr. 53: 8).

8.8 Sonda 9

Z druhé vrstvy pochází několik pozdně středověkých keramických zlomků, které lze všechny datovat do průběhu 15. století. Jedná se o zlomek ovaleného okraje s vnitřním prožlabením (obr. 54: 1), o zlomek okraje zvonovité poklice (obr. 54: 2), zlomek podhrdlí zdobený vývalkovou šroubovicí (obr. 54: 3) a o knoflík zvonovité poklice (obr. 54: 4). K souboru patří i tři zlomky den (obr. 54: 5 – 7).

Ze třetí vrstvy pochází dva ovalené okraje s vnitřním prožlabením a s celoplošným bílým přetahem (obr. 54: 8 – 9), ovalený okraj s vnitřním prožlabením (obr. 54: 12), dále tři jednoduše profilované okraje (obr. 54: 10 – 11, 13), z nichž poslední je celoplošně pokryt bílým přetahem. Ze souboru pochází i zlomek okraje zvonovité poklice (obr. 54: 14), zlomek výduti nádoby se zbytkem červeně malované výzdoby (obr. 54: 15), zlomek výduti nádoby zdobený kombinací červeně malované horizontální linie a vývalkové šroubovice (obr. 54: 16) a tři zlomky výdutí nádob zdobené rytou šroubovicí (obr. 54: 17 – 19). Všechny výše uvedené zlomky lze datovat do průběhu 15. století. Z téhož období pochází i fragment páskového ucha se zesílenými okraji (obr. 54: 22). Z období NOV1, nejspíše ze 17. století pochází zlomek jednoduše profilovaného okraje mísy zdobené vývalkovou šroubovicí. Střep je oboustranně pokryt matnou zelenou glazurou (obr. 54: 20).

8.9 Sonda 11

Z této sondy pochází velmi rozsáhlý soubor středověké a novověké keramiky, a proto bude v následujících řádcích podán pouze obecnější popis a budou zdůrazněny ty nejvýraznější artefakty.

Z druhé vrstvy pochází nejvíce keramických zlomků. Ojedinelým nálezem atypického střepu je reprezentováno období blíže neurčeného pravěku. Drtivá většina nalezených keramických zlomků však pochází z 15. století. V rámci okrajů se setkáváme s ovalenými okraji (např. obr. 55: 31, 34 – 39, 41 – 43, 46 – 48, obr. 56: 3, 5, obr. 57: 1 – 3, 14 – 15, 17 – 18, 20 – 21, obr. 58: 1, 8, obr. 59: 1, 3 – 8, 11, 30, 33, 39, 43, obr. 60: 28, 30 – 32, 34 – 41). Výjimečně je ovalený okraj zdoben červeným malováním, například v podobě příčných červeně malovaných klínků (obr. 57: 2) či nepravidelného vodorovného pruhu na vnější straně okraje (obr. 59: 7). Dalším typem okraje je vodorovně vyložený okraj (např. obr. 55:

29, obr. 56: 1, obr. 57: 16, obr. 59: 9, 22 – 23, obr. 60: 29). Tyto okraje jsou často na své horní ploše zdobeny červeným malováním (např. obr. 56:1, obr. 59: 9) či radélkovým dekorem ve formě pásu vtlačených kosodélníčků (obr. 59: 22 – 23). Jiným typem okraje jsou okružít, mezi nimiž vyniká zejména okraj džbánu s dochovaným zbytkem výlevky a který je z vnější strany zdoben červeně malovanou vlnicí (obr. 55: 30). Dále se setkáváme s řadou různých forem jednoduše profilovaných okrajů, mezi nimiž je výraznější skupina zesílených jednoduše profilovaných okrajů, v jejichž spodní části tvořené již tělem nádoby, se často vyskytuje výzdoba červeným malováním v různých podobách (např. obr. 57: 22 – 24, obr. 59: 10, 51, obr. 60: 71). Ze souboru pochází i několik zlomků okrajů zvonovitých poklic (např. obr. 56: 4, obr. 57: 13, 25 – 26, obr. 58: 2 – 7, obr. 59: 41 – 42, 44, 68, obr. 60: 10 – 11, 57 – 58). V jednom případě je plášť poklice zdoben svazkem drobných rýh (obr. 55: 33). Máme doloženy i knoflíky zvonovitých poklic (obr. 58: 53 – 54). Dále je tu několik zlomků páskových uch se zesílenými okraji (např. obr. 56: 45 – 49, obr. 58: 47 – 52, 55), v některých případech jsou zdobeny červeným malováním (např. obr. 56: 47, 49). Z výzdobných motivů se setkáváme hojně s červeným malováním. To se vyskytuje ve formě vodorovných či šikmých linií (např. obr. 55: 13, obr. 56: 20, obr. 57: 29 – 30, obr. 58: 11, obr. 59: 45), ve formě „vřeten“ (např. obr. 55: 20, obr. 56: 18 – 19, obr. 57: 5 – 7, 27, obr. 59: 15, 54 – 55, 67, obr. 60: 62, 69 – 70), dále „větvičkovité“ motivy (např. obr. 59: 52, obr. 60: 66, 68). V rámci červeného malování se vyskytuje i motiv srpků či vlnice, často v kombinaci s dalším výzdobným prvkem, například s vodorovnou červeně malovanou linií, radélkovou výzdobou či některou z forem šroubovice (např. obr. 55: 8 – 9, 19, 27 – 28, obr. 57: 31, obr. 58: 1, 19). Dále se setkáváme s různými formami radélkové výzdoby v podobě vtlačených pásů obdélníčků (obr. 55: 21, obr. 56: 17, obr. 58: 37, obr. 60: 64), kosočtverců či kosodélníčků (obr. 59: 22 – 23, obr. 60: 56), křížků v poloze x (obr. 59: 24, obr. 60: 61), či v podobě girland (obr. 55: 22, 32,

obr. 60: 13, 55). Objevují se i pozitivní radélkové vzory (obr. 58: 45, obr. 59: 25 – 26). Dále se setkáváme s různými formami šroubovice, tedy s rytou, vývalkovou a stupňovitou. Ze souboru pochází i fragment nožky kuthanu (obr. 56: 50). Z druhé vrstvy pochází i několik zlomků rámcově datovatelných do období NOV1.

Ze třetí vrstvy pochází nevelký soubor keramiky z období VS2 až NOV1. Z 15. století zde máme čtyři ovalené okraje (obr. 61: 3 – 6), jednoduše profilovaný okraj se zaoblenou hranou (obr. 61: 7) a dva zlomky okrajů zvonovitých poklic (obr. 61: 8 – 9). Dále pak zlomky výduti zdobené červeně malovanými vodorovnými liniemi (obr. 61: 10, 12 – 13), v posledním případě v kombinaci s vývalkovou šroubovicí, zlomek výduti zdobený vývalkovou šroubovicí (obr. 61: 14) a zlomek výduti zdobený červeně malovaným vřetenovitým motivem (obr. 61: 15). Z období NOV1 pochází zlomek vyhnutého jednoduše profilovaného okraje s šikmo seříznutou hranou a části výduti. Vnitřní stěna je pokryta glazurou s částečným přesahem na vnější stěnu, po které stéká (obr. 61: 1).

8.10 Začišťování obydlí č. 15 v prostoru nad pecí

Z typických zlomků máme k dispozici pouze zlomek okraje zvonovité poklice datované do 15. století (obr. 62: 1) a zlomek výduti nádoby zdobené stupňovitou šroubovicí, který je z vnitřní a z části i z vnější strany pokryt glazurou (obr. 62: 2). Zlomek patrně pochází z období NOV1.

9 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DESTRUKTIVNÍHO ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU Z ROKU 2014

Archeologickým výzkumem byl především získán rozsáhlý soubor keramických zlomků, převážně z období pozdního středověku a časného novověku. Bohužel se v rámci sondáže nepodařilo nikde zachytit intaktní

historická vrstva, prakticky v žádné vrstvě se nenachází kompaktní soubor, pocházející z téhož období. Je zřejmé, že se ve všech případech jedná o minimálně druhotně přemístěné vrstvy, popřípadě jednotlivé artefakty, které jsou vzájemně promíchány. Často se pravděpodobně jedná o splachy. Z tohoto důvodu je potřeba s nálezovým souborem zacházet spíše jako s povrchovými sběry, jelikož jejich rozložení v rámci vrstev nemá žádný chronologický význam.

Nalezené převážně keramické artefakty umožňují pouze rámcově datovat jednotlivé fáze osídlení této lokality, ale z výše uvedených důvodů není možné tvořit jejich přesnější chronologii. Na základě keramických zlomků lze konstatovat, že lokalita byla osídlena v již dříve uvažovaných obdobích. Nejstarší nálezy pochází z blíže neurčeného pravěkého období. Ojedinelé zlomky archaicky vyhlížející keramiky napovídají, že lokalita byla nějakou formou osídlena nejspíše již ve druhé polovině 13. století. Je však v této souvislosti mít na paměti možnost retardace keramiky v této oblasti (Gabriel, F. – Peřina, I. 2009, 71–83). Tudíž je možnost, že by se místní archaicky vyhlížející keramická produkce v rámci vrcholného a pozdního středověku dala vztahovat k mladším horizontům. Čtrnácté století chybí, resp. nebylo rozpoznáno. Významným a nezpochybnitelným horizontem je až období pozdního středověku, konkrétně 15. století. Jeho první polovina je obdobím, v kterém se uvažuje o vzniku této sídelní aglomerace, kdy měla plnit funkci husitského ležení. Nějaká forma osídlení nadále přetrvávala přes 16. století a 17. století, kdy měla hypoteticky lokalita sloužit jako útočiště českým bratřím. Od 18. do počátku 20. století nálezů ubývá, což může indikovat pouze málo intenzivní či epizodické využití lokality. Přesto právě toto období je jediným nezpochybnitelně doloženým horizontem osídlení, kdy zde pobývalo ekonomicky slabé obyvatelstvo, jak dokládají i písemné prameny. V recentním a subrecentním období lze spatřovat opět nárůst počtu artefaktů, a to jak keramických zlomků, tak například železných

předmětů či skleněných fragmentů, čímž se zde projevuje intenzivní turistická návštěvnost areálu. Ke všem těmto závěrům je nutno poznamenat, že všechny předchozí horizonty osídlení sídelní aglomerace Valečov jsou pouze hypotézami, které nejsou doloženy přímými fakty. Výše zmíněné keramické nálezy nemusí nutně dokládat osídlení aglomerace v celém časovém rozsahu, který keramický soubor vymezuje. Jak již bylo výše uvedeno, žádné keramické nálezy nepochází z intaktní historické vrstvy nebo situace. Je tedy možné, že nejsou všechny produktem osídlení této plochy, ale minimálně některé z nich, především pozdně středověké a časně novověké kamnové kachle, mohou primárně pocházet z hradního odpadu a na místo nálezu se dostaly až druhotně. Lze si jen těžko představit, že obyvatelé nouzových obydlí by měli k dispozici kachlová kamna v pozdním středověku až časném novověku. Pravděpodobnější možnost je, že kachle pocházejí z vyhozených hradních kamen, která si později rozebrali obyvatelé sídelní aglomerace Valečov. Velká část keramiky (zejména ze sondy 11, ležící na průběhu cesty) mohla představovat úpravu povrchu komunikace, ale spíše odpad. Teprve až od doby, kdy hrad přestal plnit svou obytnou funkci, k čemuž došlo pravděpodobně okolo poloviny 17. století (Fišera, Z. 2004, 269), lze naprosto vyloučit, že keramika nalézaná v sídelní aglomeraci by pocházela primárně z hradu.

Přínos tohoto výzkumu spočívá v rozšíření nálezového fondu místní keramiky, a také v začištění objektů 020 a 117, čímž došlo k jejich lepšímu vymezení.

10 HUSITSKÉ LEŽENÍ

Vojenských táborů je více druhů, konkrétně jsou obvykle rozlišovány tři druhy: obléhací, krátkodobé a dlouhodobé (Krajíc, R. – Klučina, P. 1987, 419). Zde se zaměřím na ty dlouhodobé, jelikož do stejné kategorie by patřilo uvažované valečovské ležení.

Možnost využití plochy jako zimoviště husitských vojsk se v odborné literatuře vyskytuje často (např. Durdík, T. 2009, 581) a existují oprávněné důvody, proč by tato plocha skutečně k ubytování husitského vojska měla sloužit. Vypíši ty nejpříznačnější:

1) spřízněnost pánů z Valečova s husitským učením a s husity, páni Bartoš a Bernart z Valečova zastávali vysoké postavení v husitském vojsku (Chotěbor, P. 1986, 184)

2) příhodná a dobře hájitelná poloha nacházející se v blízkosti hradu

3) podobnost s analogickými lokalitami, které byly tímto způsobem využity

Postupně budou rozebrány jednotlivé body. První se týká vojenské spolupráce s husity. Zde mohly vstupovat do příčiny ekonomické, bezpečnostní a/nebo ideové důvody. Ty důvody vyústily v komunikaci, kterou zaznamenává písemný doklad (Anděl, R. 1961, 53), kdy Jan Žižka volá jednoho z pánů Valečovských o pomoc ve válečném tažení a zve ho do ležení u Vilémova. List je datovaný do 26. března 1423 (obr. 29). Jistě toto nebyla ojedinělá vojenská spolupráce a není nepřijatelná představa, že vedle spolupráce při vojenských akcích byla husitům od Valečovských nabídnuta možnost ubytování na příhodné plošině, kterou disponovali, navíc v zázemí svého hradu. Vlastně si spíš nelze představit, že by valečovští páni měli k dispozici rozsáhlou plochu vhodnou právě pro potřeby polního ležení, aniž by ji husitským vojskům v případě potřeby neposkytli.

Na druhém bodě je ocenitelná především hájitelnost plochy. Tato plocha, jak je rozebráno v kapitole (5.1), byla dobře opevněná. Navíc v případě nutnosti konfrontace s útočníky, bylo k obraně ležení možné využít nejen fortifikace samotného polního tábora, ale jistě také

obranného potenciálu přilehlého hradu. Ten byl samozřejmě důležitým prvkem i v klidovém stavu, kdy poskytoval tábořícímu vojsku zázemí.

Při hledání analogických lokalit na našem území najdeme několik podobných lokalit, kde plocha či plochy s neznámou funkcí leží v bezprostřední blízkosti hradu, a také několik středověkých ležení.

Choustník (okr. Tábor)

Zajímavým srovnáním s politickým protipólem by byl hrad Choustník. Samotný hrad s přilehlým rozsáhlým valem opevněným areálem zaujímá plochu o velikosti 6 ha. Funkcí tohoto areálu s rozsáhlými opevněnými plochami se zabývali J. Varhaník a J. Zavřel. Přišli s možností, že by fungoval jako vojenské ležení a opěrný bod pro Oldřicha z Rožmberka a jeho katolické spojence v rámci bojových akcí proti nedalekému hlavnímu centru strany podobojí - Táboru. Podle zjištění zmíněných autorů pravděpodobně byly ohrazené plochy nezastavěné, pouze v prostředku největší z ohrazených ploch se podařilo objevit dva obdélné zahloubené objekty, které se dají spojit s výrobní činností (Varhaník, J. – Zavřel, J. 1994, 45–47).

Skála (okr. Plzeň-jih)

Tento hrad, nacházející se u Přeštic, se vyznačuje dvěma rozsáhlými přihrazenými plochami, které se táhnou po celé severozápadní délce hradu. Jsou opevněny rozsáhlým zemním opevněním a předpokládá se, že jsou buď starší než samotný hrad⁹, a nebo vznikly současně s hradem, alespoň starší fáze, jelikož fáze tu jsou zřejmě dvě. Severnější přihrazená plocha je považována za starší fázi a její vnitřní prostor má 140 metrů na délku a 50 metrů na šířku. Druhá

---

⁹ Ačkoli od tohoto názoru je v poslední době upouštěno (Mařík, T. 2012, 57)

západnější přihrazená plocha představuje mladší fázi a její prostor se vyznačuje rozměry 160 metrů na délku a 60 metrů na šířku. Tato plocha nevykazuje stopy po hospodářských objektech a působí dojmem ve spěchu postaveného improvizovaného vojenského ležení. V teoretické rovině je tato plocha uvažována jako zimoviště vojska. Rožmberský, P. – Novobilský, M. 2005, 39–40; Mařík, T. 2012, 57–58).

Většina vojenských ležení, nacházejících se u hradu, byla zbudována v husitském období. Dalším takovým opevněným ležením mohl být areál pod hradem Kunětická Hora. Zdejší plocha se zřejmě dá datovat do období přestavby hradu, kterou realizoval husitský hejtman Diviš Bořek z Miletínka, který hrad nabyt v roce 1421. Zmíněná plocha pravděpodobně plnila i běžnou funkci předhradí (Durdík, T. 2009, 309–311).

Klučov (okr. Kolín)

Jedno z nejobsáhlejších pojednání o husitských leženích představuje článek publikovaný v Památkách archeologických, týkající se tábora v Klučově. Obsahuje četné podrobnosti o podobě lokality a důvodech, které jí spojují s představou o husitském táboře.

Klučovský vrch byl prozkoumán v letech 1949 – 1958 Archeologickým ústavem ČSAV. Hlavním hmotným dokladem existence husitského tábora zde je příkop, který zde byl prokázán díky výsledkům odkryvu a půdních vrtů.

Faktory, které zde podporují přítomnost vojenského ležení, jsou přírodní prostředí, síť starých komunikací a z obranného hlediska výhodná poloha. Klučovský vrch se nachází v 250 m nadmořské výšky. V jeho poloze se nejprve nacházela tvrz, pocházející nejpozději z 1.

poloviny 13. století, přestavěná na zámek v 2. polovině 16. století, který byl v roce 1782 asanován.

Zdejší příkop je datován do období sklonku 14. až 1. poloviny 15. století. Obepíná prostor o velikosti 10 ha 13 a, a jeho obvod měří 1230 metrů. Typickým znakem pro vojenské tábory, který klučovská lokalita splňuje, je existence ohrazeného rozsáhlého prostoru se strategickou polohou. Samotný klučovský příkop však nemohl zcela samostatně plnit hlavní obrannou funkci, jelikož jeho hloubka a šířka nedosahovaly potřebných rozměrů. Proto musel být ještě posílen o další obranný prvek, kterým mohla být s velkou pravděpodobností vozová hradba.

Na plošině u Valečova, kde se vojenský tábor také předpokládá, můžeme spatřovat podobné kvality prostoru, který také strategicky vhodný a rozlehlý, ale jen místy je zajištěn rovný nebo jen mírně svažité terén. Splnění této podmínky bylo nutné kvůli zajištění stability bojových vozů.

V Klučově bylo možno pozorovat i protilehlé vchody do tábora, představující dvojí přerušení obíhajícího příkopu.

Běžné provedení obdobných, krátkodobě i dlouhodobě využívaných táborů vykazovalo vedle opevnění pomocí vozů také přístřeší ve stanech, blízkost vodního zdroje, možnost uskladnění zásob, zbraní atp. (Kudrnáč, J. 1973, 105–136).

Na ploše u Valečova by bydlení ve stanech bylo možné, především v centrální části prostranství. Navíc po obvodu by byli husité mohli využít četné skály, ve kterých teoreticky již nějaké zatesané objekty mohly být. Husité pak mohli případně jejich počet rozšířit, nebo ke své potřebě upravit některé ze stávajících objektů. Samozřejmě je možná i varianta, kdy před usazením husitského vojska se zde žádné obytné objekty nenacházely a s jejich vytesáváním začali až oni, druhou variantou by pak

byla představa, že s vojenským táborem není současný žádný z objektů a všechny vznikly až v obdobích po skončení husitských válek.

Skladování bylo možno na mnoha místech. Například některé objekty obsahují zahloubené díry v podlaze (č. 008, 019). Navíc je na ploše velká zásobnice na obilí (viz kap 4.2.3.). Velice příhodným objektem pro skladování většího množství poživatin by byl objekt č. 032, který je zatesán do skály tak, že se poměrně dlouhou přístupovou chodbou jde dolu do místnosti o velikosti 370 x 200 cm. Kromě nich samozřejmě bylo možno pro skladování využít části obytných prostor a pak zejména menší hospodářsko-provozní objekty.

Plocha s vytesanými objekty má rozlohu 1,5 ha (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007, 211). Což je asi o 6,6 méně než v Klučově, kde se předpokládá hrubým odhadem alespoň 7000 bojovníků. Porovnáním by vycházelo, že se na Valečově mohlo zdržovat zhruba tisíc vojáků. Je ovšem nutno brát takové odhady se značnou rezervou, jelikož každá lokalita má specifickou konfiguraci a možnosti terénu a záleží také například na složení konkrétního vojska.

Vojenské řády z 15. století informují, že velikost husitského vojenského tábora byla určována velikostí vojska a množstvím bojových vozů. Pro jejich umístění byla nejvhodnější širší a táhlá návrší (Kudrnáč, 1973, 130–132).

Smolín (okr. Tábor)

Poblíž Sezimova Ústí se nachází Smolín, na jehož území byly odhaleny pozůstatky středověkých objektů. Tato lokalita se nalézá v lesním prostředí a má plošnou velikost 1 ha. Objekty nalézající se na této zaniklé středověké lokalitě jsou oválného a obdélného tvaru a jejich maximální hloubka činí 100 cm.

Tato zaniklá středověká lokalita měla podobu ohrazeného areálu, který měl dvě hlavní části. První, východní část byla volná a obsahovala pouze jeden objekt. Druhá část byla na západní straně a obsahovala 9 objektů. Celý areál je považován za úsek ležení vojska Albrechta II. Habsburského z roku 1438 (Krajíc, R. – Klučina, P. 1987, 400–413; 432).

Spišský hrad (okr. Spišská Nová Ves, katastr obce Žehra, Slovensko)

Tento hrad se vyznačuje svojí rozlehlostí, avšak tu z velké části zapřičiňuje zejména kamennou hradbou opevněná, k jádru přihrazená plocha, která sloužila jako vojenské tábořiště. Počátky této ohrazené plochy spadají již do třetí čtvrtiny 14. století, kdy byl hrad rozšířen o nové, druhé předhradí, jehož maximální rozměry se odhadují na 150 x 60 m. V té době tedy tato plocha plnila hospodářsko-provozní funkci. Do nedávné doby se soudilo, že prostor druhého předhradí nechal ve 40. letech 15. století přebudovat a lépe opevnit pro potřeby svého vojska Jan Jiskra z Brandýsa. Jiskrovo vojáci tu měli vytvořit rozměrné zděnou hradbou opevněné těleso, měřící 285 x 115 m a představující jihozápadní předhradí Spišského hradu, avšak v současnosti se spíše usuzuje, že tato plocha byla přestavěna na refugium z důvodu mongolských vpádů, jelikož se tato obranná struktura podařila datovat do období po polovině 13. století (Plaček, M. – Bóna, M. 2007, 273–274; Janovská, M. – Olejník, V. 2015, 613, 623). Tento fakt vyvrací založení této opevněné plochy jiskrovci, avšak nevyvrací možnost druhotného využití Jiskrovo žoldnéřským vojskem.

Poblíž tohoto předhradí se nacházela kruhová pevnůstka. Vnitřní terén této plochy je značně svažité a členitý (Fiala, A. – Vallašek, A. – Lukáč, G. 1988, 59). Obvodovou hradbou se tato plocha na západní straně napojovala na opevnění druhého předhradí. Obvodové zdivo bylo

z lámaného travertinu a dosahovalo šíře 2,75 m. V horní části bylo opatřeno ochozem a cimbuřím. Součástí opevnění této plochy, nazývané také jako dolní nádvoří, byly tři hranolové věže. Prostřední z nich byla branskou.

Po odchodu Jiskrova vojska (za přijetí hypotézy jejich druhotného využití plochy) opevněné tábořiště pozbylo významu. V pozdějším období byla plocha pouze využita pro hospodářské účely a v 17. století při severní straně opevnění stály stáje a ubikace pro čeled' (Plaček, M. – Bóna, M. 2007, 273–274; Fiala, A. – Vallašek, A. – Lukáč, G 1988, 65; Slivka, M. – Vallašek, A. 1991, 243).

Na začátku kapitoly se spíše hovořilo o argumentech, které by podporovaly přijetí hypotézy o funkci valečovské sídelní aglomerace jako vojenském ležení. Je třeba však také zmínit body, které by nahrávaly opačným stanoviskům. Jak již bylo zmíněno, hrad Valečov ještě disponuje dvěma předhradími, které dohromady tvoří plochu menší než je rozloha sídelní aglomerace Valečov.

Lepší pasivní obranu by skýtala plocha se skalními prostrami, avšak je potřeba připustit, že tato plocha je velice členitá a nenabízí příliš prostoru volného prostranství jako například dvě předhradí (lze posoudit na obr. 42), která přiléhají k hradnímu jádru ze severní a západní strany. Západní předhradí, tedy spíše jeho spočinek jihozápadně od jádra hradu, se vyznačuje existencí části zděné konstrukce. Její zdivo za současného stavu odkrytí naznačuje dispozici otevřené nebo uzavřené bašty nebo šestiboké či osmiboké centrální stavby, avšak vzhledem k umístění se spíše předpokládá, že se jedná o polygonální baštu. Z chronologického hlediska lze o jejím zařazení uvažovat do období husitských válek či mladšího (Gabriel, F. – Peřina, I. – Podroužek, K. 2007, 110).

Lokalizace krčmy s názvem Tábor zůstává stále nedořešenou otázkou. Názory autorů se na její umístění různí. Podle popisu z roku

1554 má být kdesi pod hradem. (Chotěbor, P. 2006, 161). R. Vojkovský ji předpokládá na návrší situovaném jižně od jádra hradu (Vojkovský, R. 2004, 39) – obr. 36. Na stejném místě by ji připouštěl i F. Gabriel, který navíc připomíná označení „menší Tábor na Valečově“ zmíněný ve zvací listině Jana Žižky a uvažuje zde o možnosti takového označení některé ze sídelních jednotek Valečova, to znamená, že by se mohlo jednat o předhradí či o plochu, o níž pojednává tato práce (Gabriel, F. 2015, 140). Faktem je, že se z toho dá dovodit, že husité s největší pravděpodobností na některé ze sídelních jednotek Valečova byli.

Založení sídelní aglomerace Valečov husity nelze přímými důkazy doložit. Nelze ani vyvrátit, ale o pozornost se zde uchází logický argument existence dvou předhradí hradu Valečova, kde lze spatřovat výhodné podmínky pro založení vojenského tábora (rovinatost, rozlehlost, blízkost k jádru hradu). Podobná pozitiva nabízí sídelní aglomerace Valečov s výjimkou rovinatosti. Dnes je plocha silně zanesena nánosy hlíny, především ve své centrální a severozápadní části, kde způsobuje četné nerovnosti, a bohužel nelze stanovit, nakolik tato situace odpovídá historické realitě. Lze navrhnout několik modelů. V prvním modelu byla sídelní aglomerace založena husitským vojskem, které zde vytvořilo první sídelní horizont a zasekalo do pískovcového podloží první objekty. V tomto modelu by plocha byla cele využita husity. V druhém modelu by se husitské vojsko usadilo na dvou předhradích hradu Valečova a sídelní aglomerace Valečov by byla ponechána pro využití v případě nedostatku prostoru. V tomto modelu mohla plocha zůstat husity nevyužita a objekty by tu nevznikly, nebo mohlo dojít k provizornímu založení vojenského tábora na ploše, který pak nikdy nebyl plně využit. Ve třetím modelu se při založení vojenského tábora počítalo jak s využitím dvou předhradí, tak s plochou s dnes zatesanými objekty. V takovém případě mohlo být více variant rozložení vojska s arzenálu a vozy. Velitel s menší posádkou a několika vozy mohli být například umístěni na západním předhradí a

zbytek vojska s vozy by využili strategicky výhodnou plochu, kde si založili světničky a hospodářské a provozní objekty.

Kozlov – Chlum

Kozlov – Chlum, či v literatuře uváděno také jako Chlum – Kozlov je lokalita, která se nachází stejně jako sídelní aglomerace Valečov v Českém ráji, a jeví se obdobně problematicky z hlediska určení datace a funkce. Tato lokalita byla dříve považovaná za hrad, v posledních desetiletích je však toto pojetí přehodnocováno. Na této lokalitě se podobně nacházejí objekty zatesané do skalního podloží, avšak jen málo z nich se jeví jako sídelní objekty, sloužící k trvalému ubytování. F. Gabriel a K. Podroužek vyslovili hypotézu, že se jedná o blíže časově dosud neurčitelné neopevněné sídlo. Tuto lokalitu lze tedy také charakterizovat jako sídelní aglomeraci, s tím rozdílem, že plocha v bezprostřední blízkosti hradu Valečova je opevněná sídelní aglomerace. Ačkoli i zde na Kozlově – Chlumu lze spatřovat části s opevňovacími prvky, například dva šíjové příkopy, tarasy a přepažení skal, val, teoretická existence obranných objektů a samostatné předsunuté opevnění. Tato lokalita je s velkou pravděpodobností kladena do 13. až počátku 14. století, což podporují i archeologické nálezy. Nové nálezy však umožňují uvažovat o využití této lokality ještě v 15. století. V souladu s tím byla vyslovena opatrná hypotéza, že Kozlov – Chlum mohli jako refugium využít příslušníci Jednoty bratrské (Gabriel, F. – Podroužek, K. 2006, 121–125; Fišera, Z. 2004, 99–103).

Českobratrská komunita se na Mladoboleslavsku objevuje již kolem poloviny 15. století. Jejich postavení nebylo za téměř celou dobu jejich fungování příliš snadné. Dlouho Jednota zažívala problémy s vrchností a pronásledováním. Důvody byly různé, často ideové, někdy i například strach z morové nákazy (Molnár, A. 1952, 28; 33; 68; 77; 83). Z toho důvodu si museli čeští bratři zakládat sídla mimo běžné společenské

struktury. Z písemných pramenů pouze víme, že působili v oblasti Pojizeří. Z toho důvodu je rozumné zvážit možnost, že využili sídel na pískovcích, jak naznačili F. Gabriel a K. Podroužek. Jedná se o sídla Klamorna, Drábské světničky, Starý Kokořín, Nedamy a také Valečovské světničky. (Gabriel, F. – Podroužek, K. 2006, 124–125). Pro tyto lokality je společným znakem absence či nedostatečné množství písemných pramenů. Drábské světničky po dlouhou dobu přijímané v literatuře jako skalní hrad v současné době taktéž nejsou již tak jednoznačně vnímány a jejich postavení v hradní produkci je přehodnocováno.

11 ZÁVĚR

V rámci této diplomové práce bylo sledováno několik dílčích témat, týkajících se sídelní aglomerace Valečov.

Jedním z hlavních cílů byla podrobná deskripce objektů, jejichž stopy jsou dochovány ve skalním podloží. Výstupem deskriptivního procesu je databáze, obsahující informace, týkající se formálních a prostorových vlastností popisovaných objektů, stejně tak jako jejich fotografická dokumentace. Součástí průzkumu sídelní aglomerace Valečov bylo i vytvoření jednotného plánu, kde jsou jednotlivé objekty zaneseny a odlišeny dle kategorií, kterým přísluší a které byly rovněž v rámci této práce stanoveny. Celkem bylo identifikováno 91 objektů a dalších 15 bylo navrženo jako hypotetické. Z toho je 10 považováno za obytné. U dalších šesti je obytná funkce předpokládané také, ačkoli je s naprostou jistotou mezi obytné řadit nelze vzhledem k dosavadní formulaci tříd a absenci zřetelných dokladů po otopném zařízení. Zbylá část objektů tvoří skupinu neobytných, popřípadě v rámci nich nebyly dochovány či identifikovány prvky indikující obytnost.

Dále se práce zabývala vizuální prospekci lokality a jejím popisem v širším kontextu. Byly řešeny i možnosti datace vzniku a vývoje sídelní aglomerace s nepříliš uspokojivým výsledkem, jelikož většina stop, vedoucích k bližšímu časovému zařazení jednotlivých objektů i lokality jako celku, je nepřímého charakteru či v minulosti zanikla.

Samotné objekty mohou v některých případech pouze napovědět, že prodělaly složitější vývoj, ovšem bez možnosti absolutního datování jeho jednotlivých fází. V některých případech se zejména v případě otopného zařízení setkáváme se superpozicí, která však umožňuje pouze relativní datování.

K datování blíže příliš nenapomohl ani keramický soubor, získaný archeologickým výzkumem v roce 2014, neboť jak již bylo výše uvedeno, keramika nebyla v původním uložení a není zcela jasné, kdy a za jakých okolností se na místa nálezů dostala. Pro osídlení aglomerace za směrodatné můžeme s jistotou považovat až nálezy mladší než je polovina 17. století, neboť v té době byl hrad Valečov již opuštěný. V případě, že bychom připustili, že nalezená keramika skutečně vypovídá o datování osídlení aglomerace, pak bychom dospěli k závěru, že byly potvrzeny dosavadní představy o jednotlivých fázích osídlení.

Dalšími výstupy této práce byl plán, kde byly zaneseny relikty, vystupující samostatně, již bez přímé návaznosti na konkrétní objekty. Dalším výstupem bylo zaměření půdorysů tří obytných objektů a zanesení všech objektů do formuláře, stručně informující, v které kategorii se který objekt nachází.

Pokud by měly být nastíněny další možnosti studia sídelní aglomerace Valečov, potenciál lokality je obrovský. Budoucí archeologické výzkumy by například mohly potvrdit některé dosud hypotetické objekty. Nebo by mohlo dojít k objevení nových objektů či rozšíření informací o podobě těch stávajících. Další možnosti studia by

bylo zpodrobnění a zpřesnění databáze, v které jsou objekty popsány, jak bylo výše zmíněno. Její význam je především v zaznamenání stop, které budou v důsledku eroze v budoucnu zanikat. Jelikož kvalit, které se dají sledovat u jednotlivých objektů, je velké množství a jejich formulace záleží na konkrétním badateli, zůstává téma dosud zcela nevyčerpano. Problémy typologizace na této lokalitě vyplývají z velké rozdílnosti a rozmanitosti reliktní lidské činnosti, které zde mohou být pozorovány.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Anděl, R. 1961: Husitství v severních Čechách. Liberec.
- Bahenský, F. 2002: Skalní architektura v České republice. Český lid 89, 239 – 256.
- Demek, J. – Mackovčín, P. (eds.) a kol. 2006: Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno.
- Demek, J. – Quitt, E. – Raušer, J. 1975: Úvod do obecné fyzické geografie. Praha.
- Durdík, T. 2009: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.
- Durdík, T. – Sušický, V. 2000: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Praha.
- Fiala, A. – Vallašek, A. – Lukáč, G. 1988: Spišský hrad. Martin.
- Filip, J. 1947: Dějinné počátky Českého ráje. Praha.
- Fišera, Z. 2002: Hrady a tvrze na Mladoboleslavsku. Mladá Boleslav.
- Fišera, Z. 2004: Skalní hrady zemí Koruny české. Praha.
- Friedl, K. a kol. 1991: Chráněná území v České republice. Praha.
- Gabriel, F. 1989: K problematice opevněných sídel na pískovci. Castellologica bohémica 1, 125 – 138.
- Gabriel, F. 1998: Komunikace severočeských hradů. Archaeologia historica 23, 193 – 201.
- Gabriel, F. 2015: Model vývoje valečovské sídelní aglomerace, Archaeologia historica 40, 131 – 147.

Gabriel, F. – Knop, K. 1990: K interpretaci džbánovitých objektů na pískovci. *Archaeologia historica* 15, 261 – 274.

Gabriel, F. – Peřina, I. 2009: Problém vývoje keramiky ve středním Pojizeří. *Archaeologia historica* 34, 71 – 83.

Gabriel, F. – Peřina, I. – Podroužek, K. 2007: Nový doklad opevnění valečovské sídelní aglomerace. *Časopis společnosti přátel starožitností* 115, 110 – 112.

Gabriel, F. – Podroužek, K. 2006: Pracovní hypotéza k raně novověkému sídlení na pískovcích. *Z Českého ráje a Podkrkonoší – supplementum* 11, 121 – 128.

Gabriel, F. – Peřina, I. – Podroužek, K. v tisku: Die Befestigung der Siedlungsballung Valečov.

Heber, F. A. 2012: České hrady, zámky a tvrze. Střední Čechy. Praha.

Herold, J. A. 1928: Mnichovohradištsko, přírodou a památkami. Mnichovo Hradiště.

Hložek, J. 2014: Boseň, okr. Mladá Boleslav, Středočeský kraj: Středověký hrad Valečov s přílehlou sídelní aglomerací. In: Kuna, M. a kol., *Archeologický atlas Čech. Vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha.

Chamra, S. – Schröfel, J. – Tylš, V. 2005: Základy petrografie a regionální geologie ČR. Praha.

Chmielowiec, S. – Kašpar, V. – Waldhauser, J. 2013: Fragment palné zbraně z hradu Valečova v Pojizeří. *Archeologie ve středních Čechách* 17, 745 – 757.

Chotěbor, P. 1980: Povrchový průzkum hradu Valečova. *Archaeologia historica* 5, 255 – 258.

Chotěbor, P. 1986: Komplexní povrchový průzkum hradu Valečova, *Památky archeologické* 78/1, 177 – 196.

Chotěbor, P. 2006: Hynšta und Valečov, zwei unterschiedliche Beispiele von „Felsenburgen“ in Sandsteinmassiv unter dem Berg Mužský – Hynšta and Valečov, Two Different Examples of „Rock Castles“ in the Sandstone Massif of Mužský. In: *Castrum Bene* 9, 157 – 166.

Janovská, M. – Olejník, V. 2015: Príspevok k budovaniu opevnení po mongolskom vpáde na Spiši. *Archaeologia historica* 40/2, 613 – 637.

Jenč, P. – Peša, V. 2006: Projekt „Obnova skalních dutin stavu přírodě blízkému v CHKO Český ráj“. In: Jenč, P. – Šoltysová, L. (eds.), *Pískovcový fenomén Českého ráje*. Turnov.

Kalašová, M. – Pospíšil, A. 2014: Ikonografie hradu Valečova v 19. století. *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 27. Semily – Turnov – Jičín.

Knop, K. – Peřina, I. 2010: K otázce ukrývání dobytka v pískovcových skalách. *Minulosti Českého Švýcarska* VI, 28 – 40.

Kos, J. – Maršáková, M. 1997: *Chráněná území České republiky*. Praha.

Krajíc, R. – Klučina, P. 1987: Středověké vojenské ležení na Smolíně u Tábora. *Archeologické rozhledy* 39, 400 – 434.

Kronika: *Kronika obce Boseň*. Státní oblastní archiv Mnichovo Hradiště.

Kudrnáč, J. 1958: *Vznik a počátky Slovanů II*. Praha.

Kudrnáč, J. 1973: Vojenský tábor z doby husitských válek v Klučově. *Památky archeologické* 44/1, 105 – 142.

Kuna, M. a kol. 2014: Archeologický atlas Čech. Vybrané památky od pravěku do 20. století. Praha.

Lissek, P. 2004: Výroba dehtu a smoly v Českém Švýcarsku. Minulosti Českého Švýcarska II. Sborník příspěvků historické konference 2003. Krásná Lípa.

Mackovčín, P. – Sedláček, M. – Kuncová, J. (eds.) (2002): Liberecko. In: Mackovčín, P. – Sedláček, M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek III., Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha.

Mařík, T. 2012: Povrchový průzkum hradu Skála. Bakalářská práce na KAR ZČU v Plzni. Filozofická fakulta. Plzeň.

Menclová, D. 1972: České hrady, díl druhý. Praha.

Menšík, P. – Gersdorfová, Z. – Plzák, J. – Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov – zaniklé městečko. Katedra archeologie FF ZČU v Plzni. Plzeň.

Molnár, A. 1952: Boleslavští bratři. Praha.

Neustupný, E. 1986: Nástin archeologické metody. Archeologické rozhledy 38, 525 – 549.

Novobilský, M. – Rožmberský, P. 2005: Hrad Skála u Přeštic. Plzeň.

Píč, J. L. 1888: Mužský a jeho okolí v ohledu archeologickém. Památky archeologické 14/1, 329 – 362.

Piper, O. 1994: Burgenkunde (Verbesserter und erweiterer Nachdruck der 3. Auflage 1912). München.

Plaček, M. 1984: Pitná a užitková voda na středověkém hradě a její zajišťování. Folia historica bohemia 7, 197 – 250.

- Plaček, M. – Bóna, M. 2007: Encyklopedie slovenských hradů. Praha.
- Podroužek, K. 2006: Vesnické stavby v pískovcovém podloží. Ústí nad Labem.
- Podroužek, K. 2013: Sušárny ovoce na Dubsku a Kokořínsku. Minulosti Českého Švýcarska VIII. Sborník příspěvků historického semináře 2012. Krásná Lípa.
- Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007: Typy objektů valečovského „městečka“. *Archaeologia historica* 32, 211 – 224.
- Prostředník, J. 1996: J. V. Šimák a archeologie Pojizeří. Z Českého ráje a Podkrkonoší – supplementum 2. J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době. Semily.
- Rubín, J. – Balatka, B. a kol. 1986: Atlas skalních, zemních a půdních tvarů. Praha.
- Sedláček, A. 1897: Hrady, zámky a tvrze království českého 10. Boleslavsko (Ml.). Fotoreprint původního vydání z roku 1997. Praha.
- Slivka, M. – Vallašek, A. 1991: Hrady a hrádky na východnom Slovensku. Košice.
- Steklý, Z. 2016: Ústní sdělení z 6. 4. 2016.
- Syrový, B. 1956: Kámen v architektuře a jeho povrchové úpravy. Praha.
- Syrový, B. a kol. 1984: Kámen v architektuře. Praha.
- Šimák, J. V. 1930: Soupis památek historických a uměleckých v republice Československé. Země Česká. Okres Mnichovohradištský. Díl I. Praha.

Široký, R. 2000: Pitná, užitková a odpadní voda v českých městech ve středověku a raném novověku. Stav a perspektivy archeologického poznání. Památky archeologické 91/2, 345 – 410.

Tille, V. 1920: Valečov. Venkov č. 39 z 15. února 1920.

Trejbal, J. 1989: Sušárny ovoce v českých zemích. Vývoj zpracování zemědělských produktů 1, 87 – 212.

Varhaník, J. – Zavřel, J. 1994: Povrchový průzkum hradu Choustníka. Archaeologia historica 19/94, 37 – 49.

Vařeka, J. – Frolec, V. 2007: Encyklopedie, Lidová architektura. Praha.

Vítek, J. 1982: Typy škrapů v pískovcích české křídové pánve. Československý kras 32, 41 – 51.

Vývěsky a vlastivědné tabule na lokalitě.

Waldhauser, J. 2006: Český ráj očima archeologie. Liberec.

Waldhauser, J. – Sosnovec, P. 2004: Nová archeologická zjištění o hradech Pojizeří. Castellologica bohemia 9, 383 – 386.

Internetové zdroje

<https://www.google.cz/maps/place/Valečov/@50.510569,15.026275,12z/data=!4m2!3m1!1s0x470952c57200a87f:0xa56826c175814032?hl=cs>

<http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParam0=608271&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>

Hrad Valečov, zřícenina a archeologické stopy. Památkový katalog NPÚ (<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2154584&sequence=1&mode=par>

ametric&isProtected=1&catalogNumber=145415&action=element&presenter=ElementsResults, citováno 31. ledna 2016).

Valečovské skalní byty. Obec Boseň (<http://www.bosen-obec.cz/ostatni/>, citováno 31. března 2016).

13 RESUMÉ

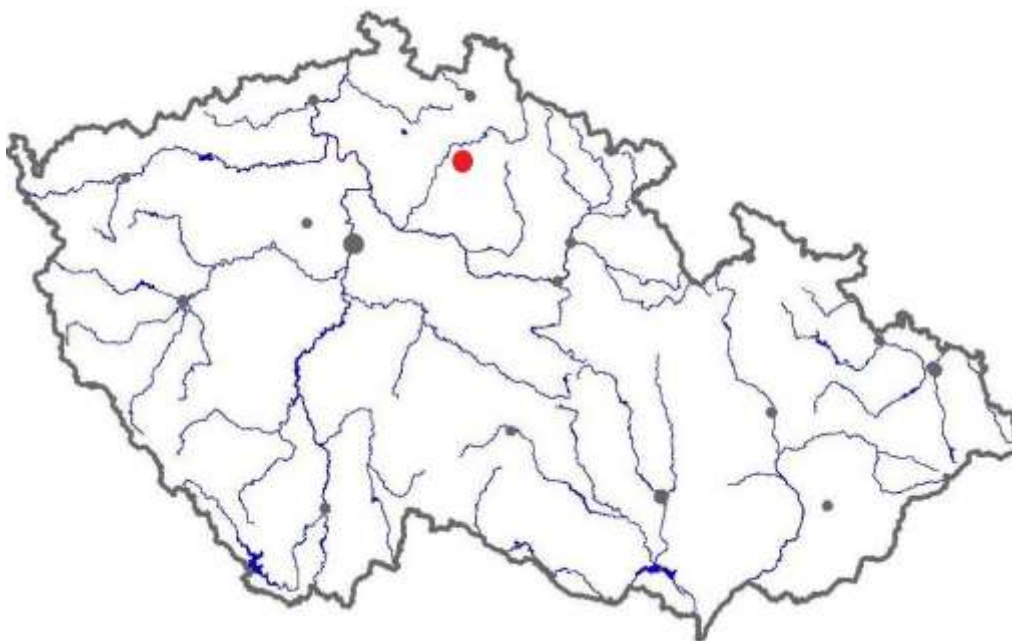
This thesis dealt with fortified area within south-east part of castle Valečov compound. The area is called the Valečov settlement agglomeration and is situated in village of Boseň, located 3.5 km from the city of Mnichovo Hradiště. In this thesis was followed up several sub-topics. Those were functional and spational solutions of this settlement area, that contains ninety-one objects of residential, operational and economic character. These objects were classified into two main categories. The first one represents objects with a rock roof. The second one objects without a rock roof. There is also the third category that contains fifteen hypothetical objects.

The main goal of the thesis was making of database, where are particular objects being described. Every one has also its own photographic documentation. In three cases there were even made accurate ground plans.

In this area it is possible to document several time horizons, but it is complicated to distinguish traces of these individual horizons. Chronology were dealing with ceramics from an archeological excavation from 2014. The ceramic complex is dated to the 14th century to the early 20th century.

Settlement agglomeration of Valečov has a great potential, especially in a possible future archaeological research.

14 PŘÍLOHY

Obr. 1 Vyznačení polohy hradu a přilehlé sídelní aglomerace Valečov na slepé mapě ČR (zdroj: <http://www.zemepis.com/reky4.php>)

Obr. 2 Vyznačení polohy hradu Valečova (zdroj: <https://www.google.cz/maps/place/Valečov/@50.510569,15.026275,12z/dda=!4m2!3m1!1s0x470952c57200a87f:0xa56826c175814032?hl=cs>)

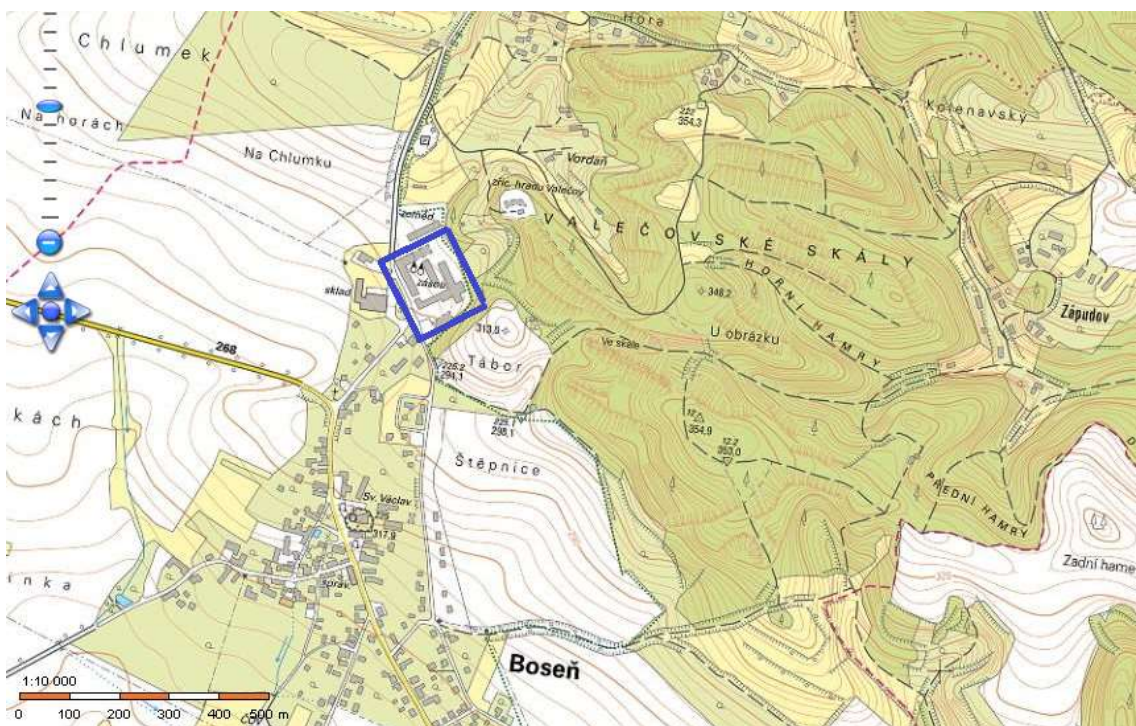
Obr. 3 Vyznačení sídelní aglomerace Valečov na ortofotomapě (zdroj: <https://mapy.cz/letecka?x=15.0271136&y=50.5094693&z=17&q=boseň>)

Obr. 4 Poloha hradu na 1. vojenském mapování (zdroj: oldmaps.geolab.cz/)

Obr. 5 Poloha hradu na 2. vojenském mapování (zdroj: oldmaps.geolab.cz/)

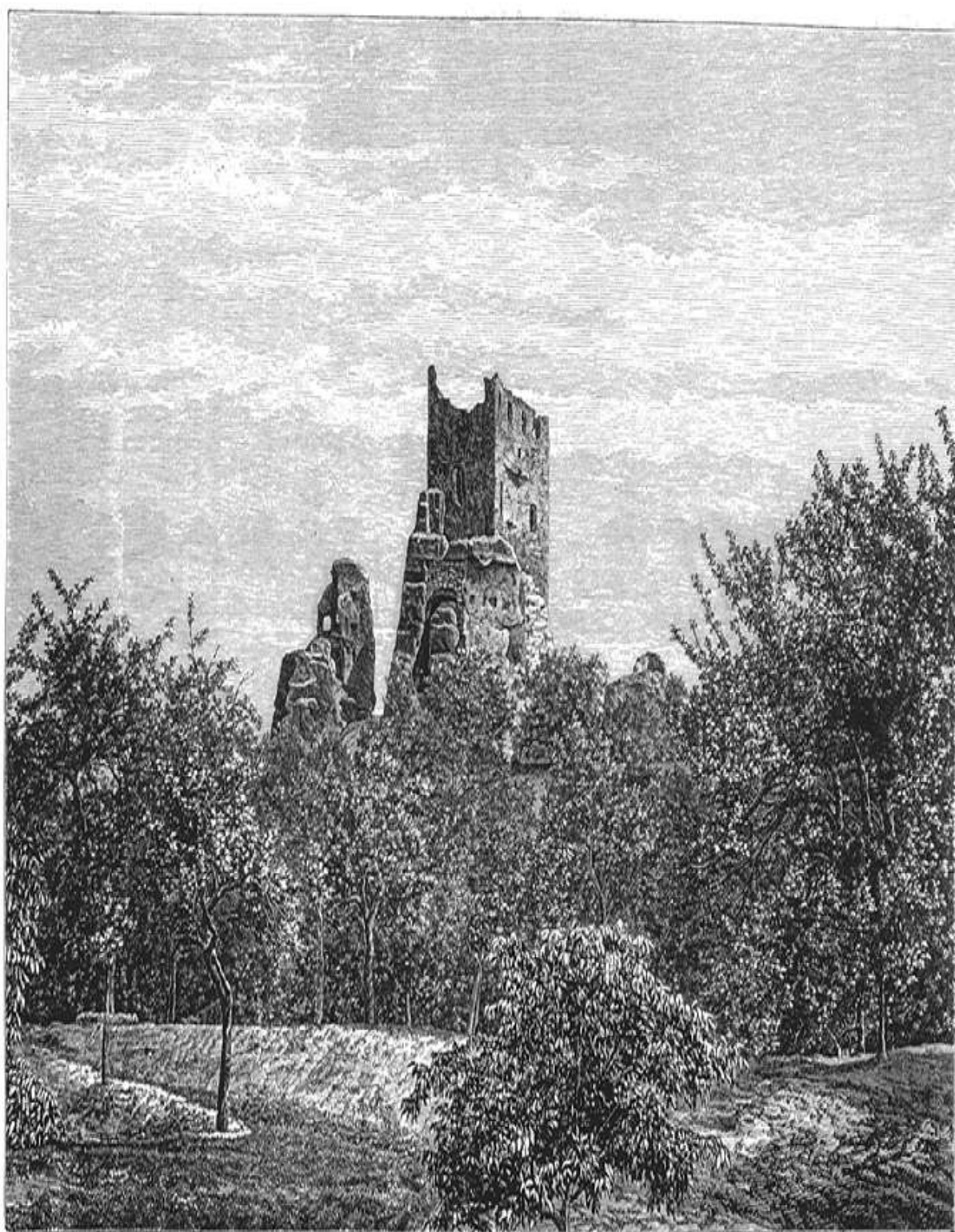
Obr. 6 Hrad s přílehlou pojednávanou plochou zvanou zde Valečovské skály, předhradími, návrším Tábora a s modře vyznačeným umístěním bývalého poplužního dvora (zdroj: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/>)

Obr. 7 Pohled na hrad Valečov od severní strany (vyobrazení v: Sedláček, A. 1897, 111, citováno z vydání z roku 1997)

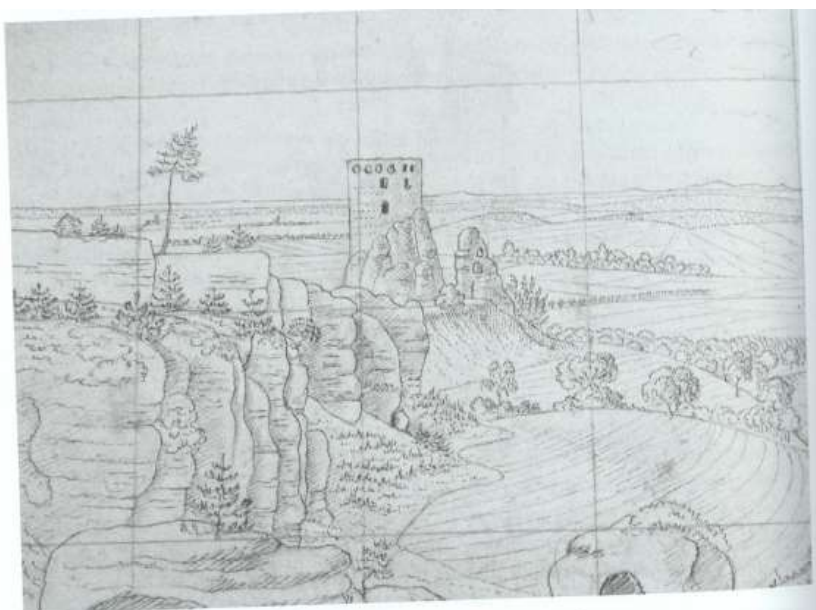

Obr. 8 Pohled na nový palác od jižní strany (vyobrazení v: Sedláček, A. 1897, 112, citováno z vydání z roku 1997)

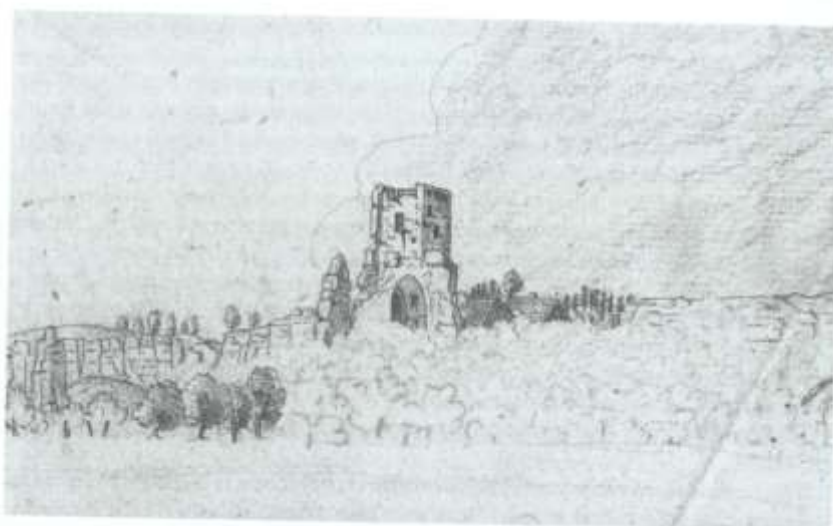
Obr. 9 Hrad Valečov (vyobrazení v: Sedláček, A. 1897, 113, citováno z vydání z roku 1997)

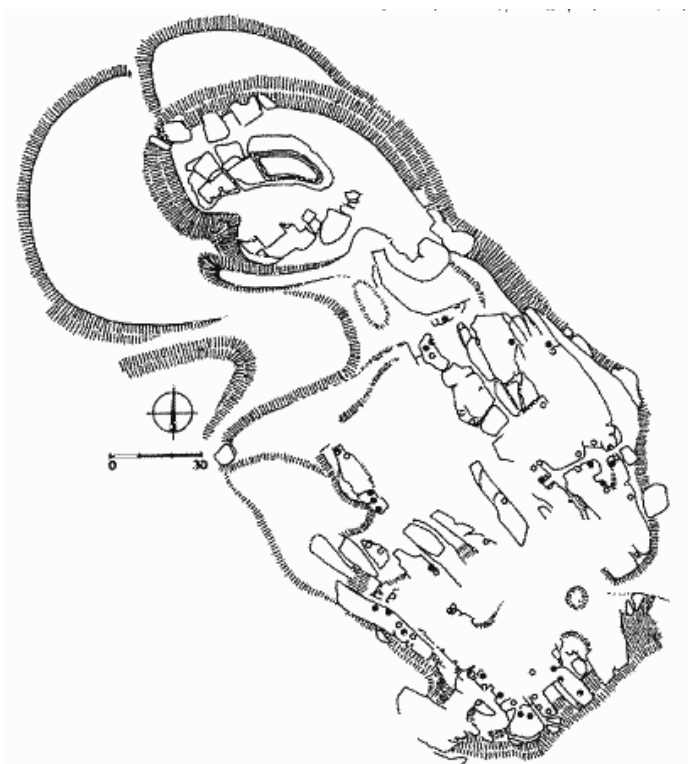
Obr. 4. Karel Brantl (2): Valečov od severovýchodu, [1824-1845],
Litterární ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Praha.

Obr. 10 Valečov ze severovýchodní strany (Kalašová, M. – Pospíšil, A. 2014: Ikonografie hradu Valečova v 19. století. Z Českého ráje a Podkrkonoší 27. Semily – Turnov – Jičín, str. 102.)

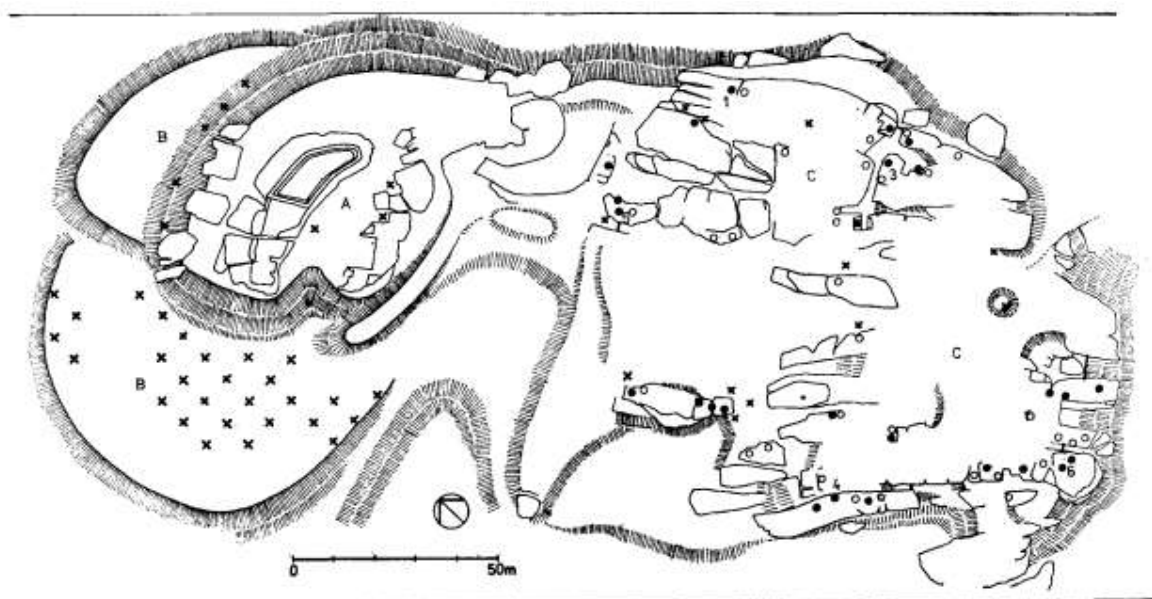

Obr. 5. Jan Erazim Vocel: Valečov od jihozápadu, 1834, České muzeum stříbra, Kutná Hora.

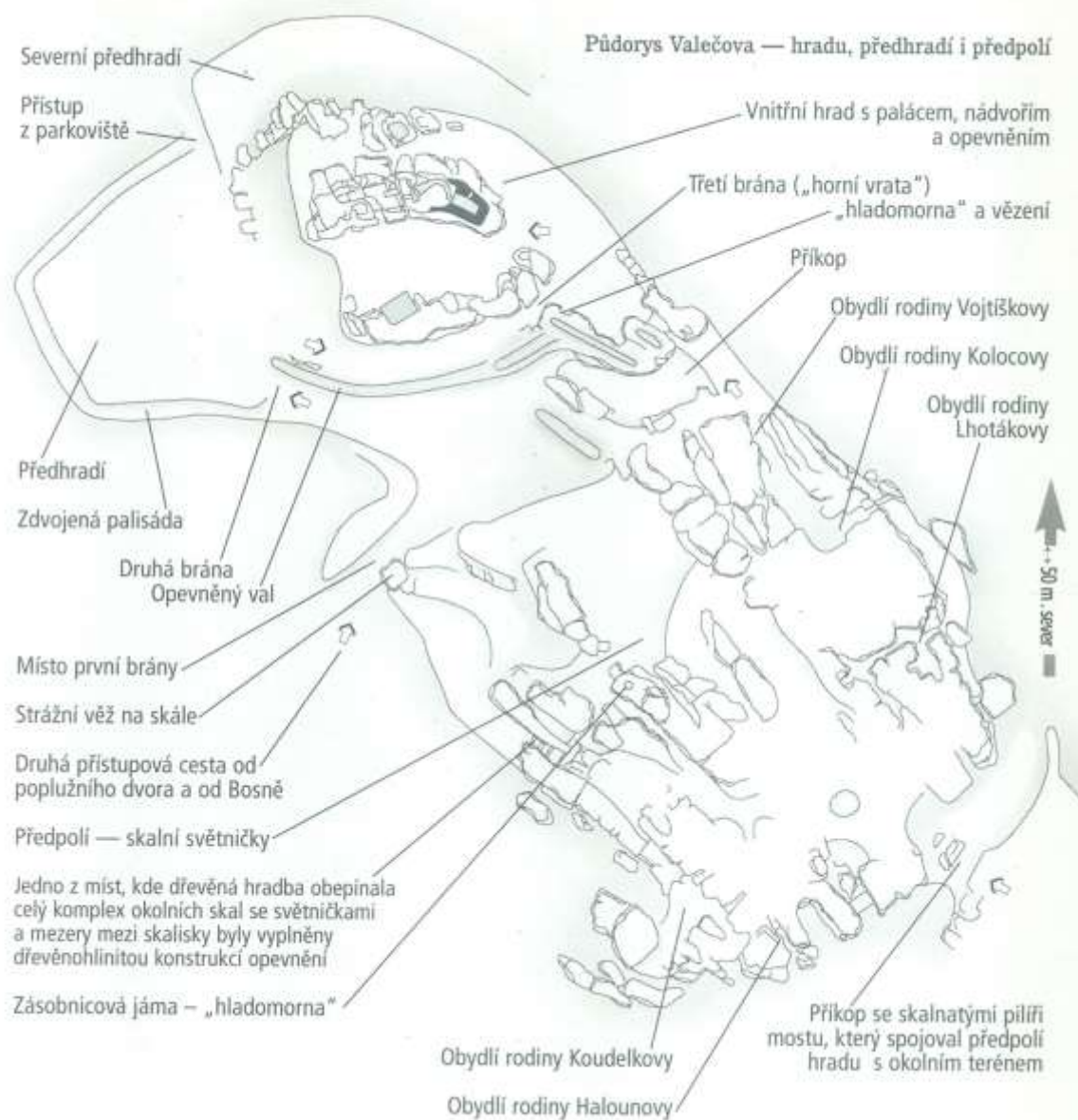
Obr. 11 Valečov z jihozápadní strany (Kalašová, M. – Pospíšil, A. 2014: Ikonografie hradu Valečova v 19. století. Z Českého ráje a Podkrkonoší 27. Semily – Turnov – Jičín, str. 104.)

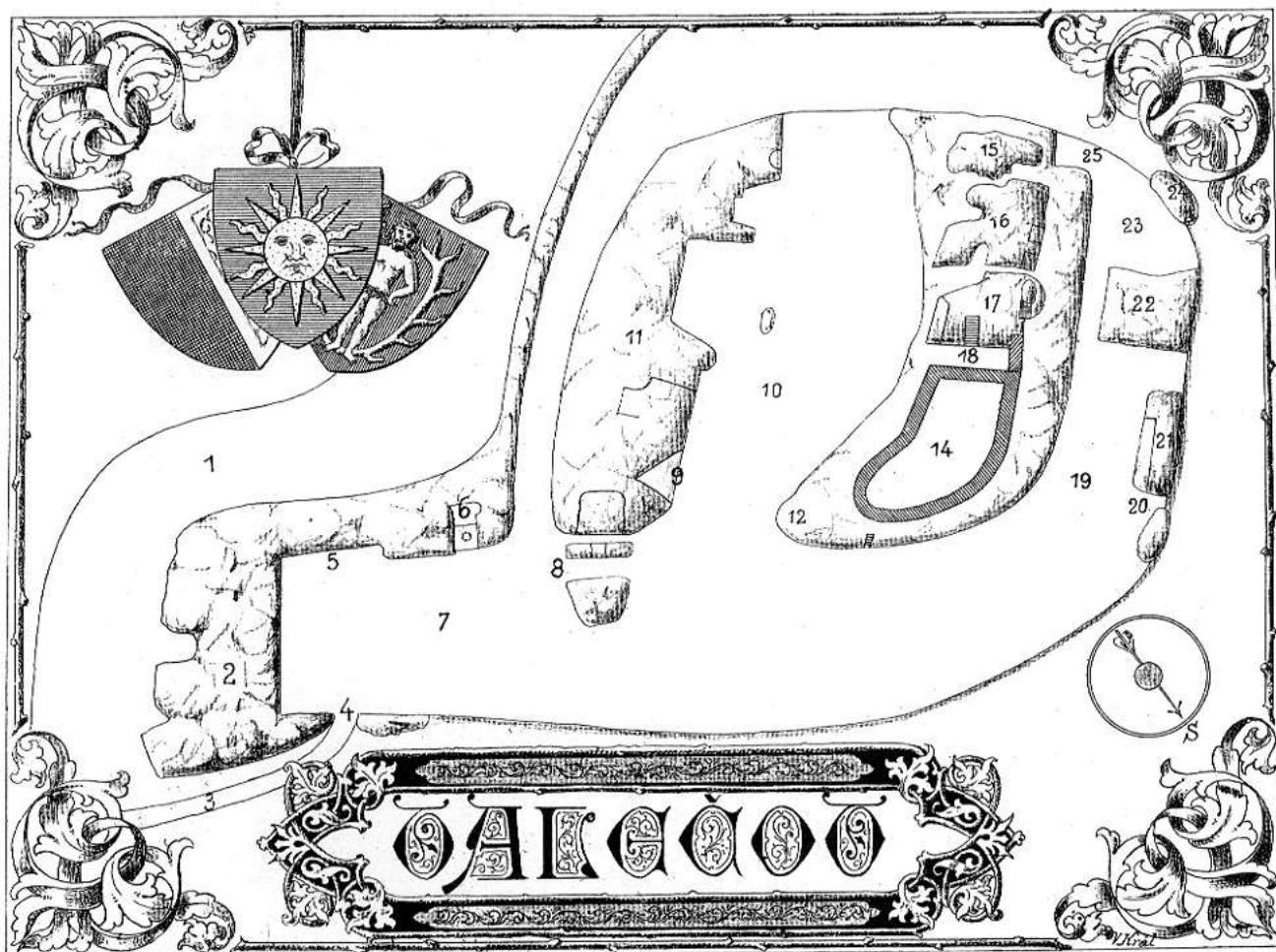
Obr. 12 Půdorys hradu Valečova s přilehlou plochou se světičkami (podle: P. Chotěbora) – s vyznačením plných a prázdných kroužků označujících vytesané prostory ve skále

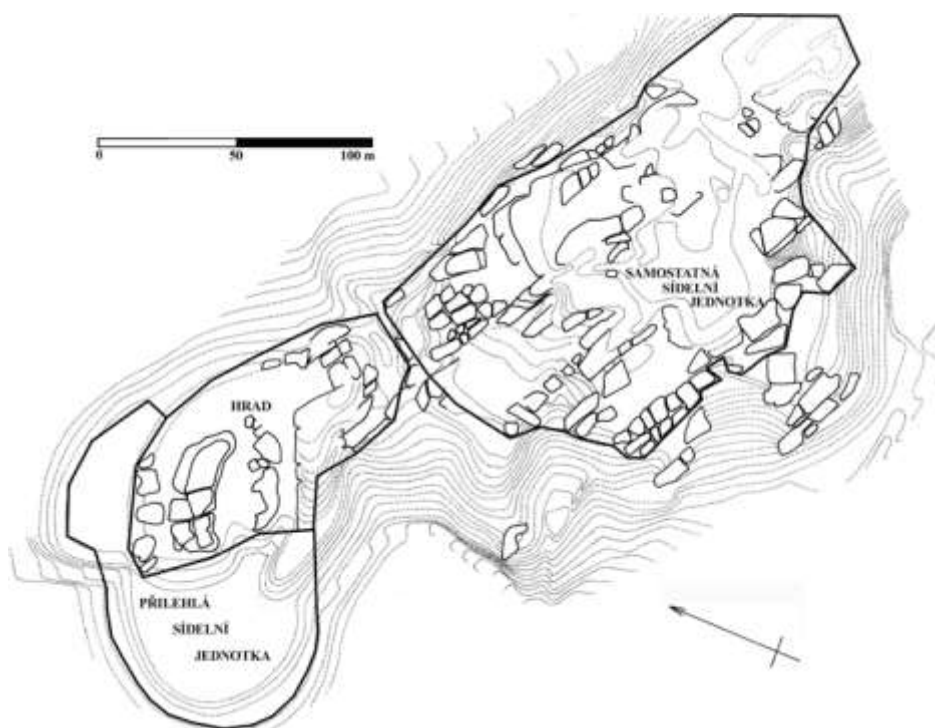
Obr. 13 Komplexní situace areálu (podle P. Chotěbora), A – jádro hradu Valečova, B – předhradí, C – plocha s tesanými objekty do skály; plné kroužky – obytné objekty; prázdné kroužky – hospodářské objekty; křížky – místa s archeologickými nálezy

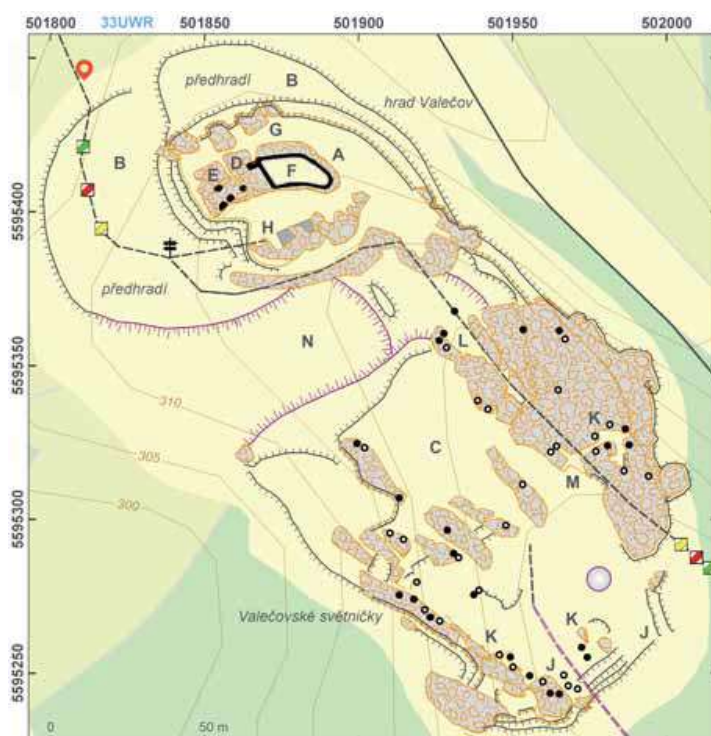
Obr. 14 Půdorys komplexu hradu Valečova a přilehlé plochy na JV (zdroj: Vojkovský, R. 2010: brožura Valečov, 31. svazek vlastivědných průvodců Putujeme po hradech a zámcích)

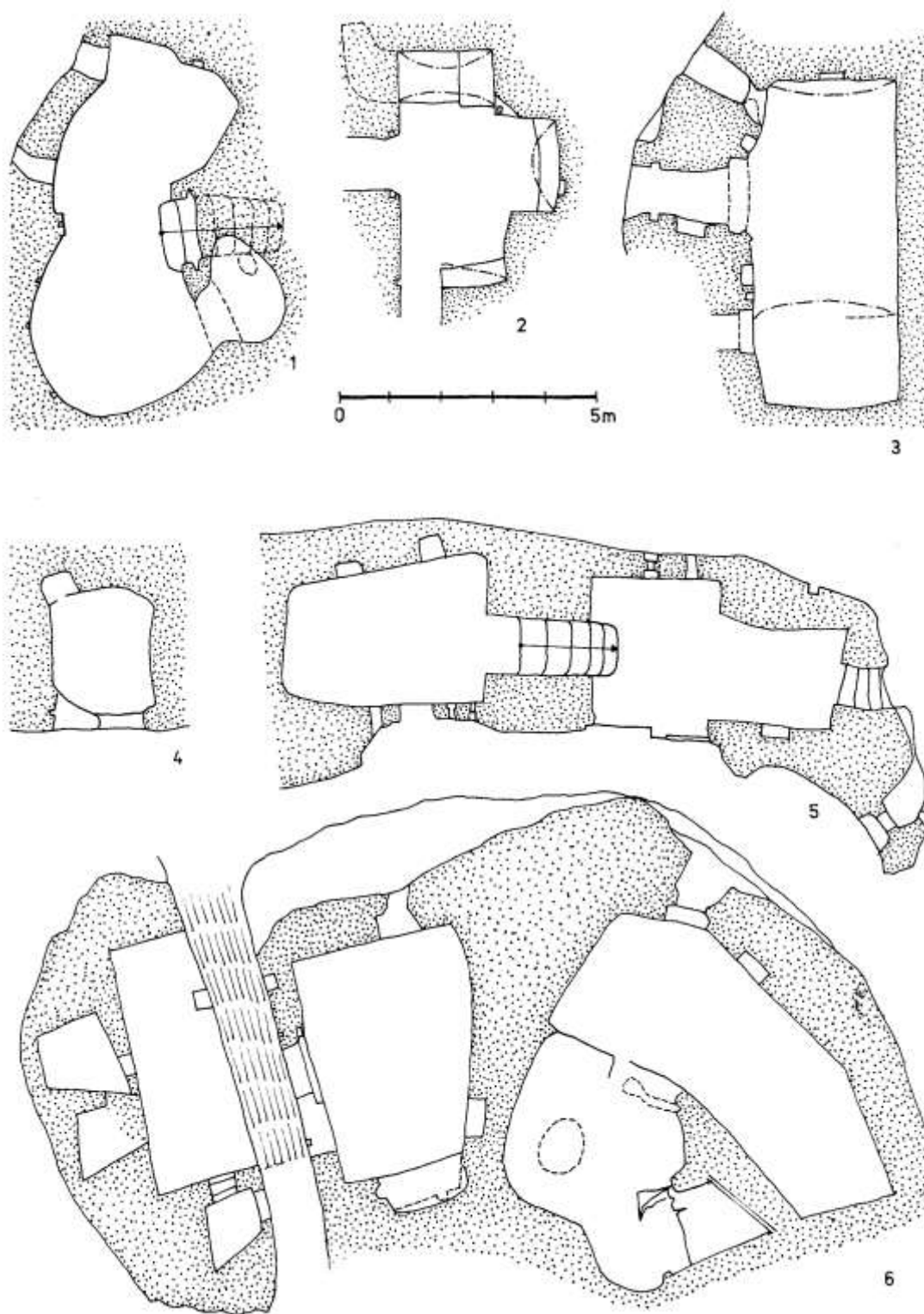
Obr. 15 Půdorys hradu Valečova na plánu od A. Sedláčka (Sedláček, A. 1897, 114, citováno z vydání z roku 1997)

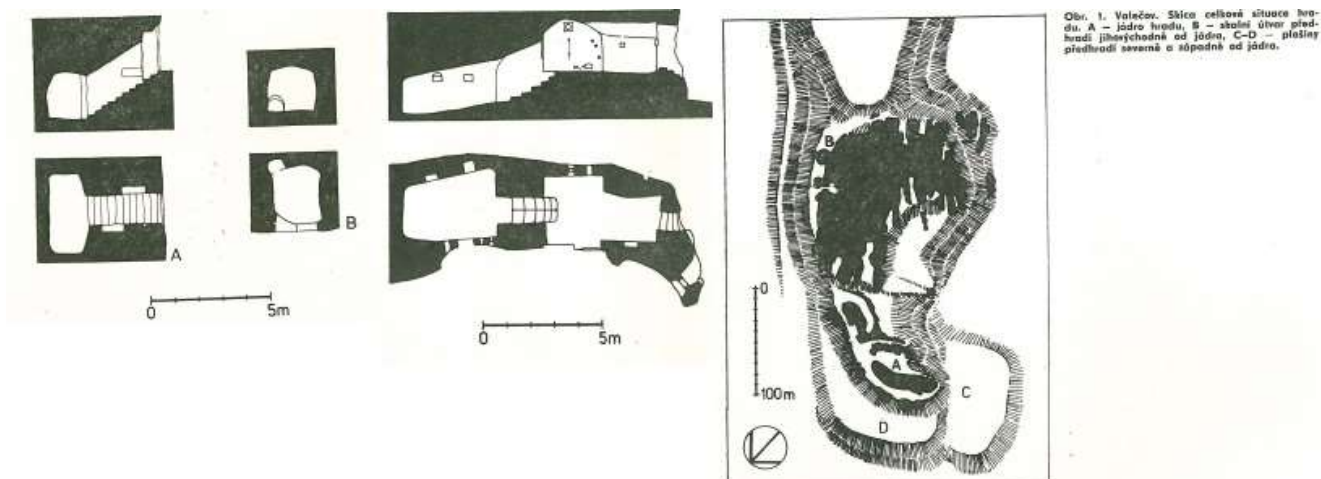
Obr. 16 Celková situace hradního areálu (dle Gabriel, F. 2015)

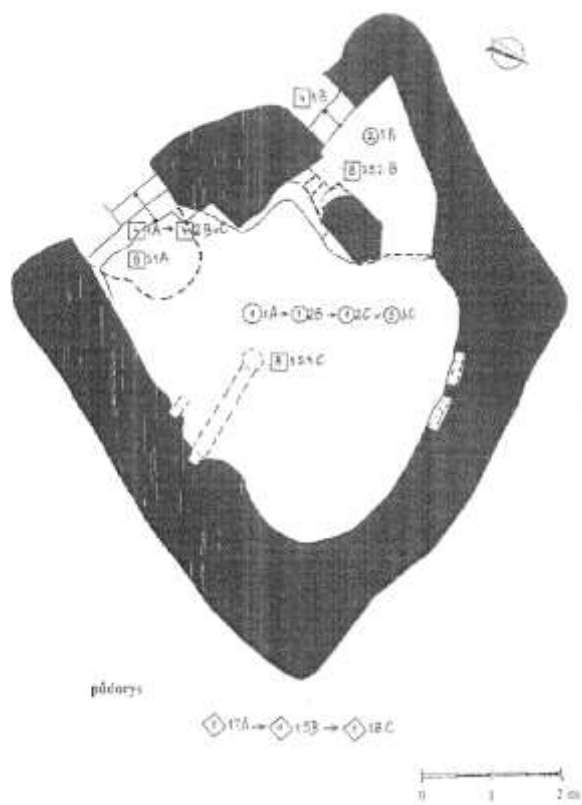
Obr. 17 Hradní komplex s přílehlou sídelní aglomerací (Kuna, M. a kol 2014)

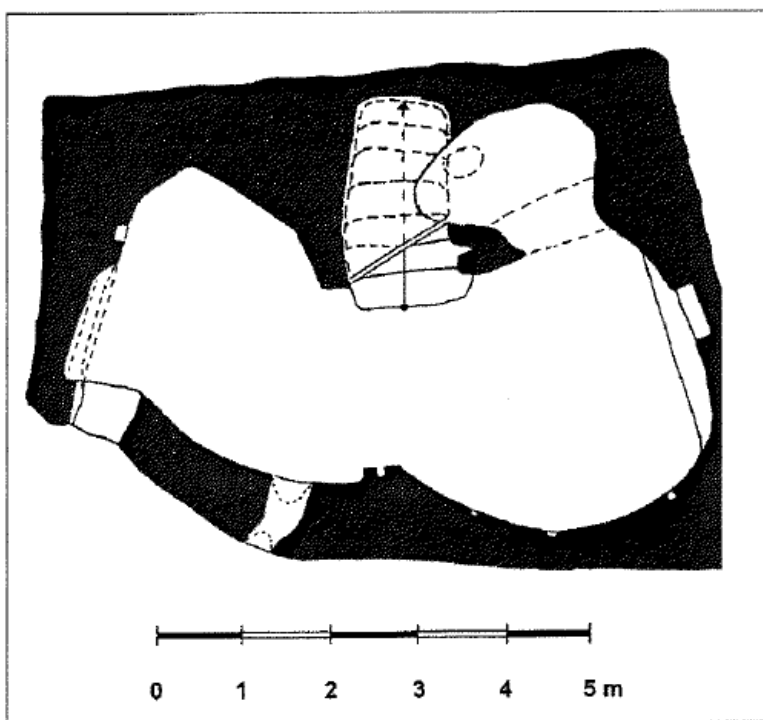
Obr. 18a Ukázka půdorysů některých tesaných prostor (podle P. Chotěbora 1986)

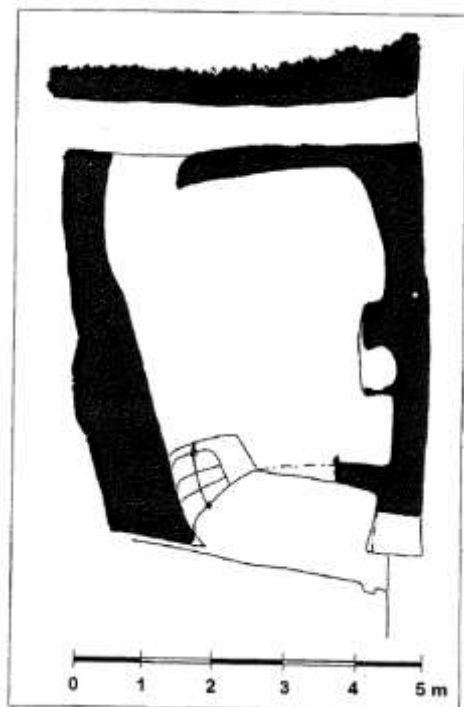
Obr. 18b Ukázka půdorysů některých tesaných prostor a skica celkové situace hradu (podle P. Chotěbora 1980), druhý a třetí půdorys v pořadí je již výše v obr. 18a, zde jsou však obohaceny o řez

Obr. 19 Půdorys světničky vytvořený K. Podroužkem v roce 1998 (Podroužek, K. 2006: Vesnické stavby v pískovcovém podloží, str. 63)

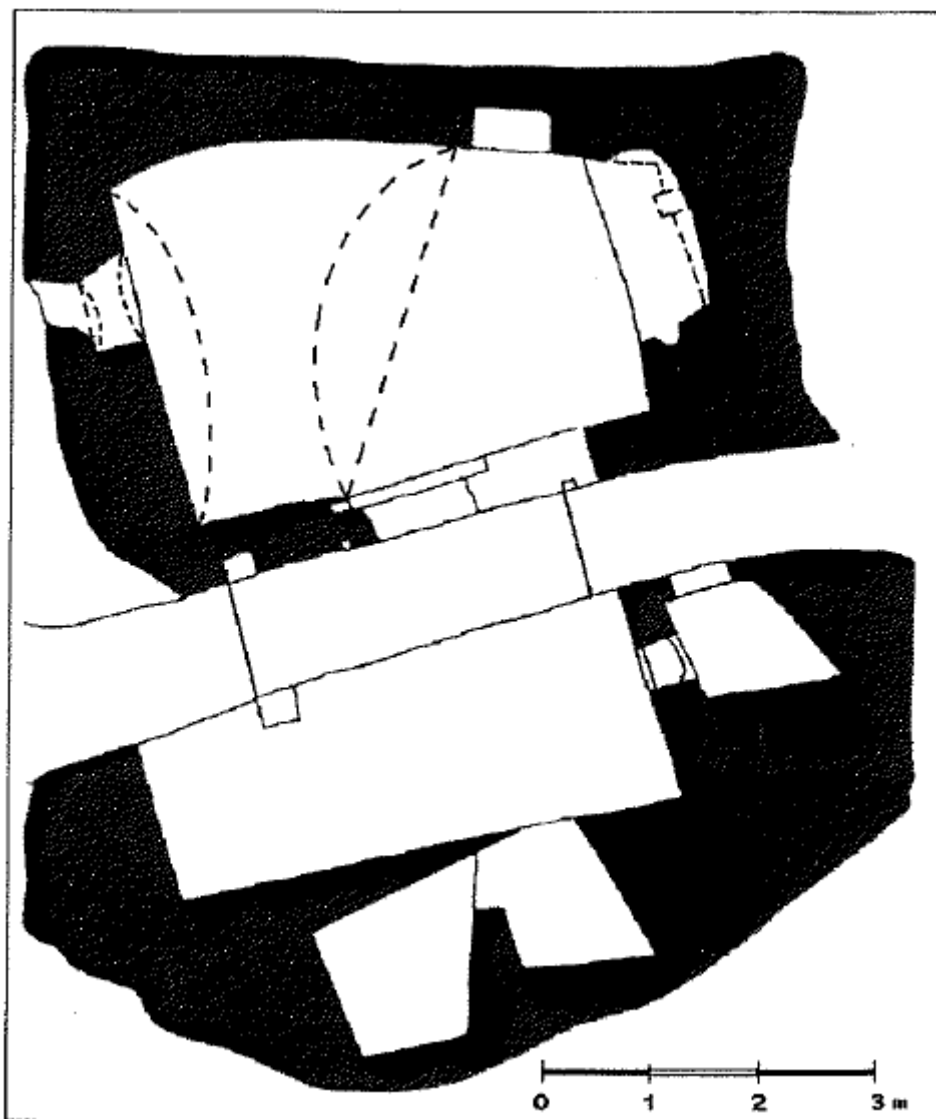

Obr. 20 Půdorys tesané skalní prostory. Zaměřil a zakreslil K. Podroužek (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007: Typy objektů valečovského „městečka“. Archaeologia historica 32.)

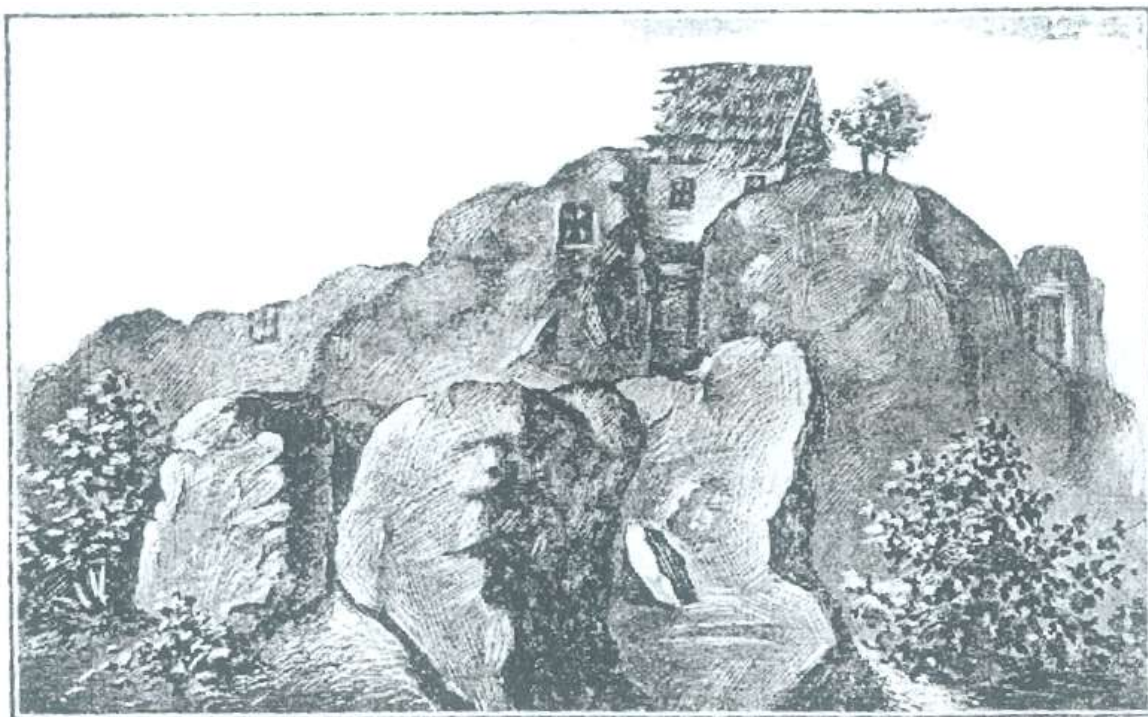

Obr. 21 Půdorys tesané skalní prostory. Zaměřil a zakreslil K. Podroužek (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007: Typy objektů valečovského „městečka“. Archaeologia historica 32.)

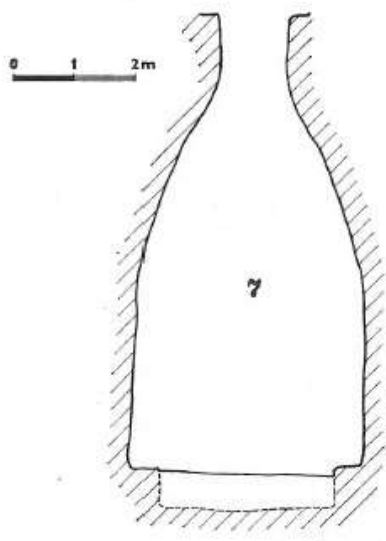
Obr. 22 Půdorys tesané skalní prostory. Zaměřil a zakreslil K. Podroužek (Podroužek, K. – Gabriel, F. 2007: Typy objektů valečovského „městečka“. Archaeologia historica 32.)

Obr. 23 Vyobrazení světničky v Soutisu památek v okrese mnichovohradištském (Šimák, J. V., 1930) a také v článku v PA (Píč, J. L., 1888)

Obr. 24 Fotografie objektu 016 (Šimák, J. V., 1930)

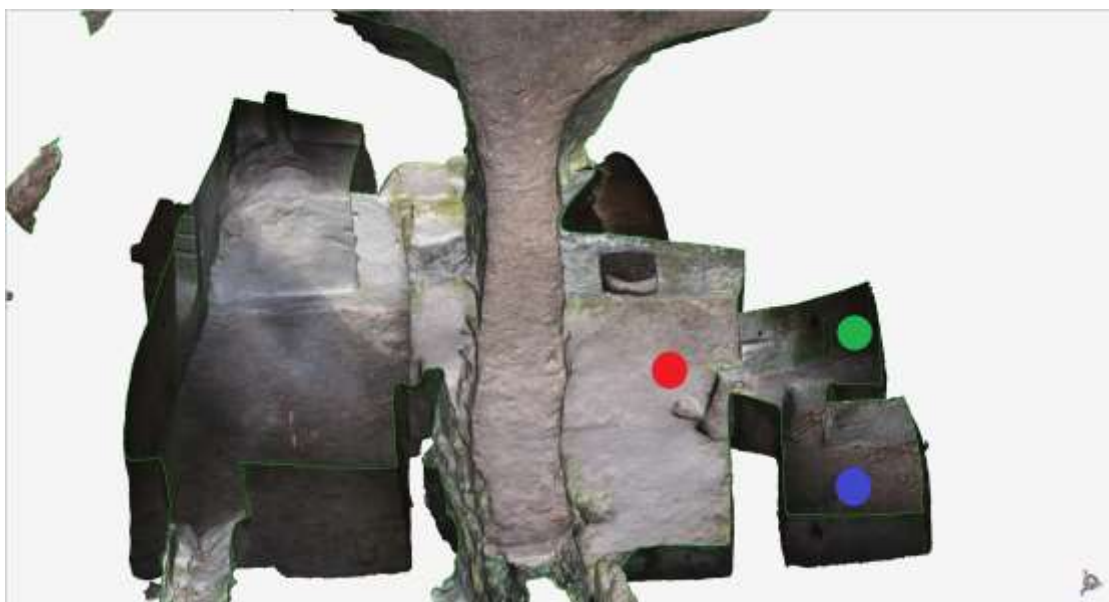
Obr. 25 Profil objektu č. 142, obilná lahvovitá zásobnice (dle: Gabriel, F. – Knop, K. 1990: K interpretaci džbánovitých objektů na pískovci. Str. 267)

	ZASTROPENÉ OBJEKTY			NEZASTROPENÉ OBJEKTY			VÝ/ZÁKLENKY		HYPOTETICKÉ OBJEKTY	OBJEKTY MIMO OPEVNĚNÍ NEBO NA JEHO PŘEDPOKLÁDANÉ HRANĚ
	S ČELNÍ KAM. STĚNOU	BEZ ČELNÍ KAM. STĚNY								
S SEKTOR	001	005		101			005		201	
	002	013		102			013		213	
	003	014		105			014		215	
	004	022		106			022			150
		025		150			025			
	036					036				
V SEKTOR	006	009		103	111	147	009		205	
	007	011		104	112		114		206	
	008			107	113		011		214	
	010			108	114					
				109	118					
			110	119						
J SEKTOR	016	026		115	123	130	018	124	202	090
	017	015		116	124	145	020	149	203	120
	019	018		117	126	146	027		209	149
	021	020		120	127	149	121			
		027		121	128		122			
	090		122	129		123				
Z SEKTOR	012	023	034	131	137	143	028		204	024
	032	028	037	132	138	144	029		207	037
	035	029	038	133	139	148	031		208	038
		030	039	134	140	125	034		210	039
		031	040	135	141		143		211	040
	033	024		136	142			212		

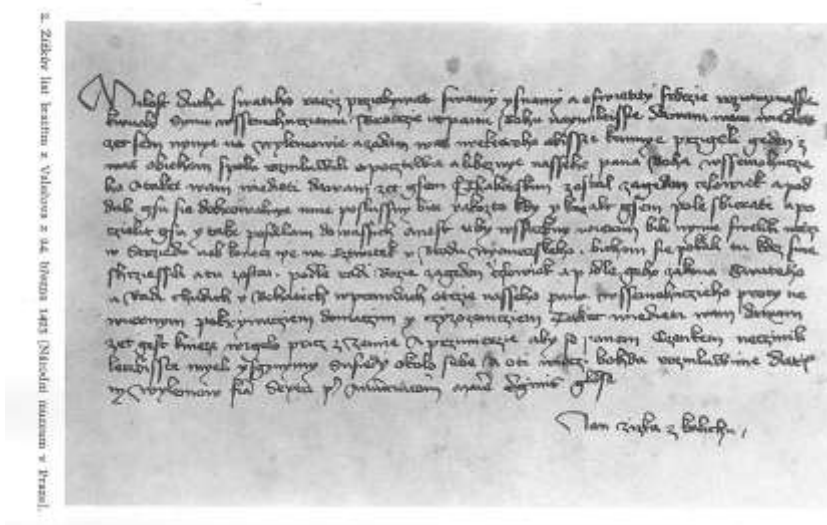
Obr. 26 Formulář se zařazenými objekty v jednotlivých kategoriích

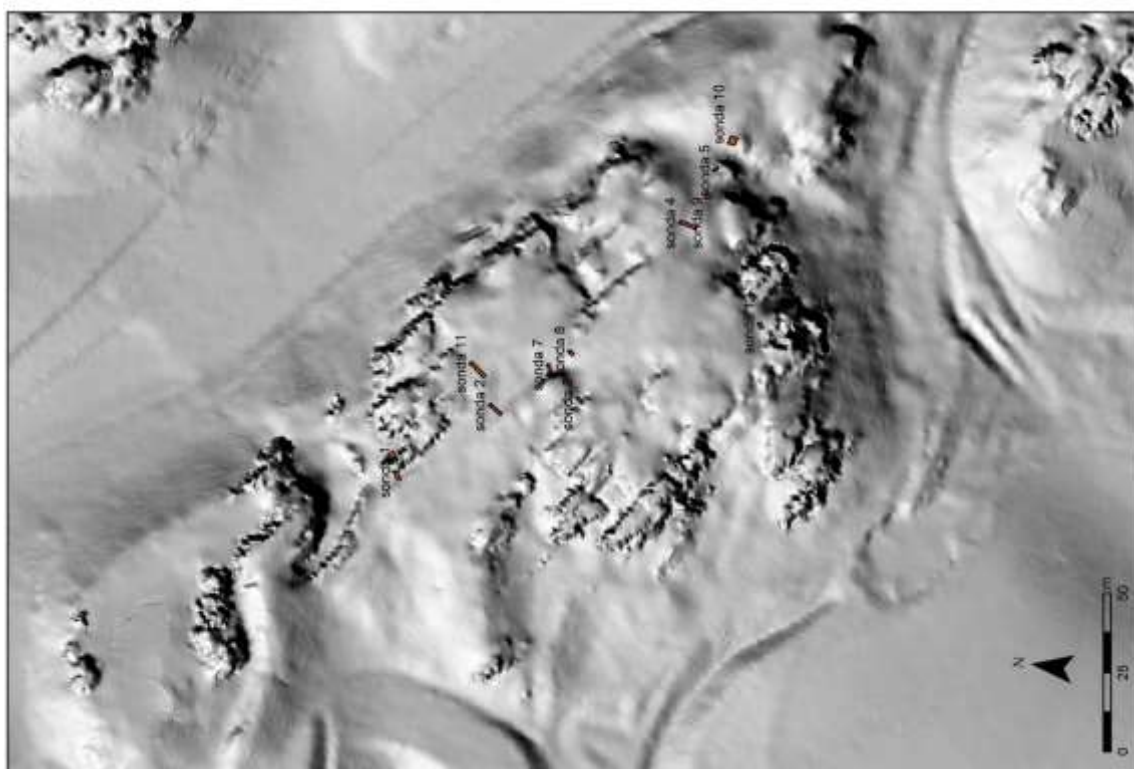
Obr. 27 Fotografie zachycující situaci v objektu 116

Obr. 28 – 3D model komplexu v JV části plochy (zpracoval J. Plzák), modrý bod označuje objekt č. 115, zelený bod označuje obj. č. 015, červený bod označuje obj. č. 116

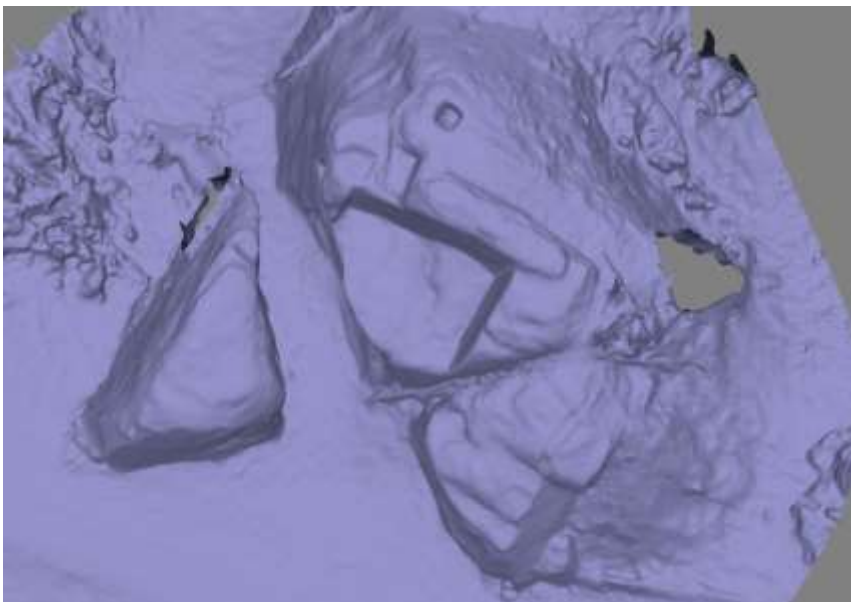
Obr. 29 – List Jana Žižky Bartošovi a Bernartovi z Valečova z 24. března 1423 (Anděl, R. 1961: Husitství v severních Čechách. Liberec. Str. 118)

Obr. 30 Digitální model plochy se zaznamenaným umístěním sond (Menšík, P. - Gersdorfová, Z. - Plzák, J. - Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov - zaniklé městečko. KAR ZČU Plzeň.)

Obr. 31 Sonda 5, pohled šikmý shora. Zobrazení situace po začištění skalního bloku. Digitální rekonstrukce na základě fotogrammetrického měření (Menšík, P. - Gersdorfová, Z. - Plzák, J. - Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov - zaniklé městečko. KAR ZČU Plzeň)

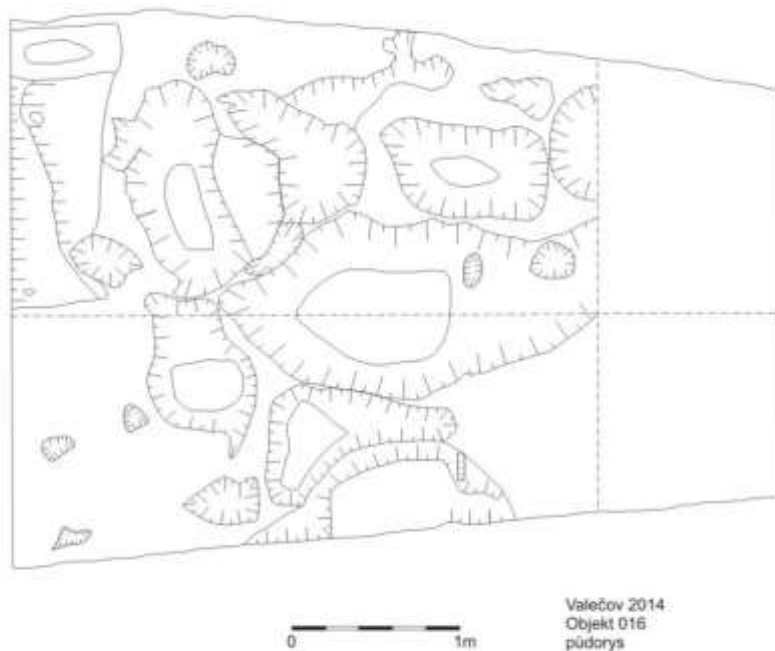

Obr. 32 Sonda 5, pohled shora. Zobrazení situace po začištění skalního bloku. Digitální rekonstrukce na základě fotogrammetrického měření

(zdroj: Menšík, P. - Gersdorfová, Z. - Plzák, J. - Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov - zaniklé městečko. KAR ZČU Plzeň).

Obr. 33 Sonda číslo 12. (zdroj: Menšík, P. - Gersdorfová, Z. - Plzák, J. - Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov - zaniklé městečko. KAR ZČU Plzeň). Objekt má v tabulce vytvořené pro účely této diplomové práce číslo 117

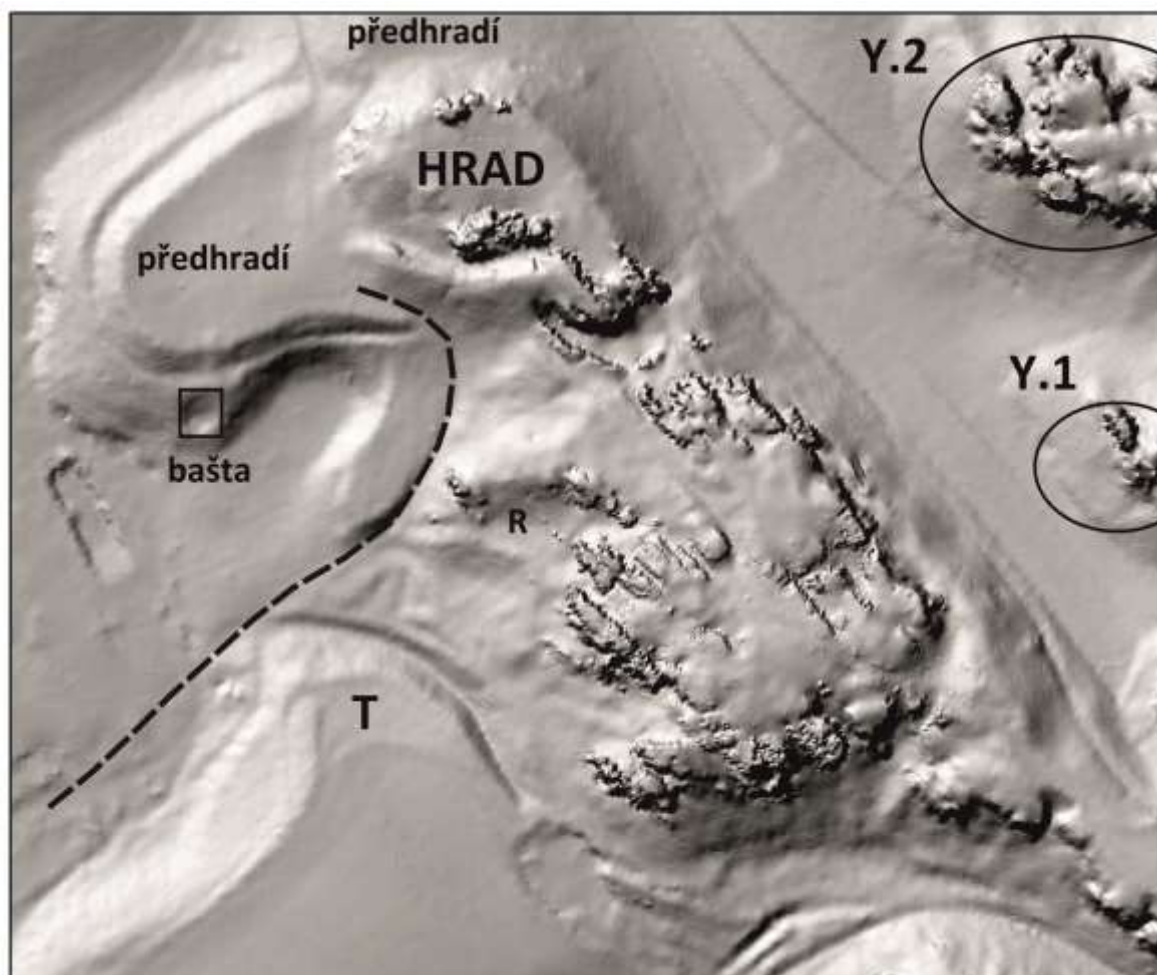
Obr. 34 Začištění dvou třetin podlahy objektu 016 (zdroj: Menšík, P. - Gersdorfová, Z. - Plzák, J. - Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov - zaniklé městečko. KAR ZČU Plzeň)

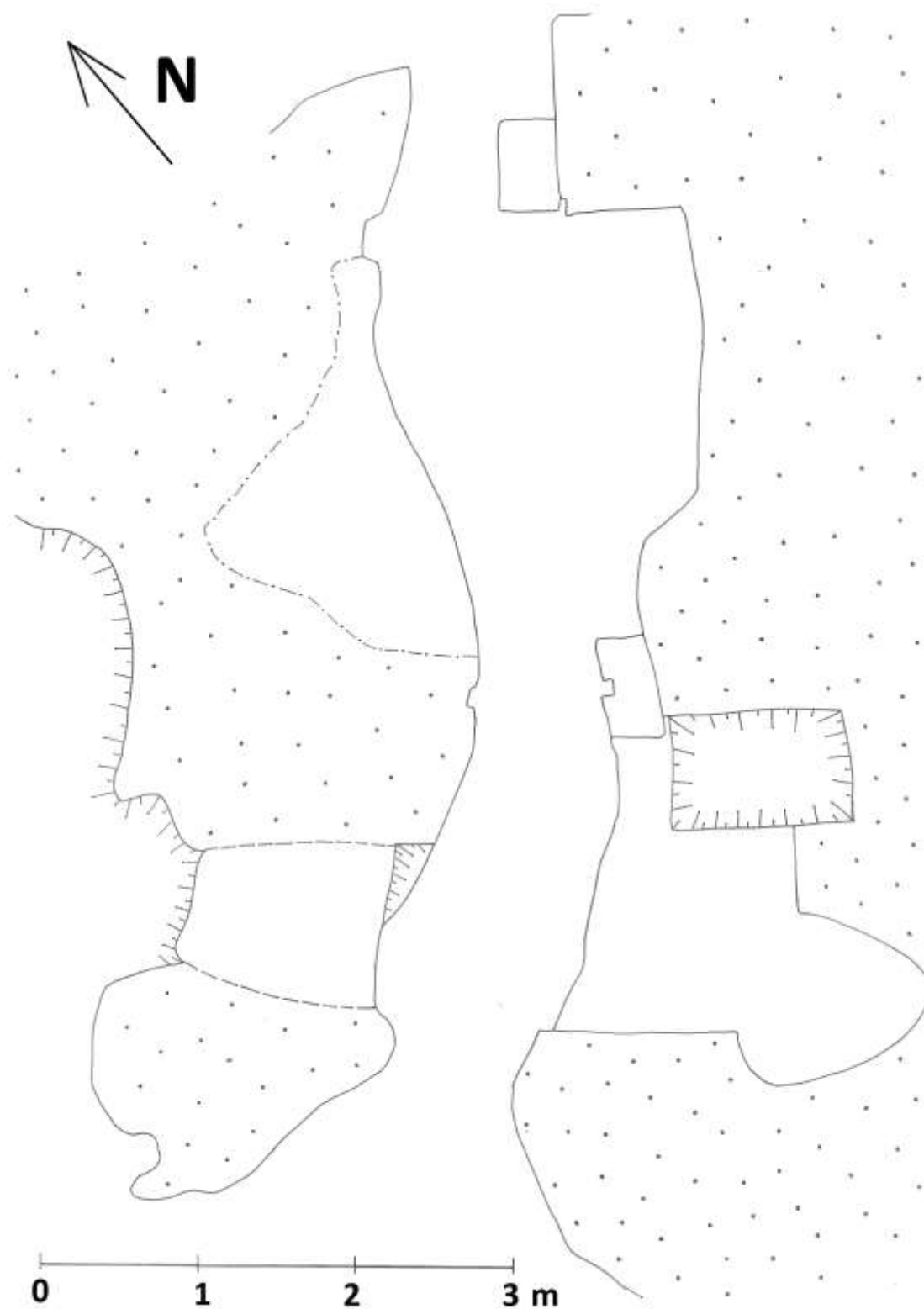
Obr. 35 Objekt č. 021, jeho podlaha byla začištěna v rámci archeologického výzkumu v roce 2014. Detail digitální rekonstrukce na

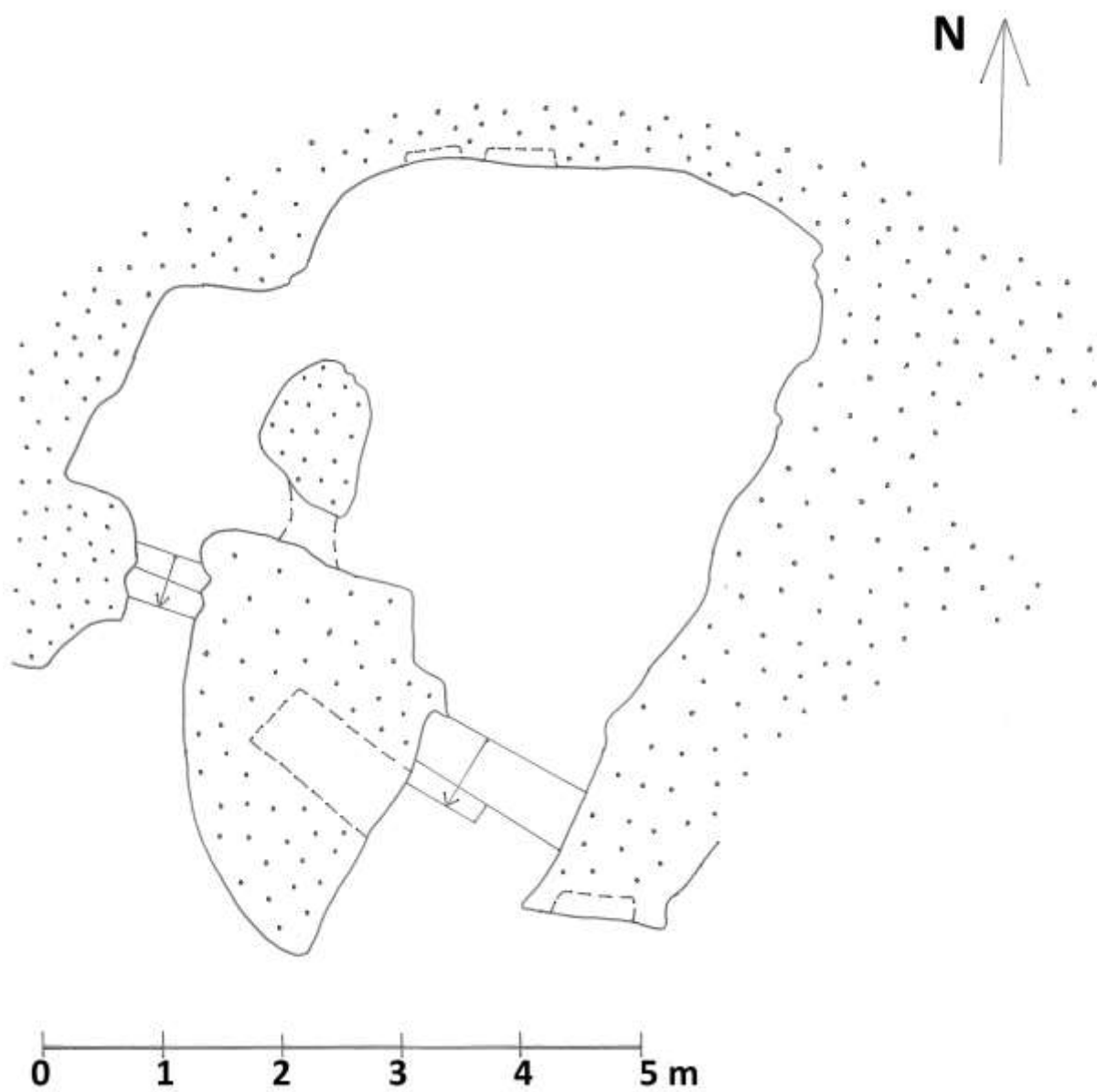
základě fotogrametrického měření. Pohled šikmý shora. (zdroj: Menšík, P. - Gersdorfová, Z. - Plzák, J. - Gabriel, F. 2015: Nálezová zpráva. Valečov - zaniklé městečko. KAR ZČU Plzeň)

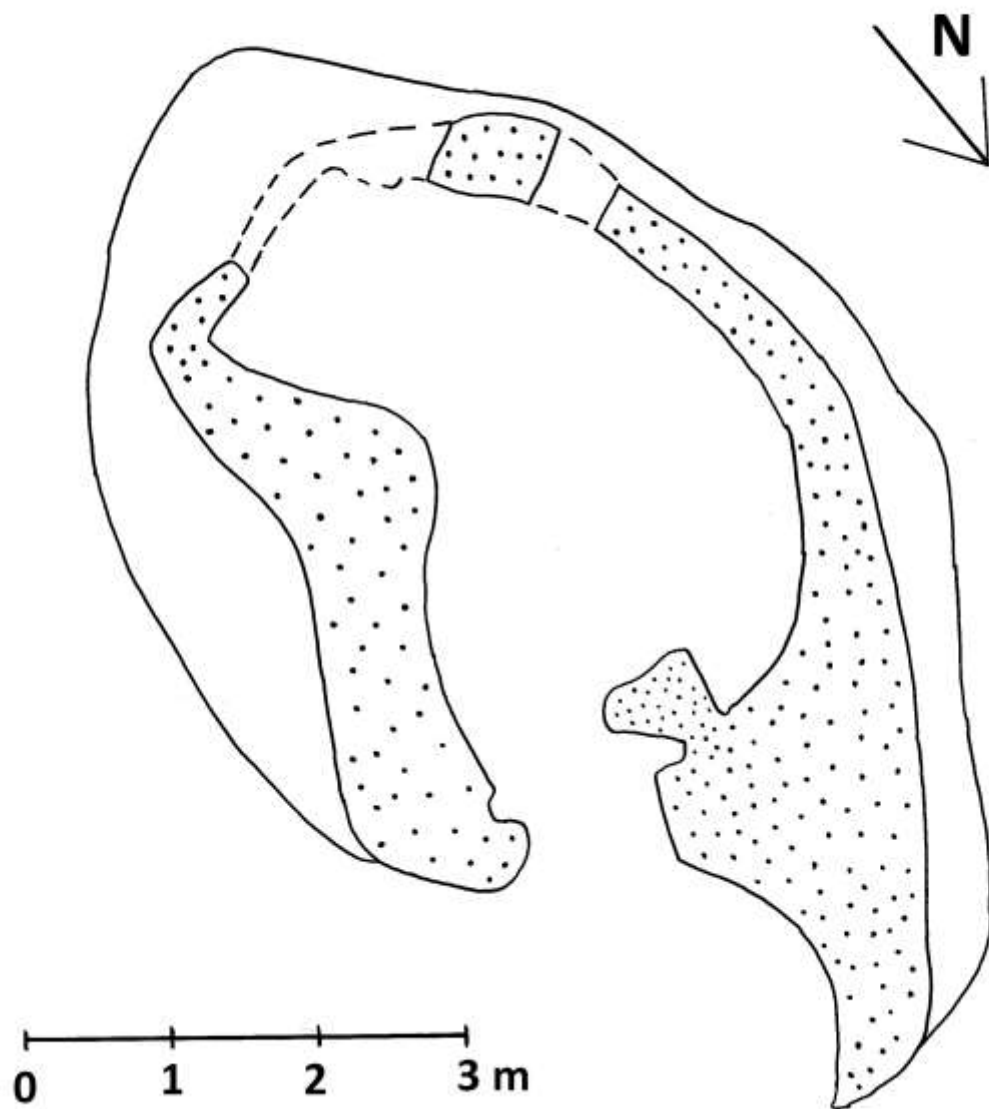
Obr. 36 Lidarový snímek lokality (DMR 5G), data poskytl ČÚZK; Y.1 a Y.2 značí skupiny skalních bloků, nalézajících se východně až severovýchodně od sídelní aglomerace Valečov, které mohly být využity jako předsunutá opevnění; R označuje předpokládané místo rybníka, jehož existenci uvádí F. Gabriel (2015, 144); T značí návrší Tábor; BAŠTA označuje umístění polygonálního útvaru (Gabriel, F. – Peřina, I. – Podroužek, K. 2007: Nový doklad opevnění valečovské sídelní aglomerace. ČSPS 115, 110–112).; přerušovaná linie značí původní hlavní přístupovou cestu k hradu

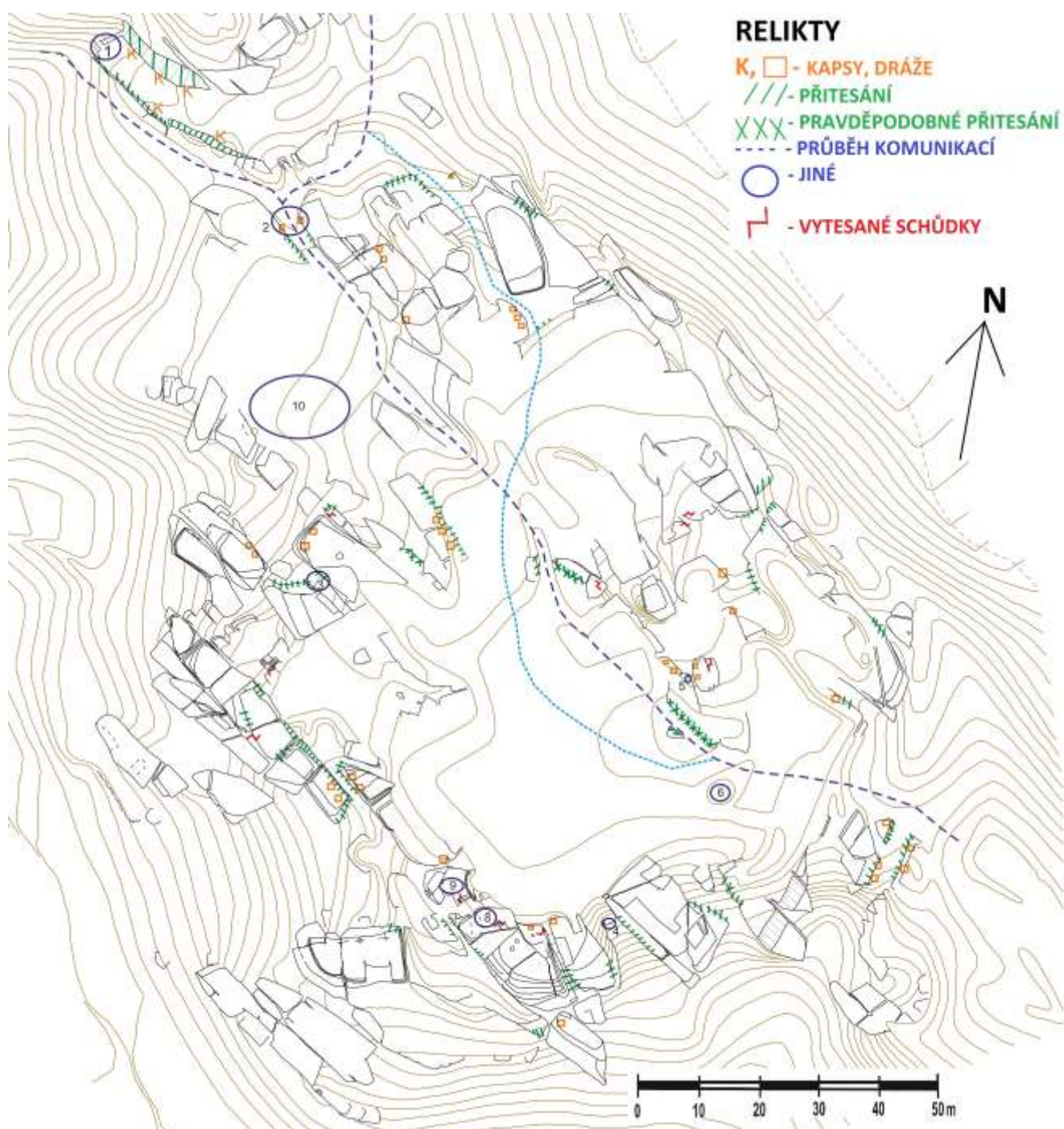
Obr. 37 – půdorys objektu č. 008 (zaměřil a zakreslil: K. Laštůvková)

Obr. 38 – půdorys objektu č. 021 (zaměřil a zakreslil: K. Laštůvková)

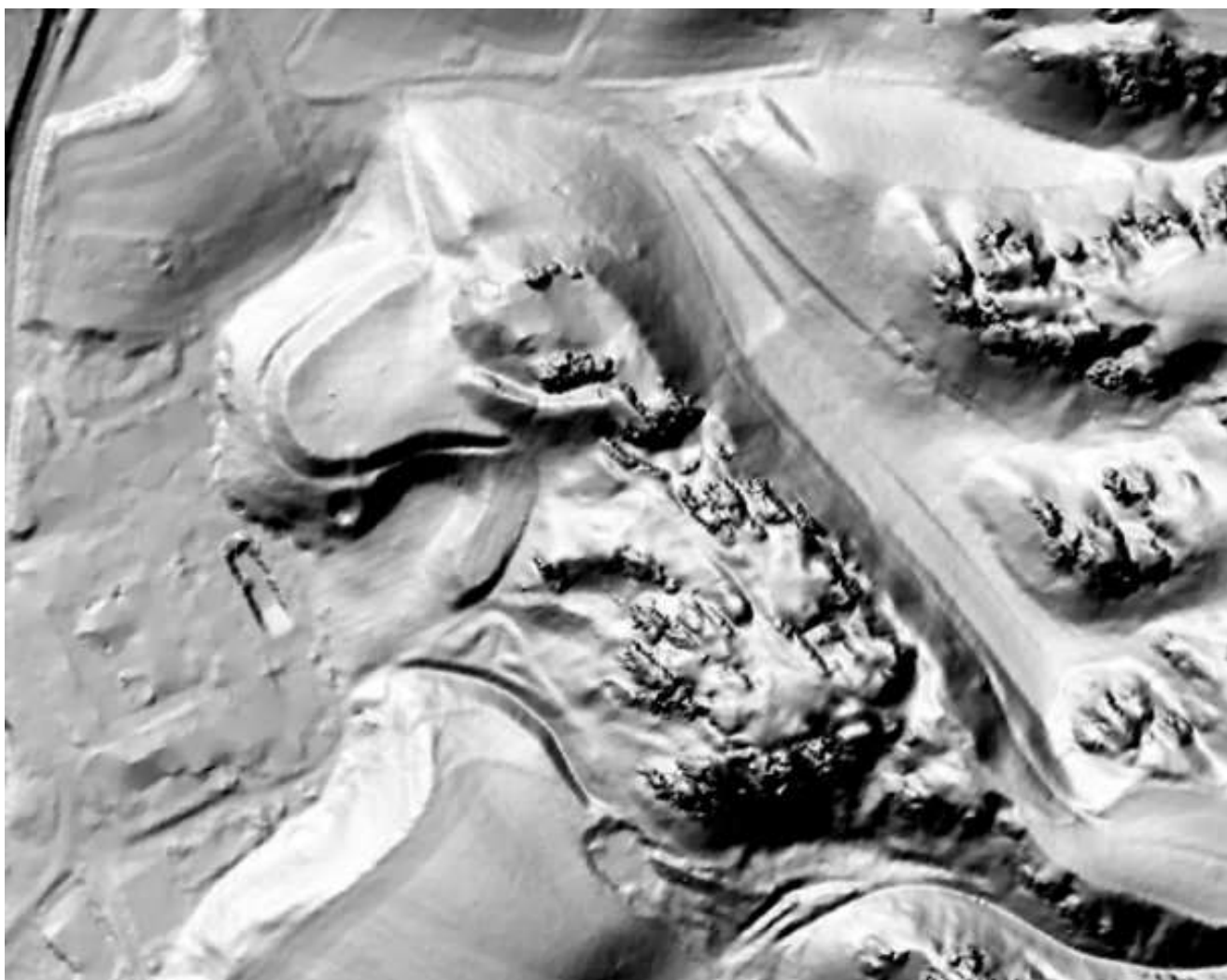

Obr. 39 – půdorys objektu č. 035 (zaměřil a zakreslil: K. Laštůvková)

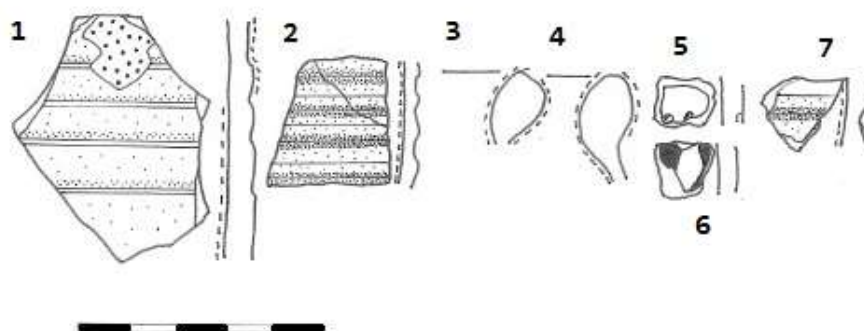
Obr. 40 Plán se zaznamenanými relikty na lokalitě (plán vyhotovil F. Gabriel, upravil K. Laštůvková)

Obr. 41 Plán se zaznamenanými objekty na lokalitě (plán vyhotovil F. Gabriel, upravil K. Laštůvková) – viz volně vložená příloha

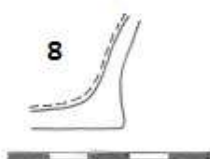

Obr. 42 Lidarový snímek lokality (DMR 5G), data poskytl ČÚZK, stínový náhled na celý komplex hradu s předhradími, sídelní aglomerací Valečov a okolím

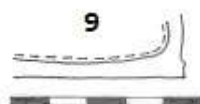
Sonda 1 - vr. 1001

Sonda 1 - vr. 1002

Sonda 1 - vr. 1002 - J výklenek u zadní brány do městečka

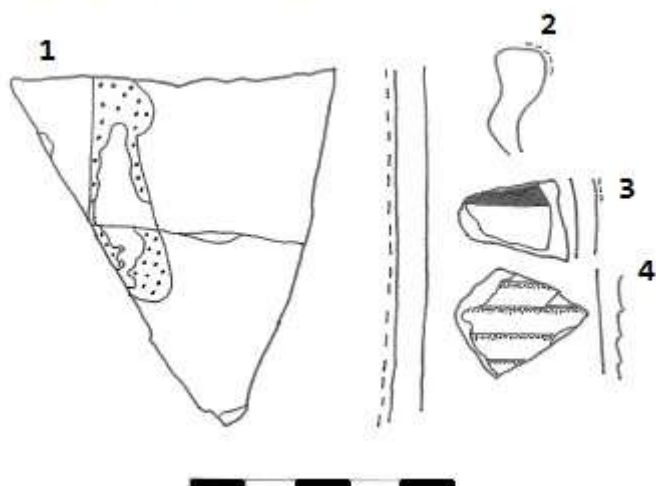

Sonda 1 - vr. 1003

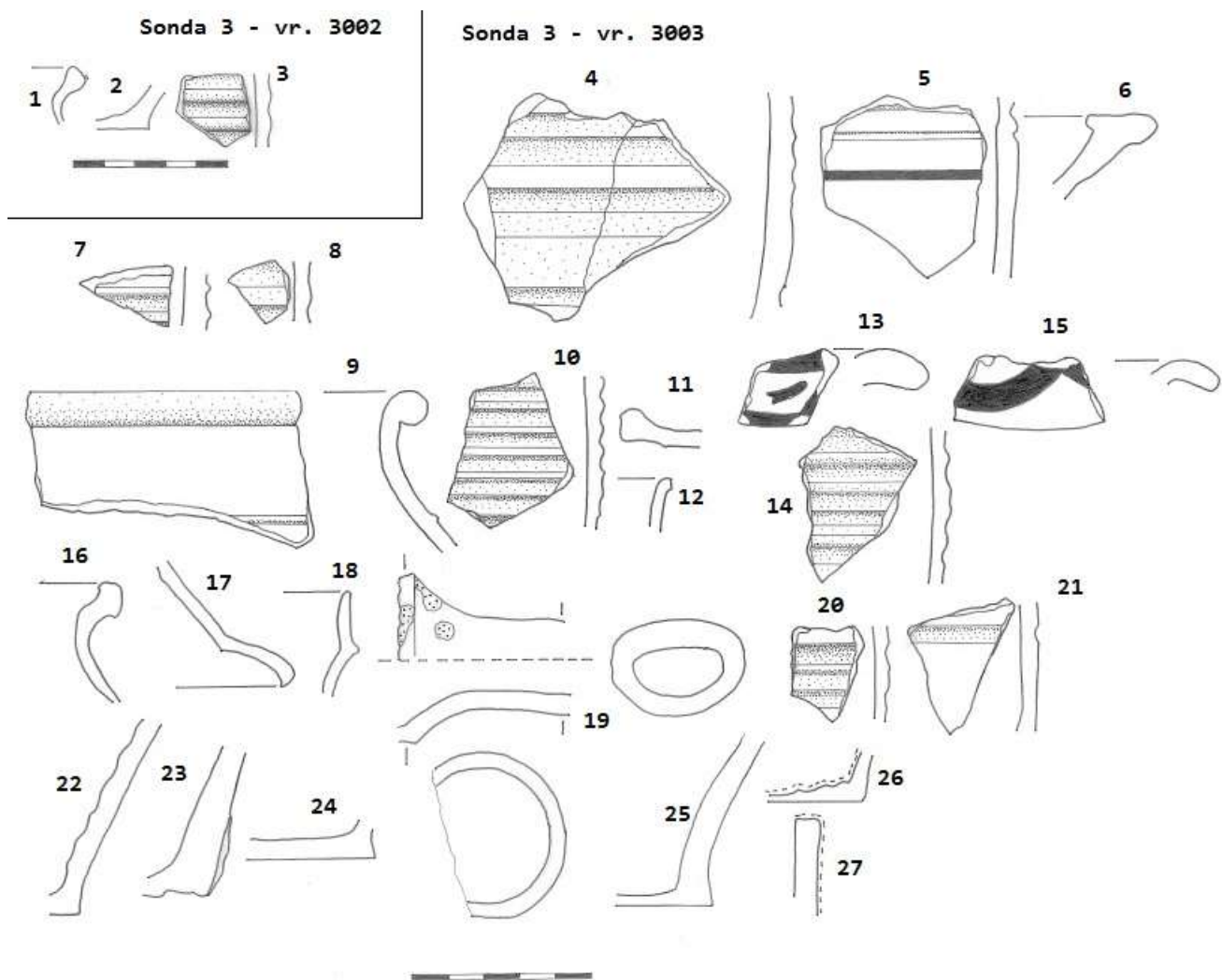

Obr. 43 Sonda 1 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

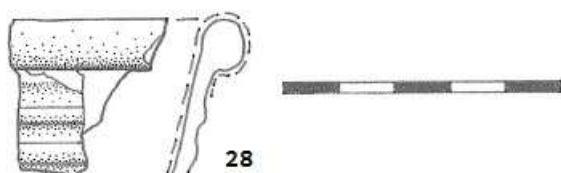
Sonda 2 - vr. 2002

Obr. 44 Sonda 2 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

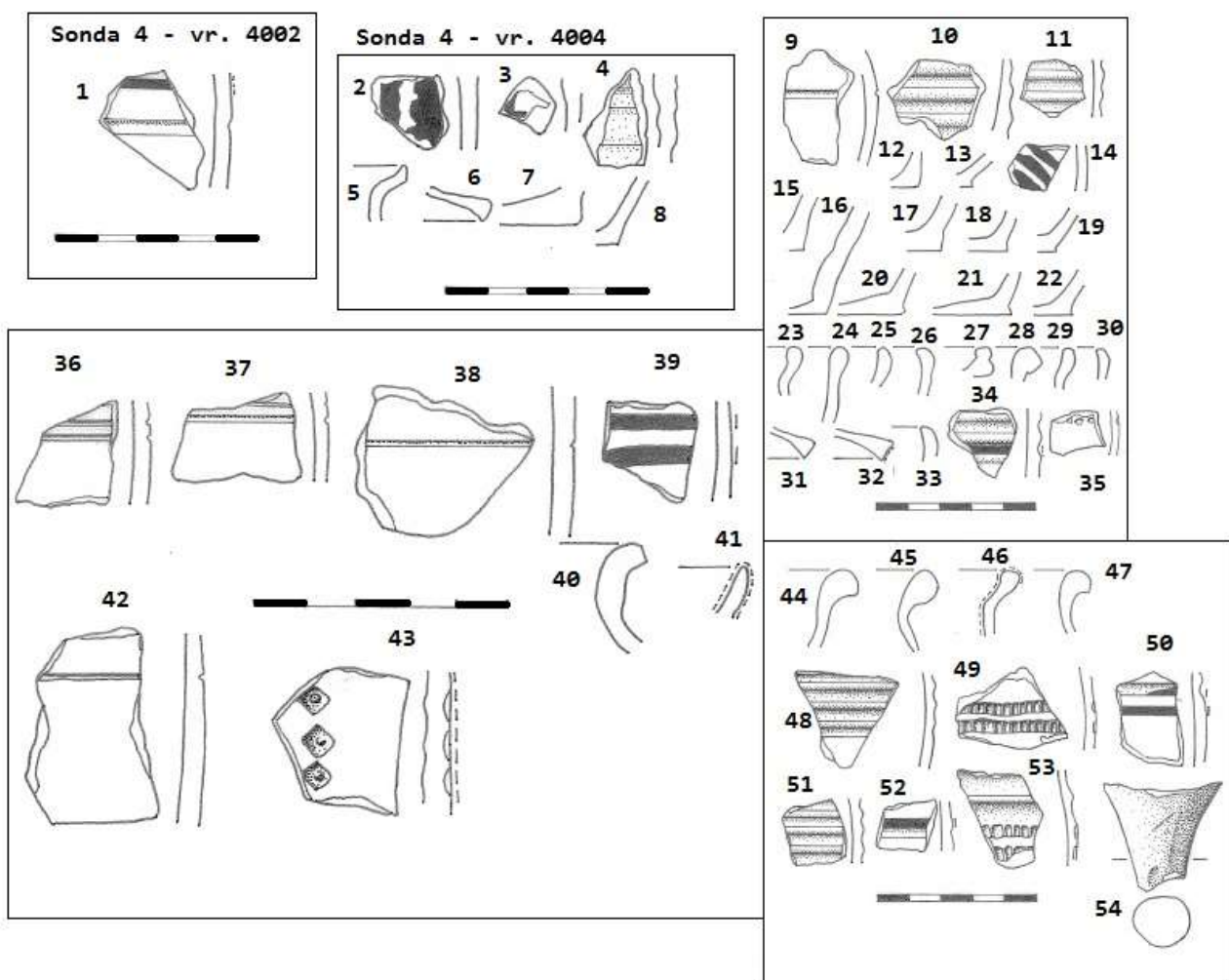

Sonda 3 - vr. 3004

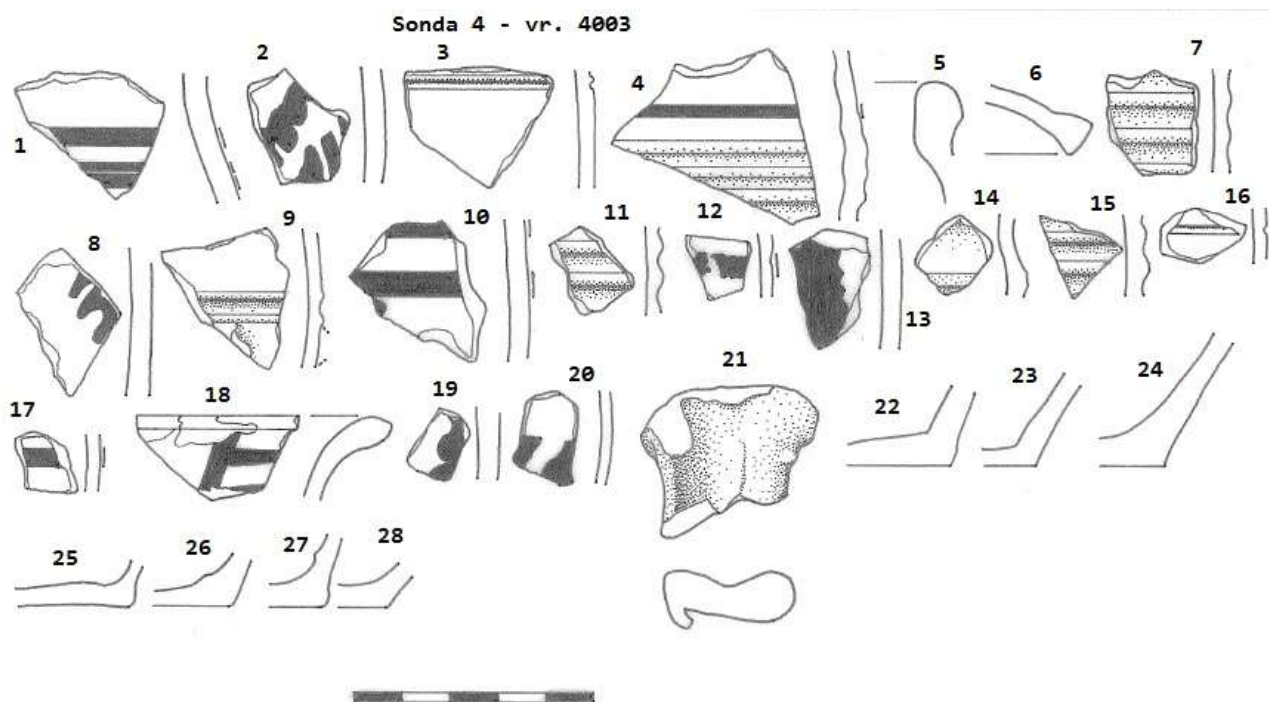

Obr. 45 Sonda 3 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

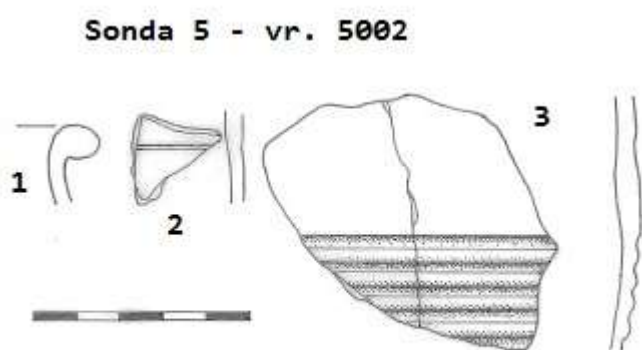

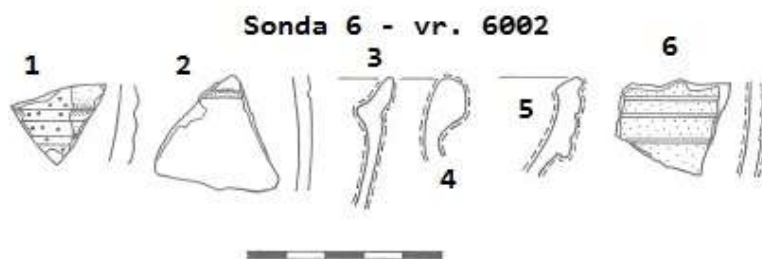
Obr. 46 Sonda 4 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

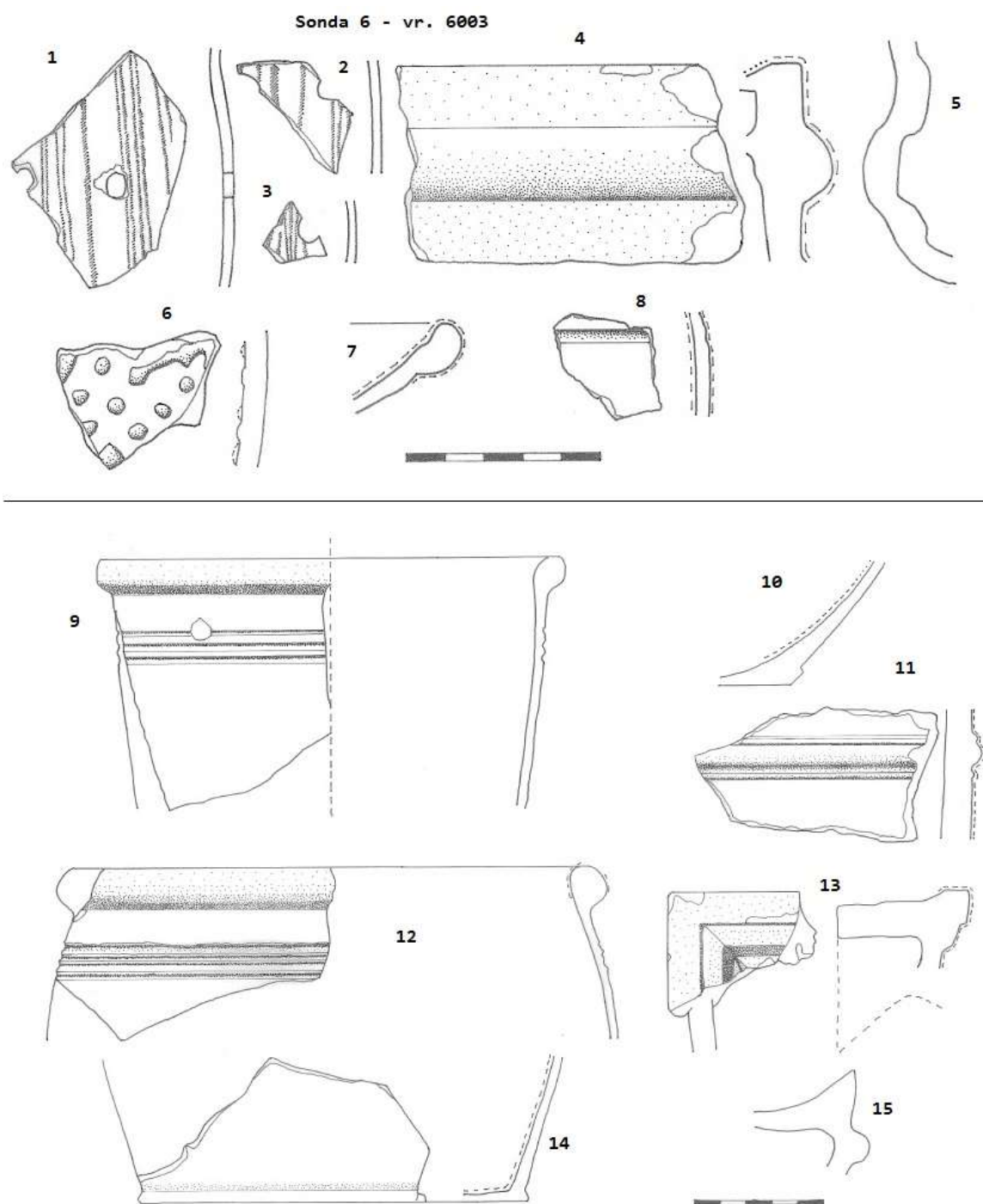
Obr. 47 Sonda 4 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Obr. 48 Sonda 5 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

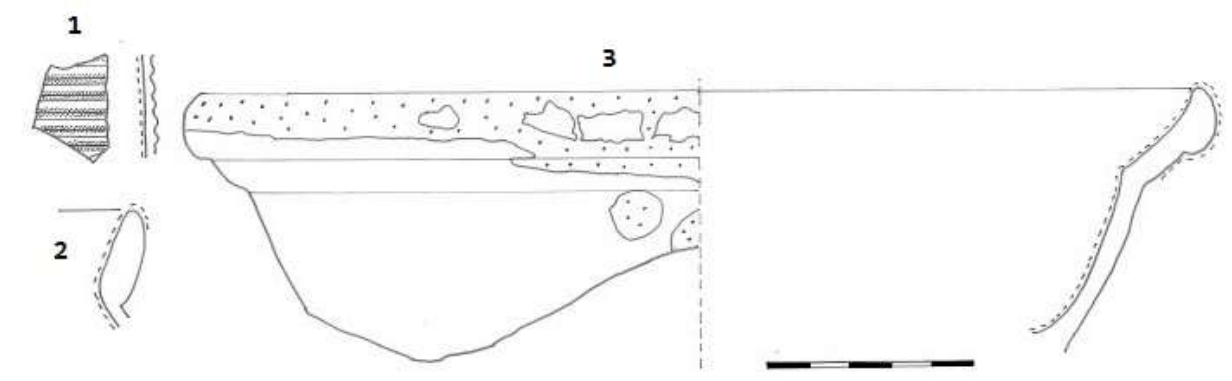

Obr. 49 Sonda 6 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

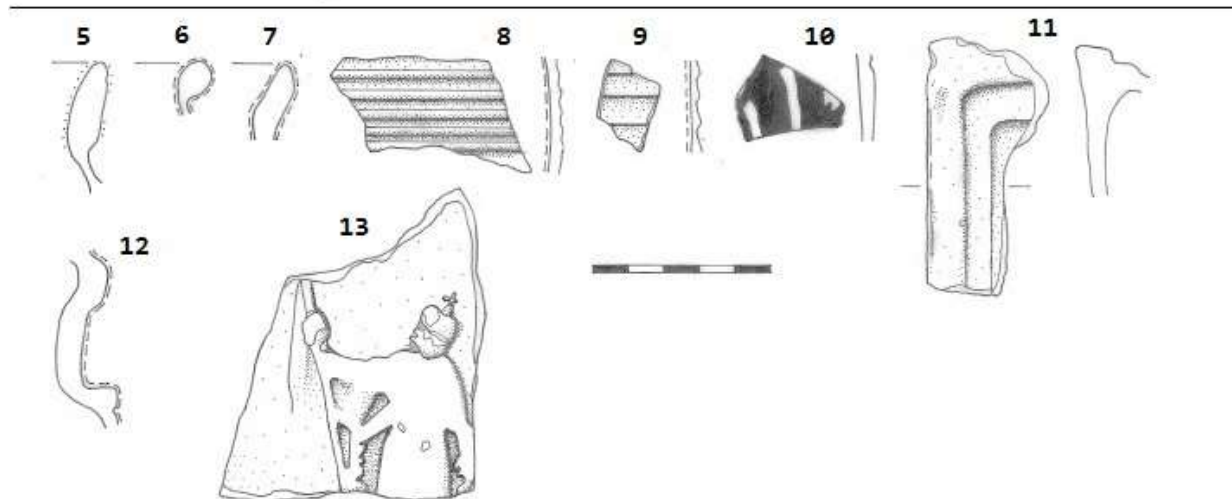
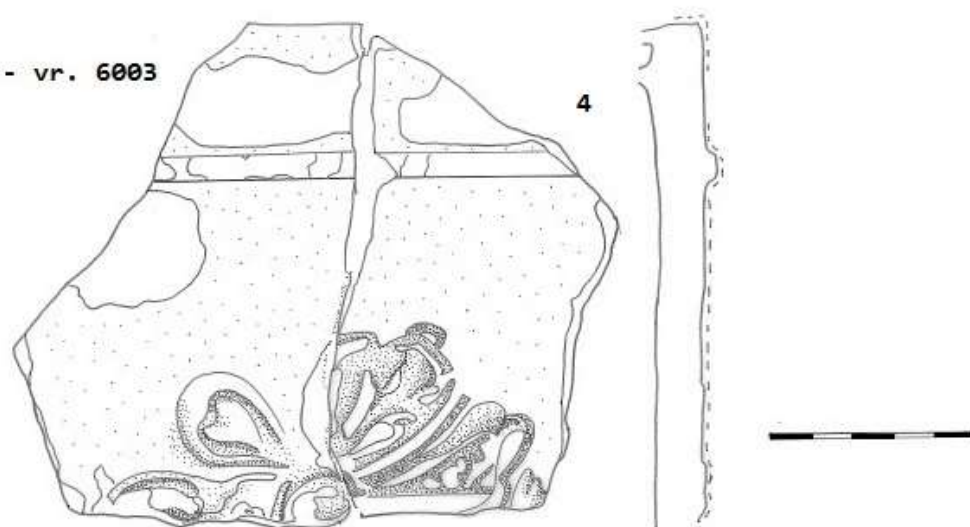

Obr. 50 Sonda 6 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

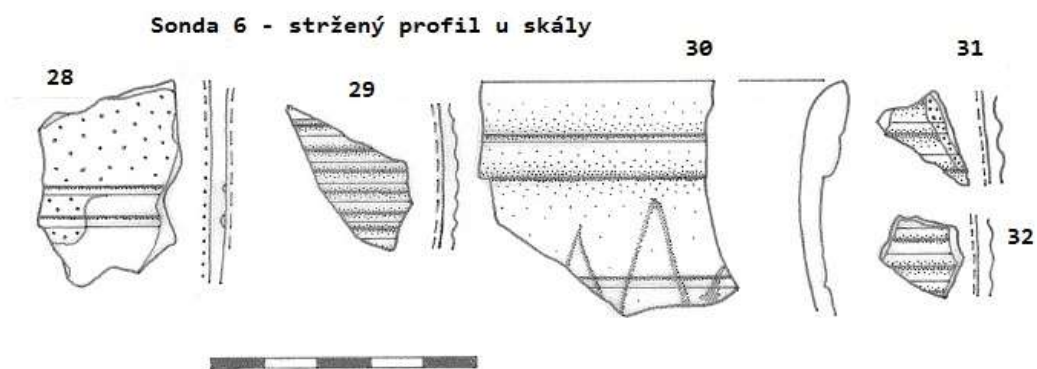
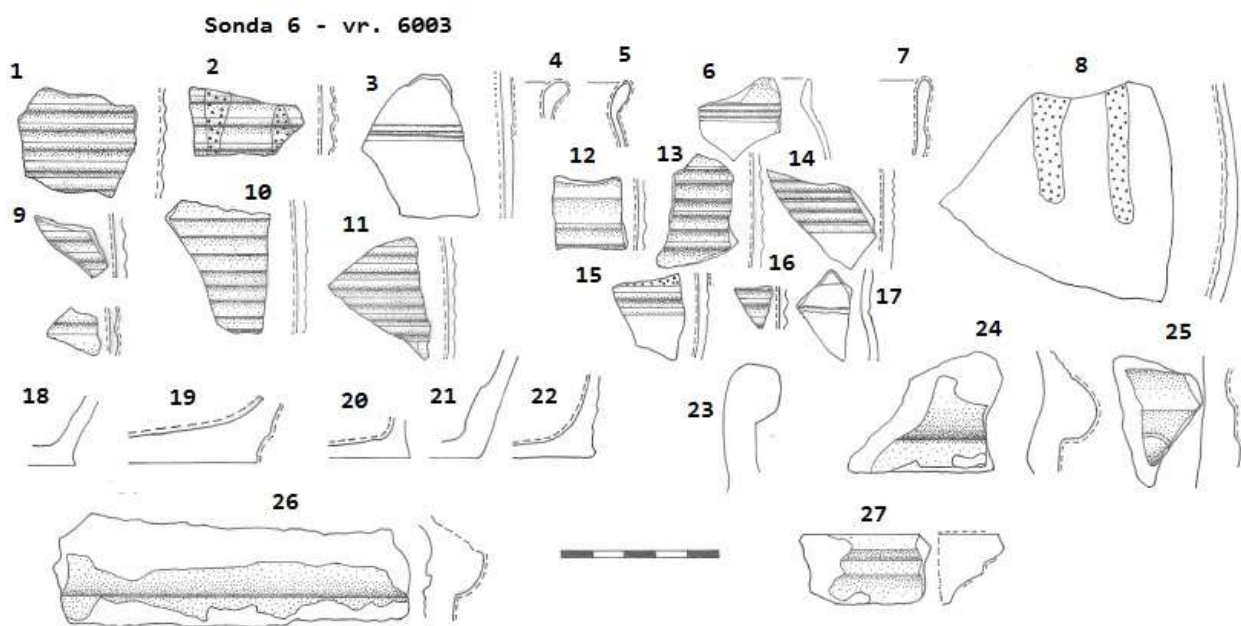
Sonda 6 - dutý prostor ve skále pod vchodem do světnice

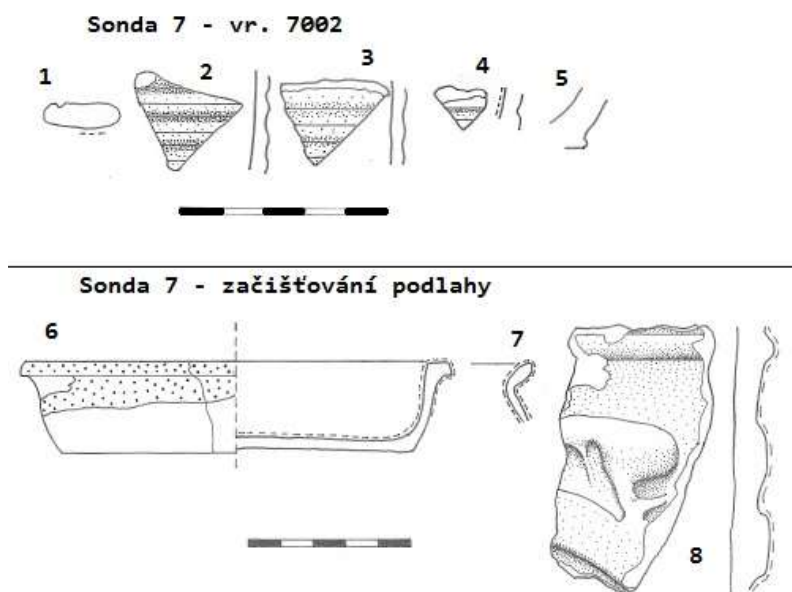
Sonda 6 - vr. 6003

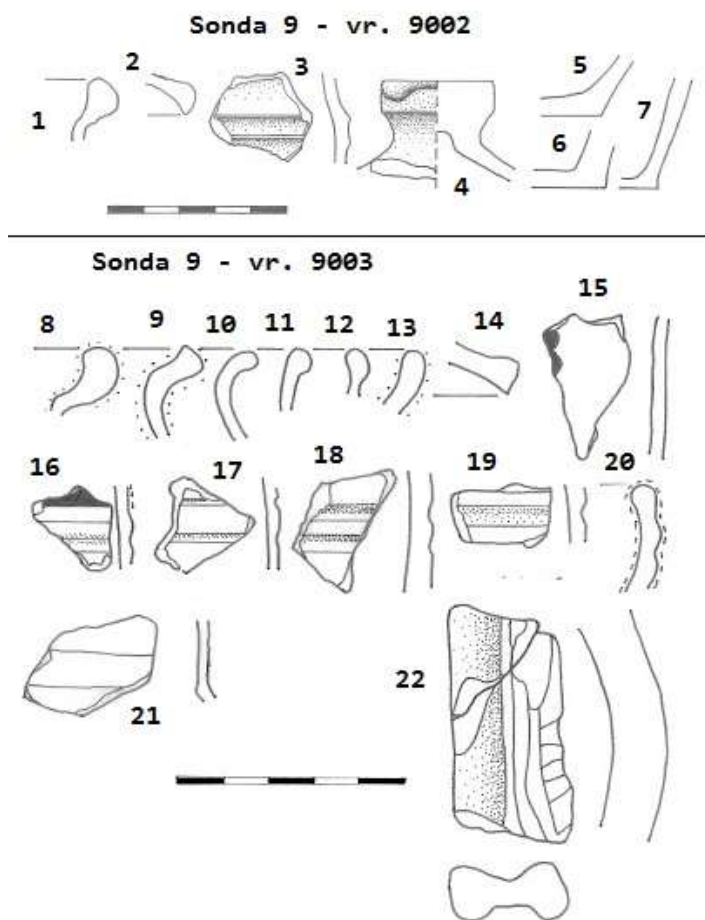
Obr. 51 Sonda 6 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Obr. 52 Sonda 6 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková),
u č. 30 šrafovaní značí leštění

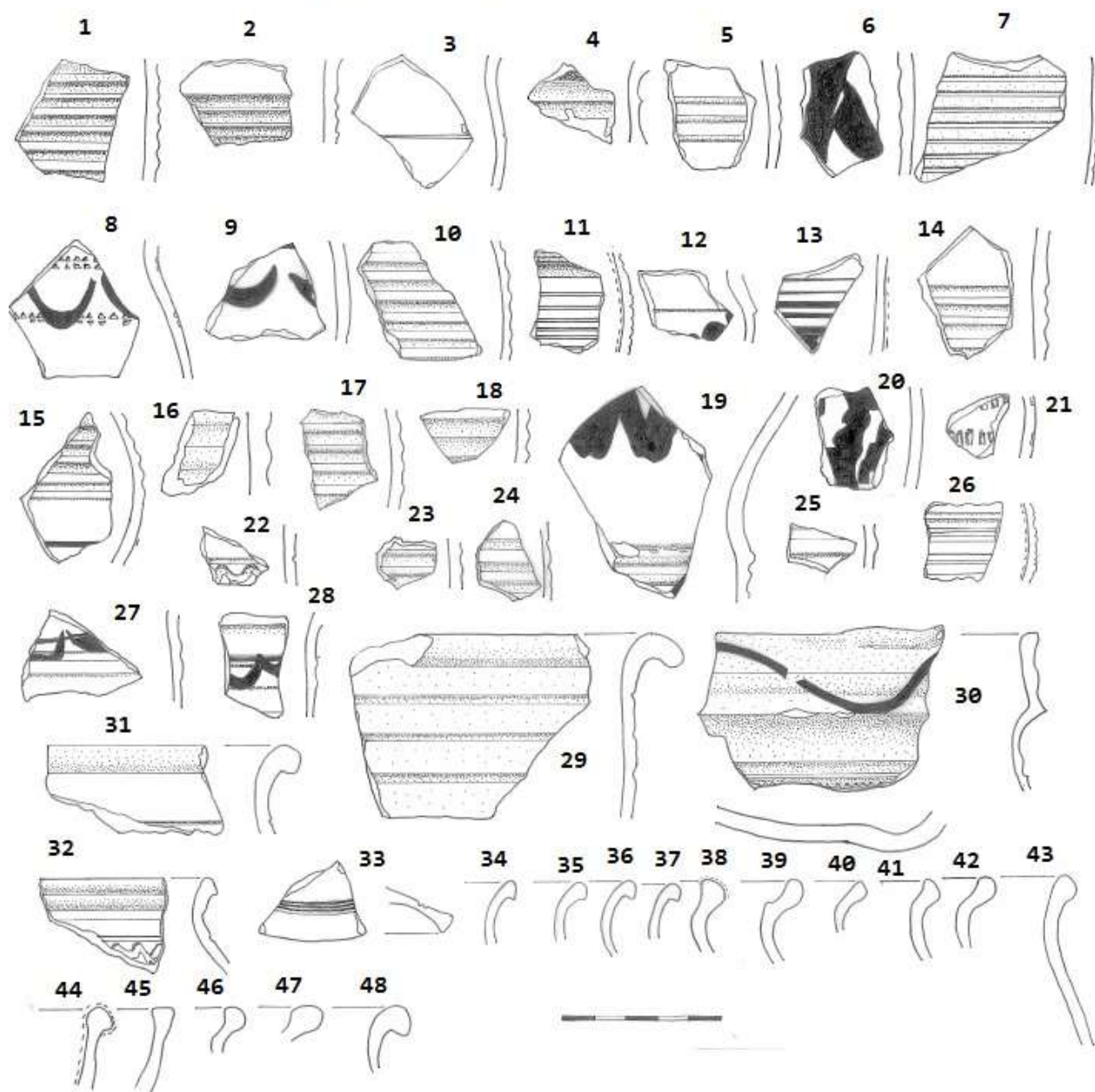

Obr. 53 Sonda 7 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

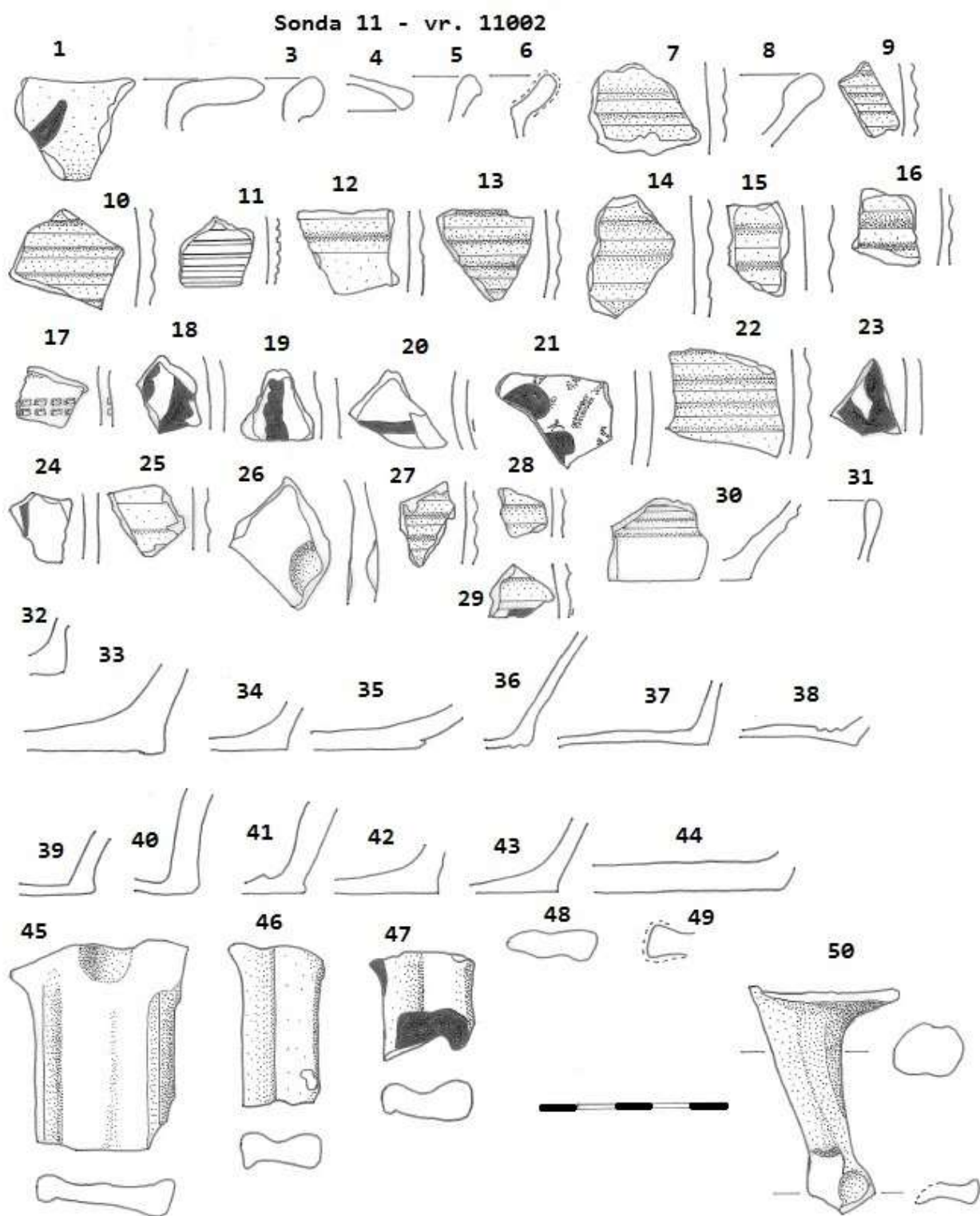

Obr. 54 Sonda 9 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Sonda 11 - vr. 11002

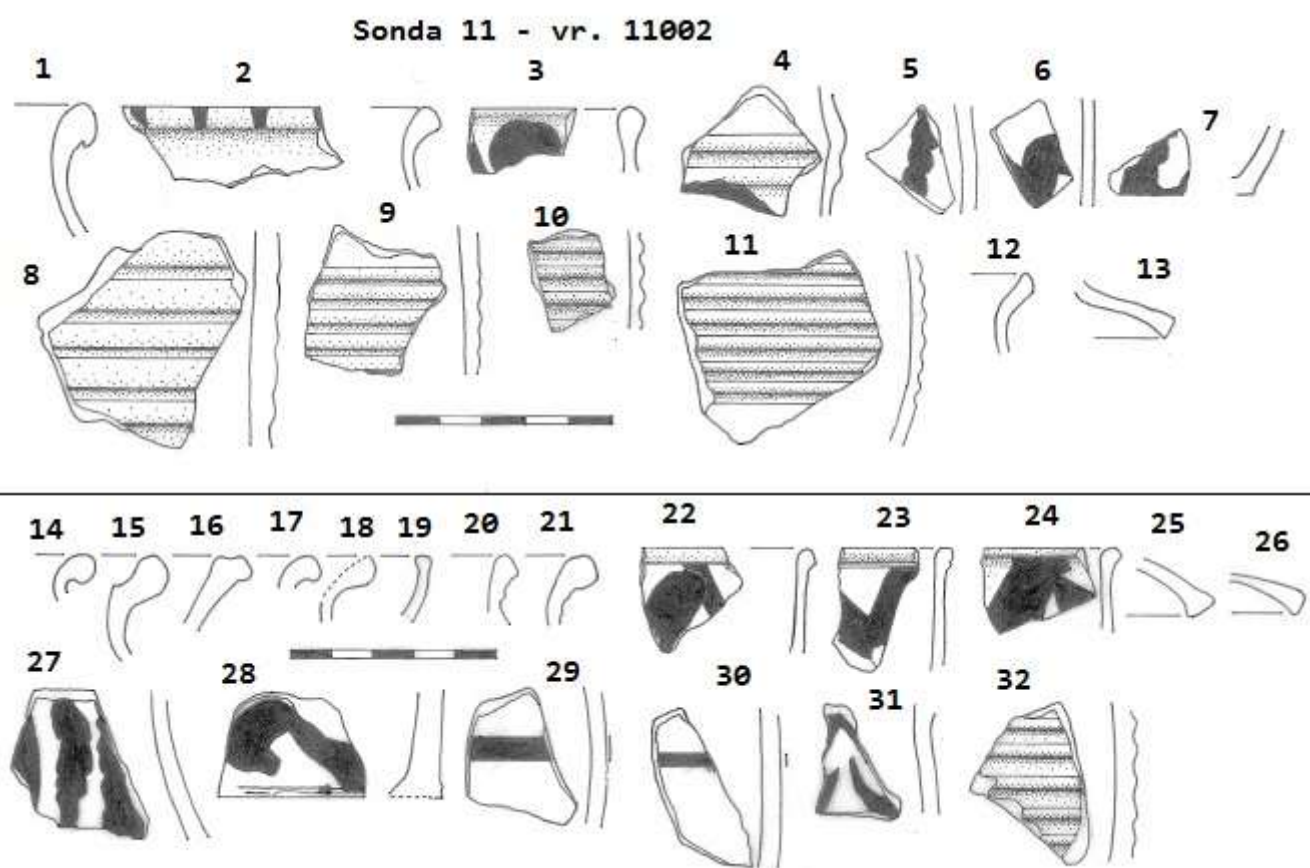

Obr. 55 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Obr. 56 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

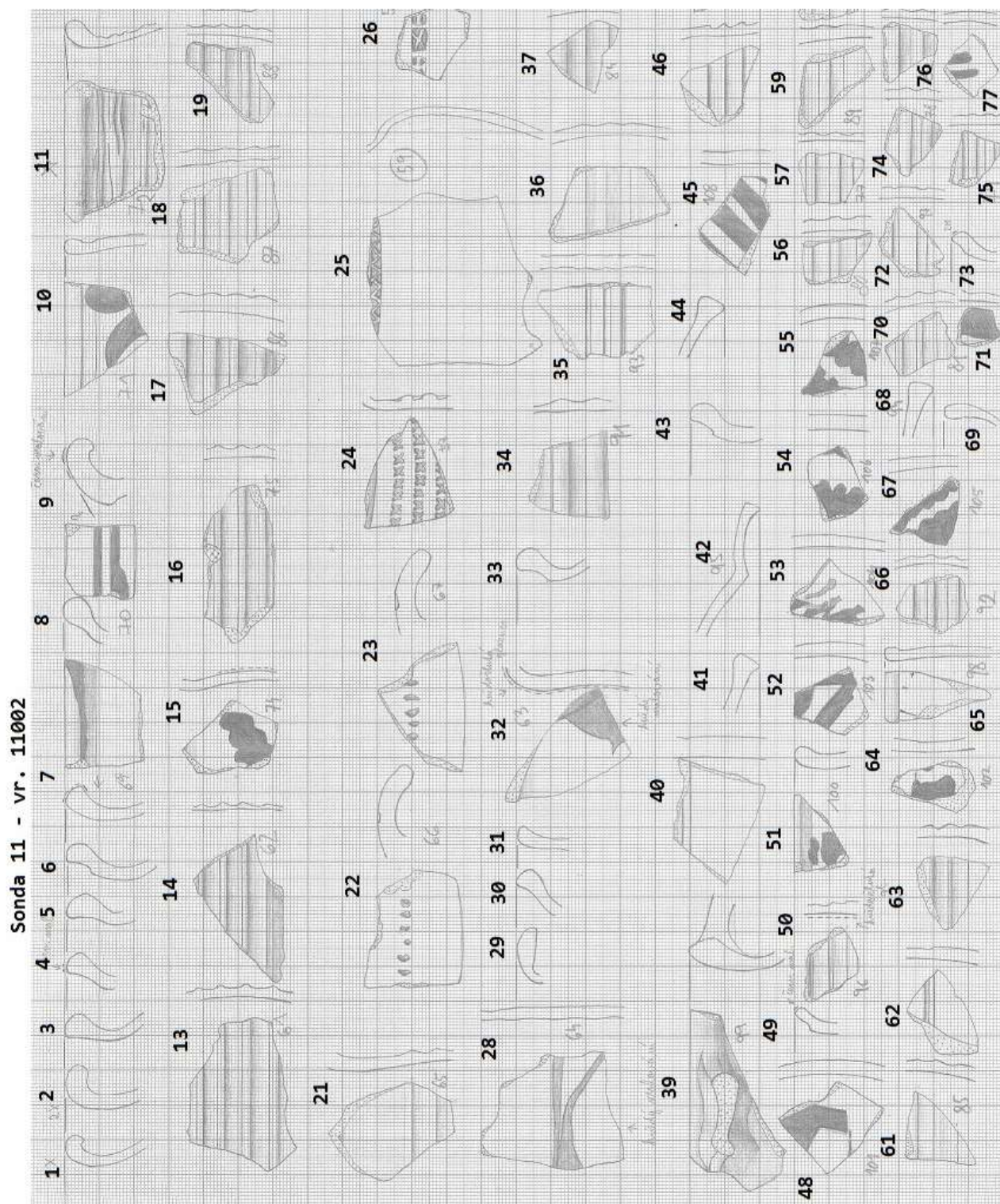

Obr. 57 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Sonda 11 - vr. 11002

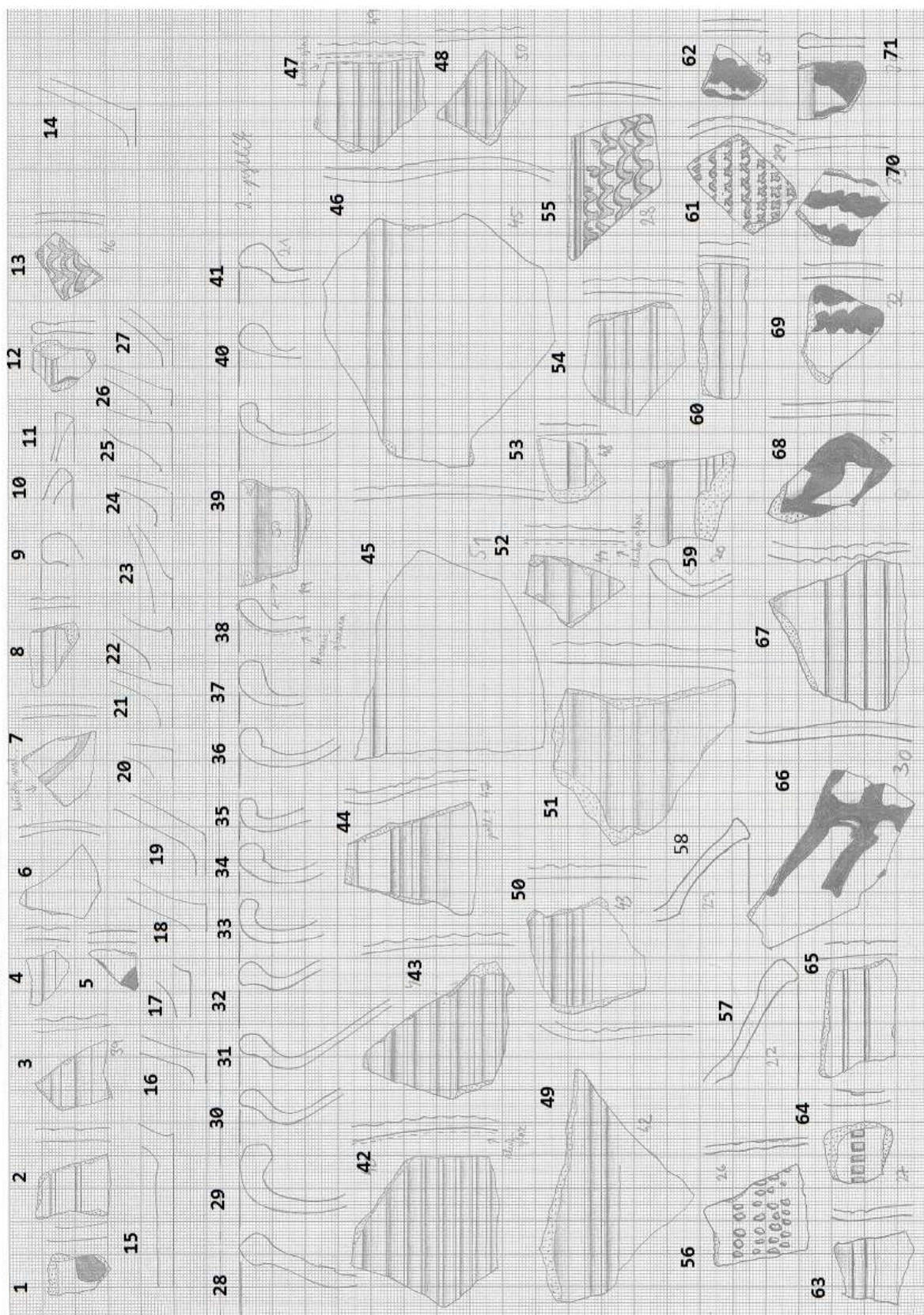

Obr. 58 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

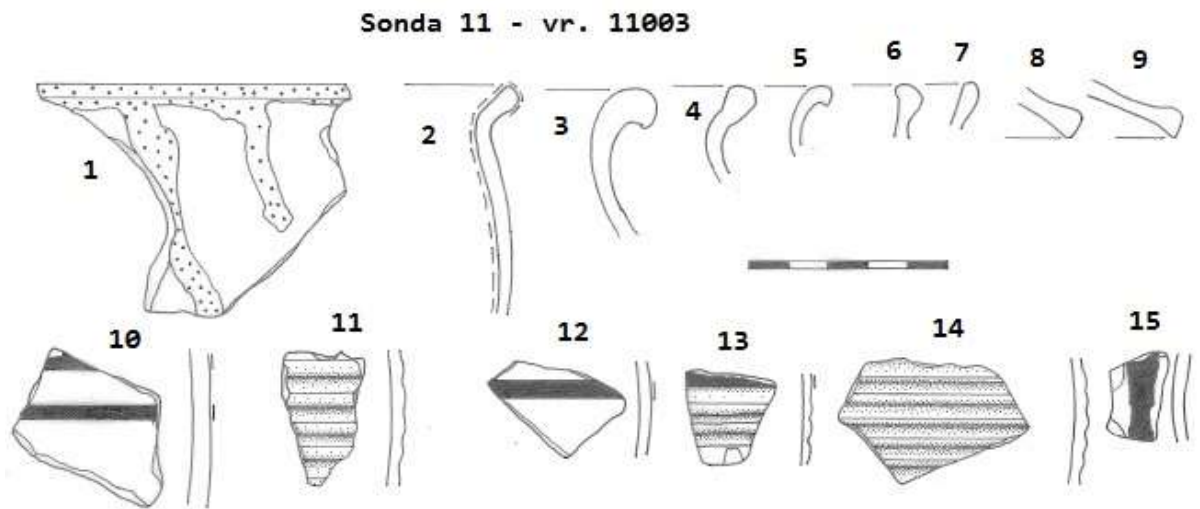

Obr. 59 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Sonda 11 - vr. 11002

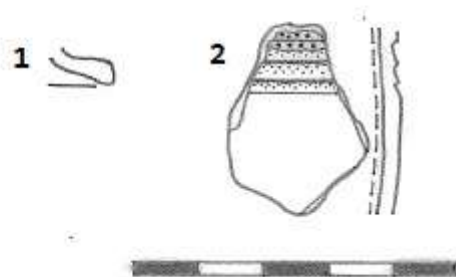

Obr. 60 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Obr. 61 Sonda 11 – výběr nálezů (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Začišťování obydlí č. 15 v prostoru nad pecí

Obr. 62 Výběr nálezů z obydlí č. 115 z prostoru nad pecí (kreslil: T. Mařík, upravil: K. Laštůvková)

Příloha

SOUPIS ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ Z VÝZKUMU Z ROKU 2014

(a popis vybraných typických zlomků keramiky)

SONDA 1 VRSTVA 1001

7 zlomků kachlů (nalezených v jižní části brány)
2 ks mazanice
1 zlomek kachle
3 zlomky stavební keramiky
4 atypické zlomky keramiky
7 typických zlomků keramiky

- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba stupňovitou šroubovicí, na vnější straně zbytek stékající žluté glazury, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, 17. století, tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta zelenou glazurou, 16. – 17. století
- zlomek ovaleného okraje oboustranně zeleně glazovaného, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, 16. století, tloušťka 6-8 mm
- zlomek ovaleného okraje, výpal střední v oxidačním prostředí, z vnitřní strany s přesahem na vnější je okraj opatřen žlutou glazurou, 16. – 17. století, tloušťka 2-10 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, radélková výzdoba ve formě vtlačených čtverečků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zbytky červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, časný novověk, tloušťka 5 mm

VRSTVA 1002

2 zlomky skel (jeden zlomek je čirý, bez náznaku koroze, obsahuje drobné vzduchové bublinky a působí nerecentním dojmem)
3 zlomky kachle
5 novověkých zlomků keramiky (NOV2 – 18., spíš 19. století)
3 zlomky stavební keramiky
2 atypické zlomky keramiky
2 atypické zlomky keramiky

- zlomek mírně odsazeného dna nádoby, vnitřní dno je plynule nasazené a pokryté hnědou glazurou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, NOV1, tloušťka 3-7 mm

VRSTVA 1002 - výklenek u brány do městečka

22 atypických zlomků novověkých kachlů
1 typický zlomek keramiky

- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, dno plynule nasazeno, vnitřek pokryt žlutou glazurou, NOV1, tloušťka 4-6 mm

VRSTVA 1003

2 zlomky porcelánu

1 ks strusky
4 atypické zlomky keramiky
1 typický zlomek keramiky

- zlomek mírně odsazeného dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, z vnější strany zbytek žluté glazury, časný novověk, tloušťka 4 mm

SONDA 2 VRSTVA 2002

2 ks mazanice
7 atypických zlomků keramiky
4 typické zlomky keramiky

- zlomek těla nádoby, výpal smíšený s převahou oxidace, na vnější stěně zbytek stékající citrónově žluté glazury, vnitřní stěna žlutě glazovaná, 2. pol. 16. – 17. století, tloušťka 5 mm
- zlomek ovaleného okraje s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnější hraně okraje zbytek červeně malované linie, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 6-10 mm
- zlomek podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobený linií červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výdutí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobení stupňovitou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm

SONDA 3 VRSTVA 3001

1 atypický zlomek keramiky

VRSTVA 3002

2 zlomky cihly
8 atypických zlomků keramiky
3 typické zlomky keramiky

VRSTVA 3003

1 zlomek kachle
7 zlomků cihly
2 zlomky prejzů
26 atypických zlomků keramiky
24 typických zlomků keramiky

- zlomek ovaleného okraje a hrdla hrnce, výpal tvrdý v redukčním prostředí, na podhrdlí zdobeno špičatou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 5-6 mm
- zlomek ovaleného okraje s vnitřním prožlabením a hrdla nádoby (pravděpodobně hrnce), výpal smíšený, pozdní středověk, tloušťka 4-6 mm
- zlomek rukojeti kuthanu, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnější stěně jsou zbytky světle zelené glazury, pozdní středověk – časný novověk
- zlomek výdutí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 9 mm
- zlomek vodorovně vyloženého okraje mísy, výpal smíšený, materiál obsahuje makroskopické zlomky ostřiva, vrcholný středověk, tloušťka 6 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek ucha nádoby, výpal smíšený, středověk – novověk, tloušťka 6 mm

- zlomek vodorovně vyloženého okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobení červeným malováním, pozdní středověk, tloušťka 6 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnější stěna zdobena rytou šroubovicí a vlešřovaným pruhem, raný novověk, tloušťka 5 mm
- zlomek vodorovně vyloženého okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní strana opatřena červeným malováním, pozdní středověk
- zlomek těla nádoby, výpal střední v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, zdobeno vývalkovou šroubovicí, výpal střední v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, zdobeno vývalkovou šroubovicí, výpal střední v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek jednoduše vyhnutého okraje se zaoblenou hranou, výpal střední v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 7 mm
- zlomek okruží s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, páleno tvrdě v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, páleno tvrdě v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- 6 zlomků den nádob
- zlomek okraje kachle, výpal střední v oxidačním prostředí, na povrchu zdobeno žlutozelenou glazurou, novověk, tloušťka 7 mm

VRSTVA 3004

- 2 zlomky atypické keramiky
- 1 zlomek typické keramiky

- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, opatřeno z vnitřní strany glazurou s přesahem na vnější část, 16. století

SONDA 4

VRSTVA 4002

- 1 ks cihly
- 1 podkova
- 2 atypické zlomky keramiky
- 1 typický zlomek keramiky

- fragment stěny nádoby, výpal střední v oxidačním prostředí, zdobeno v horní části červeným malováním, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- atypický zlomek výduti nádoby, materiál obsahuje výrazné makroskopické části ostřiva s podílem slídy, vrcholný středověk, tloušťka 5 mm

VRTSVA 4003

- 20 ks kostí
- 1 kámen
- 4 ks malty
- 2 zlomky recentního skla
- 5 kovů
- 13 ks mazanice
- 75 atypických zlomků keramiky

18 typických zlomků keramiky

- zlomek podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba třemi červeně malovanými liniemi, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba červeným malováním (vřetenovitý motiv), pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeně malovanou horizontální linií v kombinaci s vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním (větvičkovitý motiv), pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba dvěma horizontálními liniemi červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červenou linií v kombinaci s rytou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, zdobení červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeně malovanou horizontální linií, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek vyhnutého jednoduše profilovaného okraje se zahrocenou hranou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba přerušenu horizontální červeně malovanou linií, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba rytou vodorovnou rýhou, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba dvěma horizontálními liniemi vývalkové šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba dvěma horizontálními liniemi vývalkové šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba dvěma horizontálními liniemi vývalkové šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek podhrdlí nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 2-3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba horizontální rytou linií, 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek páskového ucha se zesílenými okraji, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. století, tloušťka 3-10 mm
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. století, tloušťka 8 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, 15. století, tloušťka 3-7 mm
- zlomek dna nádoby, výpal ve smíšeném prostředí, 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal ve smíšeném prostředí, 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal ve smíšeném prostředí, 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. století

VRSTVA 4004

2 kosti

31 typických zlomků keramiky

1 štípaná industrie

47 ks kostí

9 ks strusky

11 zlomků želez

1 ks malty

44 ks mazanice

10 zlomků cihel

238 atypických zlomků keramiky

65 typických zlomků keramiky

pozn.: celý soubor je značně fragmentární, zlomky keramiky ve svých maximálních rozměrech nepřesahují 5 cm

- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-8 mm
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-8 mm
- zlomek zesíleného jednoduše profilovaného okraje se zaoblenou hranou a vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní stěna pokryta hnědožlutou skvrnitou glazurou s mírným přesahem na vnější část okraje, NOV1, tloušťka 4-5 mm
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-8 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, radélková výzdoba ve formě dvou pásů vtlačných obdélníčků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba kombinací ryté linie se dvěma vodorovnými červeně malovanými pruhy, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, výzdoba kombinací červeně malované vodorovné linie s vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba kombinací vývalkové šroubovice a radélkového dekoru v podobě dvou pásů vtlačných obdélníčků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek nožky kuthanu, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, průměr 17 - 40 mm, VS2 - NOV1
- zlomek výduti nádoby, měkký výpal v oxidačním prostředí, zdobeno rytou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka střepu 4 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje nádoby, výpal smíšený, zdobeno rytou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 3-5 mm
- zlomek těla nádoby, výpal smíšený, zdobeno třemi pruhy červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- 10 zlomků den
- zlomek výduti nádoby, páleno středně v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- 10 zlomků okrajů (jednoduše profilovaný zesílený s vnitřním prožlabením a zaoblenou hranou, 2 jednoduše profilované, nízké okruží s výrazným žlábkem, ovalený, 2 jednoduše profilované, 2 okraje zvonovitých poklic, jednoduše profilovaný)
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno červeným malováním (horizontální linie) a vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, na povrchu výzdoba červeným malováním (vřetenovitý motiv), pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-6 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na povrchu patrný zbytek výzdoby červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm

- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobenu vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 2-6 mm
- zlomek vzhůru vytaženého okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 2. pol. 13. století – 1. pol. 14. století, tloušťka 3 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 14. – 15. století, tloušťka 2-4 mm
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 14. – 15. století, tloušťka 3-8 mm
- zlomek dna nádoby, výpal střední v oxidačním prostředí, 14. – 15. století, tloušťka 4-6 mm

SONDA 5 VRSTVA 5002

- 1 ks stavební keramiky
- 1 zlomek kosti
- 13 zlomků železa
- 3 atypické zlomky keramiky
- 3 typické zlomky keramiky

- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-6 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba rytou linií, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek podhrdlí a výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, ve spodní části zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-5 mm

SONDA 6 VRSTVA 6002

- 1 mazanice
- 1 zlomek skla recentního stáří
- 5 zlomků železa
- 9 zlomků kachlů
- 14 zlomků recentní keramiky
- 5 atypických zlomků keramiky
- 6 typických zlomků keramiky

- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí v kombinaci se žlutou stékající glazurou, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, 17. století, tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba rytou linií, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek jednoduše profilovaného vyhnutého okraje nádoby s vodorovně seříznutou hranou a vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, oboustranně pokryt hnědou lesklou glazurou, 19. století, tloušťka 2-6 mm
- zlomek ovaleného okraje nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, oboustranně pokryt tmavě hnědou až černou glazurou, novověk, tloušťka 3-8 mm
- zlomek okraje nádoby charakteru okruží, z vnější strany členěný třemi žlábkami, okraj je dovnitř šikmo seříznutý, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, oboustranně pokryt hnědou lesklou glazurou, 19. století, tloušťka 3-6 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, zdobeno nevýraznou stupňovitou šroubovicí, oboustranně pokryt hnědou glazurou, 18. – 19. století, 3 mm

VRSTVA 6003

- 6 zlomků skla recentního stáří
- 7 zlomků stavební keramiky

4 uhlíky
1 ks strusky
1 atypický zlomek glazované kameniny (zevnitř černohnědou glazurou)
45 zlomků keramiky, porcelánu a skel recentního stáří
1 železo (plotýnka) – 16 dalších zlomků želez
8 zvířecí kosti
41 zlomků kachlů (převážně novověké)
76 atypických zlomků keramiky
50 typických zlomků keramiky
19 atypických zlomků kachlů
10 typických zlomků kachlů

- zlomek jednoduše profilovaného zesíleného okraje charakteru okruží bez vnějšího prožlabení, výpal tvrdý v redukčním prostředí, oboustranné leštění, tloušťka 4-9 mm, datace: pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, oboustranná zelená glazura, tloušťka 2-8 mm, NOV1 – 16. století
- zlomek zesíleného jednoduše profilovaného okraje se zaoblenou hranou, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, vnitřní strana pokryta žlutooranžovou glazurou s mírným přesahem na vnější část okraje, kde glazura stéká, tloušťka 5 - 8 mm, NOV1
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním v kombinaci s rytou linií, tloušťka střepu 3-4 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba stupňovitou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, tloušťka 2-3 mm, NOV1
- zlomek kachle vodorovně členěného dvěma římsami, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnější stěna pokryta zelenou glazurou, tloušťka 8 mm, NOV1
- zlomek okraje čelní vyhřívací stěny komorového kachle, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, okraj členěn dvěma ustupujícími římsami, tloušťka 3-14 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, tloušťka 3 mm, NOV1 – 17. století (?)
- fragment čelní vyhřívací stěny komorového kachle, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na čelní stěně patrný reliéfní motiv zobrazující pravděpodobně postavu držící v rukou tyčovitý předmět, snad kopí či prapor, na hlavě má nasazenou pokrývku zakončenou rovnoramenným křížkem, snad se jedná o variantu panovnické pokrývky hlavy, mohlo by se snad čistě hypoteticky jednat o knížete Václava třímajícího svatováclavské kopí, čelní stěna pokryta hnědou glazurou, tloušťka 9 mm, novověk
- zlomek ovaleného okraje a výduti nádoby, výpal v oxidačním prostředí, zdobeno pod okrajem třemi liniemi ryté šroubovice, časný novověk
- zlomek výduti nádoby, výpal v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, na které jsou patrné stopy stékající žlutohnědé glazury, vnitřní stěna pokryta světle hnědou glazurou, 17. století
- zlomek ovaleného okraje a hrdla nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, okraj opatřený leštěním, hrdlo je zdobeno několika liniemi ryté šroubovice, z vnější strany jsou patrné zbytky leštění, pozdní středověk/časný novověk, nádoba měla soudkovitý tvar
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobena dvěma souběžnými horizontálními rytými liniemi, horní část vnější stěny je pokryta tmavě hnědou glazurou, vnitřní stěna pokryta dvoubarevnou (žlutá a hnědá) glazurou, 17. století
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna není dochována, pozdní středověk
- zlomek výduti nádoby, výpal oxidační, na vnější straně je patrna stékající tmavě hnědo-zelená glazura, vnitřní stěna pokryta žluto-béžovou glazurou, 17. století
- zlomek výduti nádoby opatřený vývalkovou šroubovicí a ve vnitřní části tmavě hnědou glazurou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, novověk 1-2
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, vnitřní část opatřena oranžovou glazurou, novověk

- zlomek jednoduše profilovaného okraje (vyhnutého a se zašpičatělou hranou) a podhrdlí, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, hrdlo zdobeno třemi pásy ryté šroubovice, pozdní středověk
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřní strana opatřena hnědou glazurou, časný novověk
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřní strana opatřena žlutohnědou glazurou, časný novověk
- zlomek okraje nádoby, který je z obou stran opatřen žlutou glazurou, páleno tvrdě v oxidačním prostředí, novověk
- zlomek komorového kachle s krátkou komorou, opatřený tmavě hnědou glazurou, je dochován okraj čelní vyhřívací stěny, páleno v oxidačním prostředí, 18. – 19. století
- zlomek čelní vyhřívací stěny kachle, opatřený vodorovnou římsou se zbytkem reliéfní výzdoby rostlinné povahy, čelní vyhřívací stěna je pokryta zelenou glazurou, 2. polovina 17. století – 18. století
- zlomek odsazeného dna nádoby, vnitřní strana opatřená bílou glazurou, která v horní části přechází v zelenou, na dně nebyly pozorovány ani stopy podsýpky ani seříznutí strunou, vnitřní dno je nasazeno plynule, 17. století
- zlomek dna nádoby, z vnitřní strany opatřeno oranžovou glazurou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, přechod ze dna na stěnu téměř kolmý, vnitřní dno je rovné a je opatřené oranžovou glazurou, 16/17. století – spíš 17.
- zlomek dna nádoby, výpal střední ve smíšeném prostředí, obsahuje makroskopické ostřivo a na povrchu je patrná slída, podstava nese stopy podsýpky, vrcholný středověk
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století
- zlomek dna nádoby, výpal ve smíšeném prostředí, vnitřek opatřen žlutohnědou glazurou, zdobeno stupňovitou šroubovicí, lom má sendvičový efekt, 2. pol. 16. st. – 1. pol. 17. st.
- zlomek dna nádoby, výpal ve smíšeném prostředí, vnitřek opatřen hnědou glazurou, na podstavě patrné stopy dřevěné podložky, NO 2 – 18. století
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnější stěna pokryta tmavě hnědou a vnitřní stěna černou glazurou, podstava nese stopy dřevěné podložky, stěna spodní části nádoby je pokryta širokou vývalkovou šroubovicí, 19. století
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna opatřena žlutohnědou glazurou, 16. – 1. pol. 17. století
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno stupňovitou šroubovicí, vnitřní stěna opatřena žlutou a hnědou glazurou, 16. – 1. pol. 17. století
- zlomek čelní stěny kachle s římsou o třech liniích, opatřený hnědou glazurou, 18. – 19. století
- 6 zlomků kachlů
- zlomek cedníku, výpal tvrdý v redukčním prostředí, vnější stěna opatřena vertikálními leštěnými pruhy, pozdní středověk – 15. století
- zlomek cedníku, výpal tvrdý v redukčním prostředí, vnější stěna opatřena vertikálními leštěnými pruhy, pozdní středověk – 15. století
- zlomek cedníku, výpal tvrdý v redukčním prostředí, vnější stěna opatřena vertikálními leštěnými pruhy, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje mísy, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, z vnitřní strany opatřeno zelenou glazurou s přesahem na vnější část okraje, 16. století
- 2 zlomky kachlů
- Z atypických zlomků keramiky je důležité zmínit dva, které mají střední výpal v redukčním prostředí, výrazné makroskopické ostřivo, jeden z nich působí značně archaicky, datovat by se daly nejpravděpodobněji do VS1 – 13. století.

VRSTVA 6010

1 zlomek zeleně glazovaného kachle

SONDA 6, DUTÝ PROSTOR VE SKÁLE POD VCHODEM DO SVĚTNICE

1 kost

2 zlomky kachlů

- 4 zlomky železa
- 2 atypické zlomky keramiky
- 3 typické zlomky keramiky

- torzo mísy opatřené ovaleným okrajem, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní zelená glazura s přesahem na vnější část okraje, z vnější strany zbytky bílého přetahu, NOV 1 – 16. století, tloušťka 4-11 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje vyhnutého se zaoblenou hranou, výpal střední v redukčním prostředí, vnitřek opatřen žlutou glazurou s přesahem na vnější část okraje, NOV 1, tloušťka 3-8 mm
- zlomek těla nádoby, výpal střední v oxidačním prostředí, vnitřek opatřen žlutou glazurou, novověk, tloušťka 2 mm

SONDA 6, STRŽENÝ PROFIL U SKÁLY

- 1 kost
- 2 zlomky recentního skla
- 6 zlomků kachlů
- 3 zlomky železa
- 8 atypických zlomků keramiky
- 5 typických zlomků keramiky

- zlomek okraje nepravého okruží nádoby (pravděpodobně džbánů), výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobený leštěním, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnější straně je střep zdoben dvěma rytými liniemi a hnědou glazurou v horní části, vnitřní strana je zdobena hnědou glazurou v horní části a žlutou glazurou v dolní části, NOV 1 – 2, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal smíšený, vnější strana zdobena vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna opatřena středně hnědou glazurou, NOV 1, tloušťka 2 mm
- zlomek těla nádoby, výpal smíšený, vnějšek je zdoben vývalkovou šroubovicí a částečně hnědou glazurou, vnitřek opatřen tmavě hnědou glazurou, NOV 1, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřek opatřen oranžovou glazurou, pozdní středověk – novověk 1, tloušťka 3 mm

SONDA 6, HROMADA

- 2 zlomky kachlů (jeden má ve svém rohu reliéf andělíčka)

SONDA 7 VRSTVA 7002

- 1 zlomek recentního skla
- 1 zlomek kachle (2 neslepené)
- 16 atypických zlomků keramiky
- 5 typických zlomků keramiky

- zlomek jednoduše profilovaného ucha se zaoblenými hranami, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zbytky zelené glazury, novověk – 16. – 17. století, tloušťka 6 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba málo výrazná, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-8 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřek opatřen černou glazurou, 17. – 18. století, tloušťka 6 mm

VRSTVA 7003

1 atypický zlomek keramiky
3 ks cihly

SONDA 9 VRSTVA 9002

2 zlomky cihel
2 ks železa
14 atypických zlomků keramiky
7 typických zlomků keramiky

- zlomek ovaleného okraje nádoby s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-9 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-7 mm
- zlomek podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- knoflík poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, průměr knoflíku 30 mm
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní dno plynule nasazeno, na podstavě stopy po odříznutí strunou, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-6 mm
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní dno plynule nasazeno, na podstavě stopy podsýpky, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-8 mm
- zlomek mírně odsazeného dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní dno plynule nasazeno, na podstavě stopy odříznutí strunou, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm

VRSTVA 9003

6 zlomků cihly
1 ks strusky
1 zlomek železa
12 atypických zlomků keramiky
15 typických zlomků keramiky

- zlomek páskového ucha s výrazně zesílenými okraji se středovým prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 6-8 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje mísy se zaoblenou hranou, výpal střední v redukčním prostředí, oboustranně matná zelená glazura, zdobeno vývalkovou šroubovicí, NOV1-2 (spíše 17. století), tloušťka 5 mm
- zlomek výduti nádoby, páleno tvrdě v oxidačním prostředí, zdobeno červeným malováním, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- zlomky výduti nádoby, páleno tvrdě v oxidačním prostředí, zdobeno červeně malovanou linií v kombinaci s vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, zdobeno dvěma liniemi ryté šroubovicí, výpal smíšený, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobeno dvěma liniemi ryté šroubovice, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal smíšený, zdobeno leštěným horizontálním pruhem, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- zlomek ovaleného okraje nádoby s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, povrch okraje plošně pokryt bílým přetahem, 15. století

- zlomek ovaleného okraje nádoby s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v redukčním prostředí, přetažen celoplošně bílou hlinkou, 15. století
- zlomek jednoduše profilovaného okraje nádoby vně vyhnutého se zaoblenou hranou, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk
- zlomek jednoduše profilovaného okraje nádoby zesíleného se zaoblenou hranou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk
- zlomek ovaleného okraje nádoby s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk
- zlomek jednoduše profilovaného okraje mísy se zaoblenou hranou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, přetažený bílou hlinkou, pozdní středověk
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk

SONDA 11, VRSTVA 11002

8 ks cihel
 8 ks stavební keramiky
 20 ks mazanice
 3 ks strusky
 24 ks kostí
 8 zlomků želez
 1 mince recentního stáří
 1 kost
 662 atypických zlomků keramiky
 309 typických zlomků keramiky

- zlomek ovaleného okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4-8 mm
- zlomek ovaleného okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, horní část okraje zdobena čtyřmi klínovitými červeně malovanými dekory, tloušťka 4-6 mm
- zlomek jednoduše profilovaného zesíleného okraje nádoby se zaoblenou hranou, výpal tvrdý v redukčním prostředí, stopy červeného malování (lalokovité tvary), pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-5 mm
- zlomek jednoduše profilovaného mírně vyhnutého okraje nádoby se zaoblenou mírně vytaženou hranou, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-5 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk, tloušťka 3-4 mm
- zlomek podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zbytky červeného malování v kombinaci s vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-4 mm
- zlomek výdutí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, jedna vertikální vřetenovitá linie červeného malování, pozdní středověk – 15. století, 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, výzdoba červeným malováním v podobě vlnice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výdutí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- zlomek výdutí nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk, tloušťka 6-7 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-3 mm
- fragment páskového ucha nádoby, ucho je na svrchní straně prožlabené dvěma vertikálními liniemi, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 6-11 mm

- fragment páskového ucha nádoby, na svrchní straně prožlabeného jednou vertikální rytou linií, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-7 mm
- fragment páskového ucha nádoby, na svrchní straně prožlabeného uprostřed vertikální linií, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- páskové ucho nádoby, na svrchní straně je prožlabené, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-8 mm
- fragment páskového ucha nádoby, na svrchní straně prožlabené, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 6-9 mm
- fragment páskového ucha nádoby, na svrchní straně prožlabené, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 6-9 mm
- knoflík zvonovité poklice, na horní ploše knoflíku jsou dobře patrné stopy po odříznutí strunou, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, průměr z vrchní strany 41-46 mm, průměr z vnitřní strany 23-31 mm
- knoflík zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, průměr z vrchní strany 24-31 mm, průměr z vnitřní strany 15-21 mm
- fragment okraje a podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, podhrdlí je opatřeno červeným malováním ve formě vodorovné linie a přes ně jdoucí červeně malované vlnice v kombinaci s linií ryté šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-11 mm
- fragment přehnutého okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-5 mm
- zlomek ovaleného okraje s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 6-8 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje vyhnutého zesíleného s šikmo seříznutou hranou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, žlutohnědá glazura na vnitřní straně s přesahem na vnější část, 16. století, tloušťka 5-6 mm
- fragment zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- zlomek zvonovité poklice, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-6 mm
- zlomek zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-6 mm
- zlomek zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-7 mm
- zlomek zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-6 mm
- fragment jednoduše profilovaného vyhnutého okraje a hrdla nádoby, výpal střední v oxidačním prostředí, vnitřní stěna opatřena hnědo-oranžovou glazurou, raný novověk – 16. století, tloušťka 4-5 mm
- fragment jednoduše profilovaného okraje a hrdla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, z vnější strany přetaženo bílou až světle šedou hlinkou v kombinaci se stupňovitou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-6 mm
- fragment ovaleného okraje hrnce s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-9 mm
- fragment okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-7 mm
- fragment okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba radélkem v podobě jednoho pásu vtlačených čtverečků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-6 mm
- zlomek okraje mísy, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-7 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba radélkem v podobě jednoho pásu vtlačených čtverečků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba radélková ve čtyřech pásech, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm

- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, radélková výzdoba v podobě jednoho pásu vtlačných obdélníků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, radélková výzdoba v podobě girland v kombinaci s jednou rytou linií v horní části střepu, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba radélková v podobě několika pásů vtlačných křížků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním v podobě křížících se linií, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zbytky výzdoby červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje a hrdla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na hrdle patrný zbytky červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnějším povrchu zbytky hnědošedého malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnějším povrchu zbytky hnědošedého malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek podhrdlí a výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí v kombinaci s šedohnědým malováním, pozdní středověk, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta žlutou glazurou, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-3 mm
- zlomek podhrdlí a výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, na lomu je patrný sendvičový efekt, zdobeno třemi pás vývalkové šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, výzdoba v horní části vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobeno stupňovitou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta žlutou glazurou, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- fragment podhrdlí a výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-5 mm
- fragment výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno radélkem (girlandový vzor), pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2 mm
- fragment poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, vnější strana zdobena vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno rytou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, materiál obsahuje makroskopické části ostřiva, 14. – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- fragment výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, v horní části opatřen jednou linií vývalkové šroubovice, 2. pol. 14. století – 15. stol., tloušťka 3-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, v dolní části jedna linie ryté šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2 mm

- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba v horní části dvěma liniemi vývalkové šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba radélkem v podobě tří pásů vtlačených křížků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobeno radélkem v podobě pásu se složitějším pozitivním vzorem, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- fragment výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, v horní části zdobeno jednou linií radélkové výzdoby vtlačeného pásu do sebe zapadajících trojúhelníků, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno stupňovitou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 1-4 mm
- zlomek výduti nádoby, vnitřní stěna nedochována, výpal tvrdý v redukčním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk
- fragment podhrdlí a výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno hnědým malováním, vnitřní strana opatřena hnědožlutou glazurou, 15. – 16. století, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno pruhy hnědého malování, pozdní středověk – raný novověk, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, na lomu patrný sendvičový efekt, zdobeno v dolní části stupňovitou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek vodorovně vyhnutého okraje, výpal tvrdý v redukčním prostředí, vnitřní strana zdobena pásem radélkové výzdoby, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek vodorovně vyhnutého okraje, výpal tvrdý v redukčním prostředí, vnitřní strana zdobena pásem radélkové výzdoby, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- zlomek kachle, výpal tvrdý v oxidačním prostředí
- zlomek ovaleného okraje hrnce, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnější straně okraje stopy výzdoby červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-6 mm
- zlomek vodorovně vyloženého okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na horní ploše okraje výzdoba dvěma červeně malovanými liniemi, obíhající obvod ústí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-7 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje nádoby vodorovně seříznutého s vnějším prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek ovaleného okraje nádoby, výpal měkký v oxidačním prostředí, makroskopické ostřivo, výzdoba nepravidelnými rytými liniemi, materiál je značně archaický, ale morfologicky by okraj měl odpovídat pozdnímu středověku, tloušťka 2-3 mm
- zlomek jednoduše profilovaného zesíleného okraje, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, stopy červeného malování, tloušťka 3-5 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním (vřetenovitý vzor), pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 1-3 mm
- 15 x zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-5 mm
- 2 x zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba třemi liniemi ryté šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4-5 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, VS2, tloušťka 3-7 mm
- fragment zvonovité poklice s okrajem, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm

- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, vnitřní stěna opatřena hnědo-žlutou glazurou, časný novověk – 17. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba dvěma liniemi ryté šroubovice, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek jednoduše profilovaného mírně zesíleného vodorovně seříznutého okraje, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 3 mm
- zlomek jednoduše profilovaného zesíleného vně šikmo seříznutého okraje nádoby, k jejímuž ústí přiléhá páskové ucho se zesílenými okraji, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, 15. – 16. století, tloušťka 4-8 mm
- zlomek jednoduše profilovaného vně mírně vyhnutého okraje se zaoblenou hranou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, na vnější stěně stopy výzdoby červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5 mm
- 10 x zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním, pozdní středověk – 15. století, 2-6 mm
- fragment dna nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 3-5 mm
- fragment dna nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, zdobeno špatně znatelným radélkovým dekorem v podobě pásu pozitivních ondřejských křížů
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, tloušťka střepu 4 – 5 mm, pozdní středověk – 15. století.
- zlomek výduti a části podhrdlí, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba drobnou horizontální rytou linií, tloušťka střepu 3 – 4 mm, datace: Vs2, 15. století.
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výzdoba vývalkovou šroubovicí, tloušťka střepu 4 mm, datace: Vs2, 15. století.
- zlomek podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba kombinací pásů radélkové výzdoby v podobě vtačených trojúhelníků a červeného malování srpovitého tvaru, tloušťka střepu 3 – 5 mm, pozdní středověk – 15. století.
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba červeným malováním srpovitého tvaru, tloušťka 3-5 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek vodorovně vyloženého okraje a části výduti, výpal tvrdý v redukčním prostředí, výduť zdobena třemi liniemi ryté šroubovice, tloušťka střepu 4-9 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek podhrdlí, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, podhrdlí zdobeno červeně malovanou masivní vlnicí, ve spodní části, v místě počátku výduti zdobeno vývalkovou šroubovicí, tloušťka střepu 3 – 4 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, tloušťka 3-4 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, tloušťka 3-4 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, tloušťka 3-4 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, tloušťka 3-4 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v převážně oxidačním prostředí, tloušťka 3-7 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, výzdoba pomocí horizontálních žlábků a drobných rýh, vnitřní stěna pokryta hnědou glazurou, tloušťka 3 mm, NOV1
- zlomek ovaleného okraje a části podhrdlí, výpal tvrdý v převážně oxidačním prostředí, tloušťka 4-7 mm, pozdní středověk – 15. století
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý v redukčním prostředí, hrdlo zdobeno drobnou rytou horizontální linií, tloušťka střepu 5-8 mm, pozdní středověk – 15. století.
- zlomek okraje a části hrdla džbánu, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, okraj ve formě vysokého okruží s výlevkou, vnější strana okraje zdobena červeně malovanou vlnicí, hrdlo zdobeno kombinací stupňovité šroubovice a radélkového dekoru v podobě pásu vtačených trojúhelníků, tloušťka střepu 2-5 mm, pozdní středověk – 15. století.
- zlomek ovaleného okraje, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, podhrdlí zdobeno kombinací ryté vodorovně linie a radélkového dekoru v podobě vtačené vlnice, tloušťka 3-6 mm, pozdní středověk – 15. století

VRSTVA 11003

55 atypických zlomků keramiky

28 typických zlomků keramiky

- zlomek jednoduše profilovaného okraje vně vyhnutého s šikmo seříznutou hranou s částí výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, vnitřní strana opatřena žlutohnědou glazurou s přesahem na vnější část okraje, kde stéká až na výduť, NOV1, tloušťka 4 mm
- zlomek ovaleného okraje a podhrdlí nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 5-11 mm
- zlomek ovaleného okraje nádoby s vnitřním prožlabením, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4-7 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje nádoby vyhnutého a vertikálně seříznutého, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4-6 mm
- zlomek okraje zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk, tloušťka 4-6 mm
- zlomek ovaleného okraje nádoby, výpal tvrdý v redukčním prostředí, pozdní středověk, tloušťka 3-7 mm
- zlomek jednoduše vyhnutého okraje nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3-4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno dvěma liniemi červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 4 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno linií červeného malování, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, v horní části zdobeno jednou červeně malovanou linií v kombinaci s vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 2 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno jednou svislou červeně malovanou linií, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm
- zlomek těla nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, zdobeno vývalkovou šroubovicí, pozdní středověk – 15. století, tloušťka 3 mm

SONDA 12, HORNÍ ČÁST OBYDLÍ 15

12 ks stavební keramiky (cihly, prejzy)

3 zlomky kachlů

1 atypický zlomek keramiky

OBJEKT 7 – ZAČIŠŤOVÁNÍ PODLAHY

1 recentní mince

1 ks strusky

2 ks recentních keramických stěpů

7 ks stavební keramiky

4 zlomky kachlů

1 atypický zlomek keramiky

1 typický zlomek keramiky

1 nádoba – miska (její průměr činí 122 mm, vevnitř je opatřena žlutohnědou glazurou, která se místy uplatňuje i na vnější straně nádoby, 2. polovina 17. století – 18. století)

- zlomek kachle, opatřený reliéfní výzdobou, barokní, tloušťka 8-13 mm
- zlomek jednoduše profilovaného okraje nádoby, opatřený oboustrannou středně hnědou glazurou, výpal tvrdý v oxidačním prostředí, novověk, tloušťka 3 mm

OBJEKT 017/2, ZAČIŠŤOVÁNÍ

- 1 zlomek cihly
- 2 atypické zlomky keramiky

OBJEKT 115 – U PREPARACE DŘEVA

- 6 zlomků cihly
- 1 kámen

ZAČIŠŤOVÁNÍ OBJEKTU 115 – V PROSTORU NAD PECÍ

- 5 zlomků recentního skla
- 1 recentní mince (pětník z roku 1953)
- 2 zlomky cihly
- 3 zlomky atypické keramiky
- 3 zlomky typické keramiky

- zlomek zvonovité poklice, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, pozdní středověk, tloušťka 2-3 mm
- zlomek výduti nádoby, výpal tvrdý ve smíšeném prostředí, v horní části opatřeno třemi horizontálními liniemi stupňovité šroubovice, tloušťka 2-3 mm
- zlomek dna

ZAČIŠŤĚNÍ PODLAHY OBJEKTŮ 115 A 020

- 2 zlomky mazanice
- 3 ks cihly
- 2 zlomky kachlů
- 1 fragment keramické nádoby recentního stáří (ale možná NOV2)

OBJEKT 117

- 1 železný hřebík
- 55 zlomků skla recentního stáří
- 2 zlomky dlaždic
- 5 ks cihel
- 22 ks mazanice

SVĚTNICE 016

- 1 mince
- 1 zlomek skla
- 1 knoflík
- 7 zlomků kachlů a keramiky
- 11 zlomků stavební keramiky
- 7 atypických zlomků keramiky
- 1 plastový korálek